ANUL XXI
2
(820)
Simbătă
14 ianuarie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

La sărbătoarea națională a poeziei românești

„Ideal pierdut în noaptea unei
lumi ce nu mai este
Lume ce gîndea în basme și
vorbea în poezii“

Eminescu este din fire un băștinaș al acestei lumi de care vorbește în **Venere și Madonă** ; și el gîndește în basme, adică gîndește poetic. Totodată însă trebuie adăugat că mintea lui era tot așa de potrivită și pentru abstracții, pentru cugetare pură ; el avea cunoștințe temeinice de filozofie și a tradus pasaje din **Critica rațiunii pure** a lui Kant.

Ce înseamnă a gîndi poetic ? Gîndirea poetică nu este creația de imagini. Imaginile pot să ilustreze o gîndire poetică, nu se confundă însă cu aceasta. Gîndirea poetică s-ar putea defini drept acea mișcare a minții care, trecînd peste orînduiala obișnuită a fenomenelor, găsește în lume apropieri și înrîuriri sau deosebiri și contraste care ne uimesc și ne dau sentimentul frumuseții.

Acest fel de gîndire ne întîmpină mereu în opera poetică a lui Eminescu.

Potrivit firii lui, Eminescu gîndește poetic istoria. Marele său poem **Memento mori** este o plimbare prin secole, cu popasuri la ruinele elocvente ale trecutului. Este aceasta o atitudine des întîlnită la poeții romantici din prima jumătate a secolului al nouăsprezecelea. De aceea nu e greu să descoperi apropieri între romantici, îndeosebi, romanticii germani, și Eminescu. Apropierile acestea nu denotă însă atita o influență cît o înrudire cu aceia și o stimulare exercitată de opera lor asupra lui Eminescu. Eminescu, fire fundamental romantică, a fost stimulat de firi romantice ca și firea lui. Romantismul, înainte de a fi un curent literar, o școală literară, este un mod de viață sufletească, mai mult chiar : este o înclinare înnăscută, face parte din conformația sufletească a cuiva. Sînt firi romantice, independent de orice influențe. Eminescu era o astfel de fire. Poezia **Fiind băiet păduri cutreeram** surprinde și notează în chip adînc felul cum ia naștere visul romantic ; ea ilustrează însăși esența poeziei romantice, care, ca să întrebuințez vorbele altui romantic de baștină, Gérard de Nerval, este „împrăștierea visului în viața reală“.

O bună parte din poezia lirică a lui Eminescu este consacrată dragostei. Multe dintre poeziile lui de dragoste, datorită atît conținutului cît și faptului că au fost puse pe muzică și au ajuns, de multă vreme, să facă parte din repertoriul lăutarilor, aceste poezii, cîteva dintre ele cu aspect de romanță chiar de la origine, sînt desigur partea din opera sa care i-a adus popularitatea, mai mult chiar decît **Scrisorile,** decît **Melancolie** și decît **Luceafărul.** Ca să ajungem la miezul lor adînc trebuie să le desprindem din tinicheaua poleită în care le-au îmbrăcat zeci de ani de cintec sentimental și să le restituim valoarea lor poetică adevărată. Eminescu putea să înalțe în poezia mare chiar cele mai fugitive și mai obișnuite întîmplări ale vieții. Putea deci să facă aceasta și cu o trecătoare decepție sentimentală, cu o înșelare în dragoste sau cu o iubire pierdută. Un exemplu strălucit în această privință îl oferă **Pe lîngă plopii fără soț.** Primele strofe conțin, în versuri armonioase, constatarea nepăsării unei femei față de iubirea poetului. Deodată însă, cu strofa a cincea a poeziei, tonul se schimbă, sentimentul se adîncește : „Dîndu-mi din ochiul tău senin / O rază dinadins, / În calea timpilor ce vin / O stea s-ar fi aprins ; // Ai fi trăit în veci de veci / Și rînduri de vieți ; / Cu ale tale brațe reci / Înmărmureai măreț.“ Ne-am ridicat deodată pe culmea poeziei mari. Poetul dă faptului banal al respingerii dragostei lui un înțeles care trece dincolo de prezent : nu el pierde ceva, ci eroina ingrată a dragostei lui ; ea nu va rămîne în fața vremurilor viitoare în marmura nemuririi poetice și nu se va înălța în empireul în care strălucesc Laura lui Petrarca, Elena lui Ronsard și Doamna întunecată din sonetele lui Shakespeare.

Să se încerce această restituire a valorii poetice cu toate acele poezii de dragoste ale lui Eminescu care au fost interpretate în chip îngust și se va vedea cum din romanța sentimentală se desprinde iar cîntecul grav și adînc al poetului mare.

Cele două porniri care stăteau la temelia personalității poetice a lui Eminescu și anume pornirea romantică de-a amesteca visul cu viața, pe de-o parte, și simțul perfecțiunii clasice a expresiei, pe de altă parte, se arată cu toată strălucirea în **Odă în metru antic.** În tiparul antic, Eminescu a turnat cea mai romantică substanță : „Nu credeam să-nvăț a muri

Al. Philippide

Continuare în pag. a 7-a

Șerban Rusu Arbore : „EMINESCU“

În pagina a 3-a

15 ianuarie 1850 — 15 ianuarie 1978

EMINESCIANA

● **„A fost odat-un împărat“** — pagini inedite ● **„Cuvîntul ce exprimă adevărul“** — Eminescu despre limba română ● **Integrala eminesciană** de Gheorghe Suciu ● **Poezia ca neodihnă** de Doina Uricariu ● **Restituiri** de Al. Piru ● **O colecție de prestigiu.**

DIN „CARTEA CU PRIETENI“

Eugen Barbu

...mai bine zis Barbu Baiazid Ilderim... Cînd eram eu la-nceputuri și Barbu la miez de umbră, sub lampă-ntunecată dulce, unde se leagă viespea de mijloc, ne-am certat cu inimă coborîtă de pe cruce și adăpostită-n lapte. I-am zis vorbe rele și pe la urechi măsluite (se știe că atunci cînd m-așez între butoaie mă țin de cercel), el mi-a răspuns cu vorbe și mai rele. Aburiți de-o potrivire am făcut totul ca să ne doară și am ris, fiindcă ne era gondola plină și la îndemînă. Prin puroiul Plumbuitei, însă, cînd noi jugăneam Crăciunul ca să dăm la iveală două amiezi, multe jigodii de rang s-au bucurat și au înălțat din moț mătreață. Credincioși poruncii : lăsați orgoliul în ieslea unde v-ați născut, ne-am rezemat cu coatele pe streașina de la Cești meaua roșie și ne-am împăcat, adunați în sentimentul că am trăit puțină istorie și multă poveste — dacă nu cumva una nu s-o fi exprimînd prin cealaltă.

Barbu Baiazid Ilderim umblă tot timpul cu o făclie de ceară în căutarea domniței Ralu, adică în căutarea celui mai frumos cuvînt românesc — Creangă, Sadoveanu, Istrati, Voiculescu, Mateiu Caragiale — și fereastă Dumnezeu să-l găsim amîndoi în aceeași zi ! că să vezi atunci judecăți, bărci sparte și alte isprăvi din sărbătorile de peste an ale limbii române. (Dacă stau mai mult să mă gîndesc, mă ia cu amețeală pe la lingurică și plec să bag piră). **Groapa** și **Princepele,** cele două mari povestiri nemuritoare ale lui Eugen Barbu sînt atît de frumoase încît orice femeie ar trebui să sprijine cu ele copaia în care-și scaldă copiii. Citindu-le și apoi recitindu-le, într-un rînd mi-am zis că Barbu trebuie să fie chiar copilul pe care Luchian l-a trimis, cu săpun în ochi, în eternitatea neamului românesc ; altfel de unde atîtea fațete ale culorii în sufletul lui ! ?

„...O nuntire de fluturi, parcă neclintiți, duși de o secretă mișcare spre fîntînile Princepelui umbri lumina lunii. Întîi veniră cei cu aripi ca pucioasă, galbeni și ușori, iradiind în noapte, tăind aerul în miliarde de felii, erau fluturi amiral, fluturi-lămîiță, albiliță, fluturii cerului și fluturii de sidef, vestind zorii ce nu se mai arătau (...). Soseau strigile, fluturii cap de mort, aduși de molimă. Erau mulți, roșii ca amurgul, arătîndu-și găvanele negre. Nunteau și ei tăcut, gros, umplînd aerul cu o duhoare grea. Abia mișcau aripile ca și cînd ar fi fost înecați în apă. Nu se grăbeau, acoperiseră cerul cu un văl negru. Nălbarii și fluturii cu coadă de rîndunică, fluturi de zi, cine știe cum treziți și porniți în această ciudată migrație, lăsaseră un polen galben, ușor în văzduh.

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 2-a

ÎN ACEST NUMĂR :

● Cariatida : Poezii de **Adrian Popescu** ● Cronica literară de **Dan Cristea** ● Viața cărților ● Poeme de **Tiberiu Utan** și **Ioana Ieronim** ● Proză de **Eugen Barbu** și **Mihai Tatulici** ● Repere în nuvelistica românească actuală ● Proza lui Sorin Titel de **Eugen Simion** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu**

Eminescu, Opere, VII

În al cincisprezecelea an de la apariția ultimului volum (VI) din ediția operelor inițiată de Perpessicius, în ultimele zile ale anului 1977, an al atîtor întîmplări și faste și nefaste, s-a produs mult așteptatul eveniment al apariției celui de al VII-lea volum, cuprinzînd **Proza literară** a lui Mihai Eminescu !

Întîi de toate, se cuvine menționat faptul că tomul pe care îl am în față este o **Ediție critică îngrijită de un colectiv de cercetători de la Muzeul literaturii române,** al cărei coordonator este **Petru Creția,** lui revenindu-i stabilirea textului și a variantelor ; **Dimitrie Vatamaniuc** a alcătuit comentariile și notele de istorie literară, iar **Anca Costa-Foru** și **Eugenia Oprescu** au descifrat și transcris literal textele ; colaboratori externi sînt **Dumitru D. Panaitescu** și **Amita Bhose** (India). Editura Academiei a tipărit volumul într-un tiraj de 7 500 ex., format 8/61x86, continuînd astfel seria Perpessicius într-o ediție ireproșabilă cu litera de pe copertele legate în mătase, aurită.

Studiul introductiv aparține lui Perpessicius, editorul care a trăit o viață întreagă în lumina și dificultatea necunoscută a textelor eminesciene, descifrînd zi de zi și cu un devotament nemărginit, pînă la orbire, litera și sensul cugetării celui mai mare Poet pe care l-a dat poporul român. Ca un omagiu adus celui mai atașat editor al operei eminesciene, în fruntea volumului VII se află studiul **Perpessicius și romanul ediției integrale a operei lui Eminescu** semnat de **Al. Oprea.** Cercetătorul Petre Creția, a cărui personalitate este o fericită îmbinare de filolog clasic și modern, de istoric și lingvist, de lucrător tenace și modest în aria spiritualității celei mai

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

INSTANTANEE

GRILU!

Admiratorii poeziei lui Lucian Blaga vor recunoaște desigur în această curioasă vocabulă portugheză (grilo pron, grilu), poate de formație onomatopeică (după lat. **gryllus**) atît greierele, cît și „cîntecul“ micii insecte. Multă vreme s-a glosat asupra acestuia, pînă ce entomologii au ajuns la explicarea lui, obținut prin frecarea elitrelor. Nu m-aș referi la remarcabila poezie **Vînzătorul de greieri,** din culegerea **La curțile dorului,** dacă n-aș fi citit recent, în colecția **Restituiri,** inițiată de Mircea Zaciu la Cluj-Napoca, în Editura „Dacia“, cartea **Basoreliefuri,** a talentatului critic Mihail Chirnoagă, încetat din viață acum treizeci de ani, în vîrstă de 35 de ani. Mare admirator al poetului, căruia intenționa să-i închine un

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. 7-a

În preajma aniversării scumpe întregului popor

60 de ani de viață și 45 de ani de activitate revoluționară a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Cu dragoste de țară

Cu cîțiva ani în urmă, în unul din drumurile sale cu valoare simbolică, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a sădit un arbore la Țebea, în preajma gorunului lui Horia, sub care-și doarme somnul veșniciei, craiul munților, Avram Iancu. Fără îndoială un gest simbolic, cu rezonanțe istorice, care a emoționat pe toți participanții.

„Cine sădește arbori și pomi e un om bun, cu suflet mare. Cine sădește arbori și pomi e un om de omenie și-un mare gospodar“ — a zis un moț, din marea de oameni, cu ochii scăldați în lacrimile bucuriei.

Pomul sădit cu dragoste de țară și cu grijă, de mare gospodar s-a prins și a crescut. Cum am avut bucuria și onoarea să fiu acolo în momentul sădirii arborelui simbolic, m-a urmărit ani de-a rîndul amintirea lui și m-am dus de curînd să-l văd.

Arborele cu rădăcinile adînc înfipte în pămîntul stropit de-a lungul istoriei cu lacrimi, sudoare și sînge, freamătă în aerul proaspăt și curat al acelor plaiuri, peste care plutesc, încă, umbre mărețe ale istoriei noastre. În preajma lui, cu capul descoperit, stătea cu o solemnitate sobră un moț, „după vorbă, după port“.

Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 7-a

Slăvit fie poporul ce are-asemeni fii

Nu preamăresc, nu laud, ci vin cu
simplitate,
Rostind urarea caldă a insului de rînd,
Ce-ntîi și-ntîi de toate dorește sănătate
Celui ce drag și-aproape ni-i tuturor
în gînd.

Cuvintele se-arată puține și stîngace
Pentru-a cuprinde-n ele întreaga-ne
iubire...
El fericirea țării o vrea în tot ce face
Și țara îi urează, la rîndu-i : Fericire !

...Un cîntec peste vreme urcînd ecouri vii,
Se-nalță azi în inimi, vibrînd sărbătorește
Slăvit fie poporul ce are-asemeni fii,
Slăvit partidul care asemeni oameni
crește !

Corneliu Șerban

Scriitorii vizitează casa în care s-a născut tovarășul Nicolae Ceaușescu

Omagiul scriitorilor

Luni 9 ianuarie 1978, un grup de scriitori a făcut o vizită de lucru și de documentare la Scornicești-Olt, comuna natală a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Înscriindu-se acțiunilor dedicate apropiatei aniversări a zilei de naștere a ilustrului fiu al țării — la manifestarea inițiată de conducerea Uniunii Scriitorilor și de Comitetul de partid al acesteia au participat : **Paul Anghel, Teodor Balș, Ion Bănuță, Vasile Băran, Valeriu Bucuroiu, Constanța Buzea,' Emilia Căldăraru, Radu Cârneci, George Chirilă, Florin Costinescu, Ioana Creangă, Maria Luiza Cristescu, Nicolae Crișan, Dan Deșliu, Ioana Diaconescu, Nicolae Dragoș, Lucian Dumitrescu, Laurențiu Fulga, Petre Ghelmez, Ion Gheorghe, Petre Got, Ștefan Gruia, Arnold Hauser, Ion Horea, Huszar Sandor, Traian Iancu, Gica Iuteș, Ion Lăncrănjan, Corneliu Leu, Nicolae Mateescu, Mihai Minculescu, Adrian Munțiu, Damian Necula, Constantin Nisipeanu, Cornel Nistorescu, Platon Pardău, Pavel Perfil, Ion Petrache, Ion Potopin, Ilie Purcaru, Gheorghe Suciu, Dan Tărchilă, Dorin Tudoran, Violeta Zamfirescu.**

Scriitorii au fost întîmpinați de tovarășii **Constantin Gheorghe,** secretar al Comitetului P.C.R. al județului Olt, și **Vasile Bărbulescu,** președintele C.A.P. din comuna Scornicești, care, într-o întîlnire prietenească de lucru, au evidențiat importanța istorică a comunei și mările realizări economice înregistrate în anii socialismului. Au fost vizitate apoi casa în care s-a născut tovarășul Nicolae Ceaușescu și școala unde a învățat carte (azi transformată în muzeu și bibliotecă), precum și cele mai importante obiective industriale din vatra comunei : fabrica de confecții, marea seră legumicolă, combinatul avicol, ferma zootehnică etc.

În după-amiaza aceleiași zile, la Căminul cultural din comună, în prezența unui numeros public, a avut loc un festival de lirică patriotică susținut de poeții prezenți la Scornicești, vibrant omagiu adus secretarului general al Partidului, președintele Republicii. Au fost citite, deasemenea poeme dedicate patriei și partidului, constructorilor României socialiste, versuri pătrunse de un cald patriotism, inspirate de suflul înnoitor al timpului nostru. Manifestarea s-a încheiat într-o puternică atmosferă de entuziasm, de exprimare a sentimentelor de stimă și prețuire față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în sala arhiplină răsunînd glasurile celor prezenți, reunite într-un puternic cor care a intonat tradiționalul și strămoșescul „La mulți ani!“

A doua zi, marți 10 ianuarie 1978, a fost vizitată Întreprinderea de prelucrare a aluminiului din Slatina, după care au avut loc un recital de poezie și un dialog cu corpul didactic din oraș la Casa de cultură, precum și două întîlniri cu elevii iubitori de literatură de la liceele „Ion Minulescu“ și „Radu Greceanu“.

LA SCORNICEȘTI-OLT

cariatida

adrian popescu

Casiopeia

Virtej antrenind vreascuri, frunze, trupuri
de inecați și picioarele agile ale
păianjenului de apă care au dansat
pe parchetul-oglindă al lacului,
pe pelicula irizind, ușoare, ușoare,
ireale, care mai fac semnul știut,
W, Casiopeia, inainte de a incremeni
in zăpada eternă.

Casiopeia, W, Casiopeia „veniat, veniat
soror mea mors" cu mîinile atit de
ușoare și neinduplecate, ca un diamant
care taie o fereastră in diagonală
ca o mreană suind spre izvoarele
riului, aproape reușind, aproape vie,
aproape de gurile fluviului care
incepe dintre sfărîmături și gențiane,
Casiopeia, W, hieroglifa unui soi de
albine astrale scriind ceva intr-o
perdea de fum și parfum W sau un
M răsturnat ca peștele pe prundul
strălucitor, ca o urnă extatică,
o vină de fier intr-un filon de argint,
ca flacăra unei luminări care nu
ezită și pentru o clipă se desprinde
ușoară de ceară și carne, hrănindu-se
numai și numai din propria ardoare.

Ca un diamant tăindu-și calea
pieptiș impotriva curentului vijelios,
ca o mreană inotind in amonte,
ca jugulara printre arterele anonime,
unde singele nostru pulsează mai ferm,
monoton ca mareele și saltă carena plină
de scoici deasupra valurilor binevoitoare,
ca un fagure uitat pe masă după
ce-am chituit ferestrele cu chit roșcat,
senzual și uleios și el atrage albinele
de la mari depărtări, ca o menghină
delicată, căptușită cu pluș dar inflexibilă,
ca niște degete fără mănuși, ca niște
mănuși care te string de-ncheietură,
dar degetele din ele sint absente,
ca un prof de aur. de pe pleoapele
reginelor egiptene, defuncte, de pe
aripile unor fluturi ce nu figurează
in nici un nomenclator, ca un W,
Casiopeia, lingă negrele bulboane
stelare sugind lumina stelelor tinere,
singele lor aspru, stele-lilieci infipte
in grumazul unui pașnic animal de povară

Casiopeia, cind va veni
vremea am să vin nesilit de
nimeni, liniștit și plin de ardoare,
ca o luminare care nu ezită,
murmurindu-ți numele nepătat,
in care mă cuprind de cind nu eram
de mai multe milioane de ori, de ani
stelari, bună dimineața, regina mea.

Casiopeia, maica mea, care m-ai
alăptat cind nu eram și acum
că nu sunt mă crești răbdurie
pină-mi va veni sorocul.
Ca pe o luminare care
dacă nu arde va fi decapitată
iar dacă arde pentru tine arde
și demult nu mai ezită.

Fontana Maggiore

Eu m-am invrednicit
despre pulberea roșcată a vremii
apăsindu-ne pleoapele
ar apăsa niște pedale de orgă.

Pe treptele de la San'Florenza
s-ar fi cuvenit (mărturisire stingace)
să traduc murmurul nimfelor
„portratrici d'aqa", cu buzele lor
tăiate intr-un zimbet fără milă
și faldurile-ncremenite, austere,

Perussa, tu care locuiești in adincurile
intunecatului trasimeno (și eu o cred)
nu m-am incumetat să suflu in
scoica ta de piatră.

Pe o străduță ingustă, ingustă
asfințind, umerii mei s-au lipit de ziduri
temători
te-am lăsat să treci inaltă, frumoasă, și
fără căință.

Ziare foșnind jilave intr-un stol gureș
poliglot
in jurul fintinii Pisanilor
pricini de poticnire pentru grec
sau barbar nu erau.

Ca un copil cu un măr pe creștet
am stat in bătaia săgetătorului,
in foșnetul asprei tale guri de
Pitie trufașă.

Struna e melodioasă și zborul săgeții amplu
așa cum apa nu se grăbește să
cadă triumfală in cupa de piatră
și pulberea fluidă a fintinii celei mari
apăsindu-ne pleoapele cum ar apăsa
cineva mari pedale de orgă
ai zice că nici nu o mai simți.

Ornitologie

Limba privighetorilor e dulce
dați-mi-o mie s-o mănînc
cine o aude vrea să-și culce
in palme fața, mai adinc.

Limba de mierlă-i lunecoasă,
se poartă cum dorește dinsa,
te urcă in văzduh, te lasă,
frunzișu-l răscolește minza.

Lebăda nu cintă și n-are
carnea bună pentru ospăț,
frigul il place și-i otrăvitoare
rimă nici n-am s-o răsfăț.

Privighetoarea are limba dulce,
auzi-o delirind in nuc
de-aceea limba i se smulge,
decapitați-o pe-un butuc.

cronica literară

AL. SIMION: „ȘANSA"

Întiiul merit al romanului *Șansa*, semnat de Al. Simion, stă in abordarea unei teme, pe cit de interesantă și de generoasă in conflicte și in soluții epice, pe atit de puțin sau de ingust studiată, mai cu seamă din unghiul de vedere al actualității. Este vorba de tema relațiilor dintre generații, a raporturilor dintre maturi și tineri, dintre părinți și copii, temă. firește, veche și de lungă tradiție, in care conservatorismul unora și radicalismul altora sint atitudini, intr-un fel, ca de la sine ințelese și in firea lucrurilor, dar pe care, totodată, fiecare epocă își pune amprenta ei particulară și morala ei distinctă.

Cum, insă, știm prea bine că nu o temă, oricit ar fi de pregnantă sau de ambițioasă, face un roman viabil, trebuie adăugat că in această dezbatere — și cartea lui Al. Simion este deopotrivă o dezbatere și o pledoarie — autorul aduce o indiscutabilă finețe de situare, neforțind răspunsurile și căutind, cu lăudabilă aplicație, să ințeleagă, rind pe rind, psihologia, problemele de conștiință, mobilurile și temeiurile de conduită ale fiecărela dintre tabere. Romanul, scris parcă dintr-un suflu și cu o sinceritate convingătoare, de bun efect artistic, denotă o participare dinăuntru, nedisimulată, in disecarea pozițiilor și a comportamentelor, o trăire nelipsită de o anume fervoare cazuistică a datelor de viață pe care le expune. Atașamentul vizibil, cald al scriitorului față de subiectul ales, pe care il scoate in genere dintr-o schemă prestabilită tocmai prin sentimentul viu al implicării, acordă cărții un patetism de calitate, un ton rezonant și afectiv, neimpiedicind, insă, să iasă la suprafață clarviziunea și bunul simț. Pentru aceste două valori de altminteri, ințelese ca „un mod de a te inchide in circuitul vieții cotidiene, de a interpreta faptele, de a-ți converti experiențele in idei" pledează intreaga desfășurare a romanului, interesat in a conjuga o normă de comportare superioară cu imprevizibilul și complexitatea existenței. Șansa, se intelege, este aceea de a nu rata, furați de cursul sinuos al vieții, obosiți, placizi sau pur și simplu neinspirați, momentele prielnice de implinire și de consolidare a personalității, clipele și situațiile in care se exprimă cel mai deplin și propriu structura noastră intimă.

Cu putină materie epică, romanul lui Al. Simion se compune in principal din monologuri interioare, din rechizitoriu, justificări și treptate lămuriri. Inginerul Manole Praida, vechi comunist și reprezentant al „generației romantice" de după război, trăiește la un moment dat un acut sentiment de inutilitate. Din pricina bolii părăsise viața de șantier și ocupase un post in aparatul central al ministerului. Nu numai starea sănătății fusese cauza retragerii sale in capitală, ci și un neelucidat intru totul accident de muncă de care se făcuse vinovat un apropiat prieten și un onest coleg de luptă, Iordache, mort intre timp, dar apăsindu-i memoria prin felul ciudat, dezabuzat chiar, in care se comportase in fața anchetei judiciare. La aceste dileme legate de propria sa evoluție se adaugă *necazurile* prricinuite de cei doi copii. Fiica nu reușește la facultate și dintr-un spirit de frondă se angajează taxatoare, renunțind, pe moment, la ideea continuării studiilor. O ruptură mai profundă se produce, insă, intre tată și fiu, acesta din urmă, inginerul electronist Horia Praida, temperament inclement și doritor de absolut, reprosind tatălui nu numai o normală deosebire de vederi in felul de a recepta realitatea, dar, in primul rind, abandonarea cazului Iordache și automulțumirea cu concluziile stabilite de anchetă. In această dispută, mai mult surdă decit afișată, mai mult de nuanță decit de principii, fiecare își are partea sa de dreptate pentru că ne aflăm in fața unor eroi cu un ascuțit simț moral, insă, repet, meritul autorului este acela de a particulariza firesc lucrurile și de a sugera existența, sub aparențele cam inseriabile, a unor stări de incertitudine și de crizâ sufletească specifice fiecărei virste și fiecărei experiențe de viață. Umanizarea biografiilor și umanizarea relațiilor, privite nu o dată schematic pe asemenea coordonate, ca acelea expuse de cartea lui Al. Simion, sint evidente aici. Este de ințeles și „oboseala" lui Manole Praida (din păcate autorul o va rezolva superficial in finalul cărții, reproiectindu-l pe acesta in viața de șantier), după cum este de ințeles și intransigența in judecății a tinărului său fiu. Problema irepetabilului in existență, problema diferențelor umane absolut necesare sau aceea a libertății interioare sint exact intuite și in romanul lui Al. Simion se spun, nu de puține ori, adevăruri incontestabile legate atit de statutul singular al generațiilor și al ființei umane in genere, cit și privind multe aspecte concrete ale tabloului social de astăzi. Un monolog sună astfel și intrunește in mesajul său care indeamnă la o scrutare dialectică, eliberată de clisee, a lucrurilor intreaga noastră adeziune : „Aici e problema, mai Praida, — spune un personaj — pentru că fiecare vreme e unică in felul ei... Harta asta a noastră, de exemplu, cu bineții... E, nu mai au la indemină aici intilnirile conspirative, nici U.T.C.-ul prigonit, nici torturile de la Siguranță pentru o mare și nobilă idee, nu-i au la indemină nici pe 23 August și nici alegerile din patruzeci și șase, nici măcar „hei-rup"-ul de la Salva-Vișeu, și astăzi organizăm brigăzi și cintăm hei-rup, dar rezonanțele lui sint altele decit acum treizeci de ani și e firesc să fie altele, altele sint imprejurările... Poate aduce a paradox ce spun, nici nu e o mare noutate, dar epocile dramatice sint mai simple, iar cele relativ simple sint mai complicate, mult mai complicate decit ne-am inchipuit". O remarcă, altundeva, la care se pot adăuga numeroase altele risipite prin carte, dezvăluie cu prisosință o perspectivă lucidă și un mod lipsit de echivoc in a infățișa realități actuale : „Vorbim adesea despre omul de tip nou, despre omul bun de tip nou, numai că ne-am imbogățit și cu un om rău de tip nou. Micul burghez clasic, carieristul clasic, panglicarul clasic s-au metamorfozat spre a rezista imprejurărilor...".

Dacă era de așteptat ca Al. Simion să ințeleagă și să reflecte bine situațiile-limită, problemele de conștiință, intrebările și metamorfozele in timp ale celor care au marcat „virsta romantică a unei intregi epoci", cu atit mai mult sint de salutat finețea și tactul cu care investighează autorul problemele tinerei generații. Nimic moralizator, pedant moralizator, nimic crispat in felul cum se apleacă asupra acestei virste și asupra firesților ei răsuciri de spirit și de comportament. Dimpotrivă, totul in această privință respiră un aer de sinceră comuniune și de reconfortantă incredere. Eroii tineri ai lui Al. Simion au frumusețe și consistență, fără a fi imaculați și deci neverosimili. In fiecare din ei se poate citi spiritul justițiar al unui Robespierre, dar și confruntările, adesea atit de fertile, ale unui tineret de astăzi. Predilecția autorului pentru personajele dilematice, aflate incă in toiul tulburări a formării și căutind cu infrigurare un sens integrator al existenței, se implinește prin acești eroi. Horia Praida sau Adriana Ziteș, in feluri diferite, sint niște inerenți și inocenți „risipitori", zugrăviți cu simpatie și cu certă pătrundere psihologică. Ceea ce gindesc și ceea ce intreprind sint fapte in ordinea firii și pericolul „neșansei", al lipsei de apel la chemările existenței autentice nu-i pindește numai pe ei, ci ființa umană in general e pindită de asemenea scăderi in clipele ei de slăbiciune ori de delăsare. Prin intermediul acestor tineri eroi, infățișați uneori chiar cu deplasate accente de supralicitare (Horia Praida e numit, de pildă, cind un „campion al rațiunii", cind un „dialectician doct", ceea ce, trebuie să recunoaștem, e cam prea forțat pentru un tinăr de nici treizeci de ani), pătrunde in roman tema lui secretă de fapt : tema generozității, a supleței și a elasticității in gindire și in acțiune.

De altfel, ceea ce este mai rezistent și mai tonifiant in această carte, nu o dată ușor discursivă, pledantă, e un simț al echilibrului in conduită, un mesaj al increderii și al debarasării de prejudecăți și de suspiciuni. O aspirație nestăvilită spre frumusețe și candoare, un romantism și un sentimentalism al perspectivelor infrumusețează in aceeași măsură cartea. Centrul ei de greutate cade, de acee.a, pe „eficiența punctului" de vedere pe care-l apărăm", eficiență care prespune atit dreapta situare in contextul uman și social, cit și posibilitatea de audiență a vocilor celorlalți. *Șansa* e, din acest punct de vedere, un roman profund optimist și indemnind in același timp la optimismul unor confruntări fertile. Există in roman o morală a strategiei in existență, a curajului imbinat cu inteligența și cu precauția, un elogiu al ințelepciunii izvorite din experiență care, toate, il definesc exact pe autor, temperament, cum se vede, plin de bun simț și de amenitate, dar care, totodată, il impiedică să ducă mai departe unele scene „zgrunțuroase", implicind intrebări și rezolvări mai decise. Una din aceste scene e consemnată in jurnalul lui Horia Praida și relatează momentul intilnirii tatălui său cu tovarășul P., „șeful" pe undeva", dus la serviciu cu limuzină neagră, tovarăș pe care moralul și demnul Praida il salută respectuos, cu o plecăciune, deși știe exact cite parale face. A doua secvență (se pot găsi, eventual, și altele) descrie ranchiunele unui atotputernic profesor față de un student, ranchiune care nu se limitează numai la mici persecuții ci pun in mișcare o adevărată represiune, pe mai multe planuri. Sint acestea fapte pe care să le privim cu toleranță, așa cum ar putea reieși din morala romanului, sau, dimpotrivă, cu un net spirit justițiar ? Și nu inseamnă ințelegerea prea largă și toleranța fără frîu o inceată alunecare spre oportunism ? Sint aici cu mult mai aproape de eroul cărții decit de autorul ei.

Scris intr-un stil uneori greoi, cu o topică nefirească și cu o incărcătură frazeologică parazitară. *Șansa* este un roman care cucerește prin sinceritatea de ton și de viziune cu care atacă numeroase probleme ale actualității sociale.

Dan Cristea

CARTEA DE DEBUT

Problematica personajului la Slavici

Nici una dintre interpretările — și nu sint puține la număr — consacrate prozei lui Slavici nu a poposit cu atita voluptate analitică asupra a ceea ce numim problematica personajului precum Magdalena Popescu in eseul său. Intr-un fel, cele trei ample capitole in care este investigată epica scriitorului au structura unui dicționar de personaje sui-generis, pe care, cu oarecare efort, cititorul il poate ordona după criteriile ce i se par mai potrivite. Fără a face declarații speciale in această privință, autoarea ne dă de inteles — și sintem de perfect acord cu ea — că adevărata rasă a unui prozator se vădește in capacitatea de a plăsmui personaje, acestea fiind **nexusul** intregului demers narativ. Dacă am inteles bine, luind seama la subtextul analizei, ideea călăuzitoare a studiului este aceea că reala citime de perenitate psihico-umană, implicit estetică, la a cărei captare poate parveni orice creație epică este condiționată — dacă nu exclusiv, cel puțin in primul rind — de viabilitatea problematică a personajului, de, cum se spune, caracterul memorabil al acestuia. In rest, adică celelalte elemente constitutive ale ansamblului nuvelistic sau romanesc au fie șansa, parțială ori totală a **datării**, a intrării in pasivitate (descripția mediului social ori cultural, atmosfera locului și a timpului, istoricitate imediată a cadrului și a acțiunii), fie șansa de a interesa tot mai puțin luate in sine și de a se lăsa asimilate de ființa lăuntrică a personajului, ca rezultat al derutantei acțiuni de, asa zicind, atemporalizare a timpului narativ inteles in stricta lui determinare istorică. Sub cel de-al doilea aspect, evident, se au in vedere elemente precum : desfășurarea epică, intriga, conflictul. Stabilind raportul dintre activul și pasivul acestui inevitabil proces, in cele din urmă, sintem indreptățiți a aprecia dacă personajul e apt sau nu de a fi scrutat din unghi categorial, monadic, punindu-l in relație cu prototipurile ideale ale marii literaturi dintotdeauna și, astfel, definindu-l prin apel la schemele fundamentale ce aspiră la determinarea tipologiilor umane.

Magdalena Popescu nu ezită a se sprijini, cu inflexibilă siguranță de sine, eliberată de orice inhibiție și complex, pe asemenea premise strivitoare prin absolutismul lor evaluativ. Afirmind, ca pe un postulat, că in proza lui Slavici de după 1880, (partea a III-a, **Sistemul lumii**) „esențial devine personajul, nu doar ca entitate autonomă și intrinsecă, dar mai ales ca relație cu grupul de personaje", autoarea invocă autoritatea lui Hegel, Schopenhauer și Nietzche, ale căror conceptii sint sublinlate in act creator revelator de Dostoievski, „primul care a reprezentat un tablou sintetic al omului ca ceea-ce-este-pentru-altii si ceea-ce-sint-altii-pentru-el". In ce privește asertiunea asupra autorului **Fratilor Karamazov**, exacta ei formulare aparține lui Bahtin, care „relevă tocmai specificul personajului dostoievskian ca existență adresată, ca inter-acțiune și co-existență". Fertilele disocieri și sugestii ale cunoscutului exeget se implică organic in analiza intreprinsă de Magdalena Popescu pe marginea nuvelelor **Moara cu noroc** și **Pădureanca** și a romanului **Mara** : „Omul literaturii lui Slavici — arată Magdalena Popescu in preambulul capitolului — se manifestă pe marile direcții indicate de Schopenhauer ca fiind ale voinței de a trăi : satisfacerea necesităților biologice și materiale (instinctul de achiziție și posesie, patima lui a avea, obsesia banului), necesitatea perpetuării speței, sexualitatea (dorința și iubirea ca patimă a irationalului din om), injustiția (expansiunea voinței prin incălcarea limitelor voinței altora — voința de putere, orgoliul). Pe toate aceste drumuri, omul lui Slavici il intilnește pe **celălalt**. Distincția este esențială. Căci, dacă unei acțiuni omul lui Slavici ii răspunde prin reacție (fapta il eliberează și il absolvă), unei priviri nu-i poate răspunde ; el o interiorizează ca pe propria sa esență, devenind ceea ce pare a fi in ochii altora, ceea ce privirea acelora i-a sugerat că este. Individul depinde nu atit de faptele sale sau ale altora, cit mai ales de o opinie determinantă pentru perceperea propriei esențialități".

Cum era de așteptat, punerea in ecuație completă a acestor complexe premise se materializează in chip deosebit in analiza nuvelei **Moara cu noroc**. Disocierea de definiția tradițională a conflictului din această nuvelă se impune de la sine, date fiind noile deschideri ideatice ale interpretării : „Astfel, principalul conflict al nuvelei se vădește a fi nu cel dintre iubire și arghirofilie, intre virtute și păcat, ci intre vanitate ca manifestare a individualității și negarea ei prin constringerea autoritară". In situația personajului central din **Moara cu noroc**, circiumarul Ghiță, această formă de conflict — psihologicește, superioară celei aproximate de interpretările anterioare — capătă trei tipuri de tensiune sufletească : „obligația confirmativă-iubire față de familie, oglindirea in opinia obștei, cîștigul-aventura". Și mai concret : „Ana e iubiredatorie, Pintea-legea, Licâ-aventura confirmativă". De aici decurge următoarea pregnantă caracterizare a nuvelei in perspectiva deschisă de personajul ei central : „**Moara cu noroc** este drama unui ins care nu indrăznește să facă supremul gest al umilinței : să se recunoască așa cum e in fața altuia, predindu-se de fapt aceluia. Ghiță e indecis și labil, dar vrea să păstreze pentru Ana aparența bărbatului tare și sigur de el ; Ghiță il urăște și il vinde pe Licâ, dar joacă față de el comedia complicității subordonate ; Ghiță colaborează cu jandarmul Pintea, oferindu-i toate probele vinovăției lui Licâ, dar păstrează jumătate din banii furați pe care i-i incredințează sămădăul. Personajul e astfel nu doar interior dublu, dar el își creează pentru ceilalți aparențe duble și neconvergente. In această multitudine de măști, el nu se poate acorda definitiv nici unui rol".

De fapt, punctul final al demonstrației indreptățește opinia potrivit căreia **Moara cu noroc** dă expresie memorabilă, in contextul literaturii române, a tragicului de amploare antică. Conflictul nuvelei este definit prin apel la categoria numită „vina tragică" a eroului. Meritul esențial al analizei este tocmai acesta : de a ne fi convins pe deplin de viabilitatea parametrilor ei conceptuali.

Nu am vrea, totuși, să incheiem fără a ne exprima unica stare de derută pricinuită de lectura eseului Magdalenei Popescu. Anume, ne-am intrebat de ce unei asemenea interpretări dense, de mare rigoare și profunzime, a operei lui Slavici i se refuză, in bună măsură, o antenă a receptivității critice strălucit prezentă in exegezele anterioare cele mai de seamă : poezia inefabilă dispersată in magma deseori sufocantă a textului epic. In cele din urmă, ne-am spus că e aproape fatal ca respectiva dimensiune a prozei lui Slavici să fie sacrificată in favoarea unei perspective critice tutelată de criterii estetice și de metode analitice in a căror adecvare ne era greu să credem pină acum.

Nicolae Ciobanu

P.S. — Prezentul text critic vine in continuarea celui cuprins in foiletoanele apărute anterior in revistă sub titlul **Un eseu analitic excepțional.**

Eugen Barbu

Urmare din pag. 1

Prin acest perete subțire și translucid treceau ceilalți, grei, amorfi, grețoși, voluptuoși, cătind parcă un punct cardinal..."

Despre ființa povestirii la Eugen Barbu ar trebui scrise multe cărți. Dar, pindit de invidii secrete sau dușmănii deschise, n-o să prea aibă parte de ele. Și, totuși, ce e povestirea ieșită din uneltele acestui Ilderim al literaturii noastre ? E un gind nou, proaspăt și plin de rouă, incărcat cu miracole neașteptate și care se rupe in zeci sau sute de fire — unele de mătase, altele de umbră, cele mai multe de apă vie, ca să dea suflet fiecărei flori, din virful muntelui pină la mare, e inlemnirea a două trupuri intr-un sărut prelungit, infricoșate că vor trebui să dea curaj ordinului venit din neștiut de a se despărți in clipa ce-și sună aripile pentru un zbor in pierzanie ; e o fugă inâuntrul timpului, scurtă, fiindcă inima timpului, peste măsură de fierbinte, poate și bolnavă, arde cu vilvătăi, calcinează trandafirii ; e o amăgire vicleană, un suris intr-o despicătură a pămintului; o prelungire pină in iarnă a celui dintii tunet de primăvară ; și e totodată secunda de odihnă dintr-un ceas amar. Fiecare personaj din povestirile lui Eugen Barbu pare hotărit să-și spintece pieptul și să-și arate inima oamenilor.

Măreția povestirilor lui Barbu Baiazid Ilderim stă in faptul că ți se strecoară in simțuri prin descintec.

O povestire a lui Eugen Barbu nu se citește mișcind buzele, se citește cu maci răsăriți intr-o scinteie de vis.

O povestire a lui Barbu Baiazid Ilderim e frumoasă ca un teatru de buzunar pe scena căruia evoluează șapte pitici dintr-un basm țesut in dumbrăvile in care ia foc de la licurici griul lunii.

Eugen Barbu : inalți troieni de sunete, furtună de culori țipind. Și-n sufletul lui, larg cit oceanul balcaniei, un plaur adulmecat părelnic de tristeți și de orhidee, orașul București, unde, ca intr-o nouă geneză, in nopțile din martie auzi cum crește iarba.

viața cărților

De la reportaj la nuvelă

● In peisajul prozei de azi, **Alex. Rudeanu** este unul dintre acela care se simt atrași de exprimarea artistică (deși mobilul e teoretic) a unui misterios proces estetic și anume de trecerea realului, a faptului brut, in literatură. Cum se intimplă acest lucru, pina unde este limita admisă dintre domenii și cit se poate abuza de jocul cu aceste limite, iată intrebări la care autorul dorește să găsească un răspuns mulțumitor și cit mai practic cu putință. Urmarea ar fi că mai toate volumele de nuvele și romane ale lui Alex. Rudeanu au un caracter quasi-experimental, un aer de căutare febrilă a formulei jinduite, incă abia intuite, dar in mod sigur, sintem liniștiți, definitive odată cu viitoarea carte. Destul de numeroase apariții editoriale, dintre care aș aminti **Focul rece, Pietrele acestei case, Mansarua colibei,** aduc un stil imbibat de lirism, cind ironic, cind tragic in tonusul său ridicat, in amestecul uneori derutant al știrii de ziar cu ficțiunea literară. Ultima sa carte *) le urmează pe celelalte atit in formula epică, cit și in substanță. Pretextul epic (altădată o intimplare neobișnuită, o intilnire cu un personaj posesor al unei biografii senzaționale — criterii de selecție care demonstrează că prozatorul privește ades realul ca pe literatură) este aici descoperirea unui carnet vechi de insemnări reportericești. Gazetarul va fi preluat de prozator : „...am socotit nedrept — scrie autorul in prefața cărții — să nu valorific acest neprețuit material, și nu inserat in insemnările gazetarului, ci **conținut** in ele, printre rindurile și intre filele carnetelor...". Metoda va fi următoarea : prozatorul oferă respectiva proză, urmată imediat de o invariabilă **Fișă biografică** unde ficțiunii literare i se indică sursa reală, explicativă. Ceea ce merită să fie observat este că cele două compartimente au intre ele o legătură dacă nu neglijabilă, atunci extrem de firavă.

Cea mai reușită proză a volumului este **Doamna Pantazi,** o idilă fermecătoare prin discreția, delicatețea și fantasticul trăirilor, dintre un tinăr și o octogenară. Ar urma **Dragoste veche,** o nuvelă cu rezonanțe fantastice, in care elementul perturbator, o enigmatică femeie numită Pisica, este pe punctul de a deruta un bibliotecar, Pavel. In **Scutul așteptării,** tema dedublării — eroina principală, Georgina, „descoperă că poate ieși din ea" — trece drept pretext pentru analiza unei situații de eros sororal. Alex. Rudeanu este un romantic. Gesturile „unice", nevrozele, crizele de visătorie, călătoriile prin timp, tema umbrei, circulă de la un capăt la altul al cărții.

Lupul singuratic, apoi **Datoria umbrei, Noaptea nunții** și **Culorile vacanței,** ultimele trei alcătuind un microroman de atmosferă romantios-kafkiană, completează acest volum in care prozatorul fantast și reporterul scrupulos se minează — pentru a se completa — reciproc.

Mirela Roznoveanu

*) **Alex. Rudeanu : „Datoria umbrei", Editura „Cartea Românească", 1977.**

M. EMINESCU — OPERE, VOL. VII (PROZA LITERARĂ)

● **ACADEMIA R. S. ROMÂNIA,** in colaborare cu Muzeul literaturii române, organizează lansarea volumului M. EMINESCU — OPERE. VOL. VII (PROZA LITERARĂ) — continuare a ediției de referință intemeiată de Perpessicius.

Volumul va fi prezentat de prof. univ. dr. docent Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Constantin Busuioceanu, directorul Editurii Academiei și de Alexandru Oprea, directorul Muzeului literaturii române.

In incheiere, actorii Silvia Popovici și Florin Piersic vor citi pagini alese din creația poetului nostru național.

Manifestarea va avea loc la librăria „M. Eminescu", luni, 16 ianuarie 1978, orele 12.

Un spațiu al metaforei

● Acest volum de poezii patriotice al lui **Ion Cringuleanu** *) convinge incă o dată de măsura in care autorul posedă știința versului. O impresie de limpezime și rigoare interioară se desprinde din paginile cărții. In tonalitatea generală a dragostei de țară poetul cintă in ciclurile volumului eroii căzuți pentru libertate națională **(Triumful românesc — 1877, Stejarul de la Mărășești),** socială **(Rugul pîinii — 1907)** și implinirea idealurilor lor ingemănate in realitatea României Socialiste **(Eră modernă in România).**

Ion Cringuleanu nu excelează in invenție tematică, motivele poetice amintind de Coșbuc și Alecsandri (1877), Arghezi (1907) și poezia deceniului cinci (**Eră modernă).** Poetul vrea doar să rostească el insuși prin specificul verbului său gindul de adincă recunoștință pentru eroii neamului căzuți intru libertatea omului.

Versurile sint insă inegale. Ciclul războiului e rece **(Privighetoarea, Columnă umblind, Concerte)** cu rare scinteieri de patimă poetică („Nu trupurile voastre răstignite vă dureau, / nici sarea lacrimilor ce curgea pe munte ; / aveați un foc inveninat sub frunte / și-n el atitea mii de ani, mocnit, ardeau." **(Pîinea independenței) ;** frumoase poemele inchipuind un recviem celor morți in floarea virstei pentru viața patriei („Se scufunda un paradis de lacrimă și ceară, / Dar voi cintați din flori in fiecare seară." **(Paradisul scufundat).** Ciclul răscoalei realizează o serie de tablouri febrile in negru și roșu, lipsite de desfășurare epică, concentrate intr-un strigăt al durerii milenare, ca in pictura lui Octav Băncilă („Holbat, cu barba ruptă intr-o parte / Juca dezlănțuit crezind că ranga-i moarte." **(Mitru).** Cintecul lui Ion Cringuleanu nu are forța dezlănțuirii stihiilor răscoalei, ci este un cintec al durerii și al morții incă o dată nedreaptă, mai nedreaptă ca oricind („Ca un cîine, putregaiul năpirlește / Pe spinările țăranilor căzuți atunci / N-au invins, iar noaptea ca un pește / Îi inghite intre fălcile pămintului, adinci." **(Brazii).** Tonalitatea poetului e elegiacă, tablourile calcinate se transformă in peisaje interioare **(Nocturnă, Cintec)** bintuite de moarte, obidă și blestem („Ai cui au fost ? Dar cine să răspundă ? / Tot satul e cenușă. Cîte-un cîine / Se uită-n cer năuc crezind că-i pline / Bucata lunii, tremurindă." **(Cei morți in hamuri).** Ultimul ciclu este o laudă a materiei, a mîinilor oamenilor, a conștiinței cu care făuresc istoria („Puterea ni-i in cuget și dreptate / Incit și pîinea crește gînditoare ; / Să lăudăm pămintul cu fintini și praguri / Cum din ființa lui, ființa ne răsare." **(Sădirea fintinilor).** Desprinderea de motivele poeziei deceniului cinci e insă anevoioasă. Adevăratele reușite sint poemele-metaforă ale iubirii de țară și cele ale realităților mult mai complexe din România de azi **(Cintec pentru libertate, muncă și veghe, Vatra noastră, El, omul marilor mulțimi, Cu fiecare om se-ntimplă ceva).**

Vitalitatea poeziei patriotice este generată de prospețimea cuvintului și de tensiunea inaltă a gindului. Versurile lui Ion Cringuleanu trăiesc prin vocația metaforei caracteristică acestui poet. Inspirată grafica lui Marcel Chirnoagă.

Dan Alexandru Condeescu

*) **Ion Cringuleanu : „Patima libertății", Editura Militară, București, 1977.**

A apărut

9 PENTRU ETERNITATE

Un volum inchinat memoriei scriitorilor dispăruți in urma cutremurului din 4 martie 1977, editat din inițiativa Asociației scriitorilor din București. Redactori responsabili Mircea Micu și Gheorghe Tomozei.

1850
1978

EMINESCIANA

Integrala eminesciană

Cită vreme bună parte din tezaurul de frumusețe și gîndire lăsat moștenire de Poet rămîne încă necunoscută și deci nevalorificată, orice faptă de restituție trebuie privită ca o intreprindere salutară către visata integrală eminesciană. Spiritualității noastre îi este **sete** de această totalitate în care, deocamdată și în anume laturi, numai ghicește că se recunoaște în plenara ei intimitate și, cum spune un mare istoric iar după dinsul un filozof, o bănuie ca fiind cea mai de preț **lecție** a ei.

Nici o contribuție, oricît de modestă, privind Poetul și Opera sa, nu trebuie privită cu suspiciune, chiar dacă într-o vreme s-a acreditat ideea unor „eminescologi" care s-ar agăța, chipurile, de umbra geniului pentru a pătrunde, cumva, și ei în nemurire. Marele savant-muncitor pe manuscrisele poetului, care a fost Perpessicius, a folosit **toate** edițiile și **toate** contribuțiile, în spirit critic, bineînțeles, dar n-a socotit pe nici una dintre ele ca fiind deșartă. Căci „dedalul" manuscriselor eminesciene, după expresia aceluiași exeget, numai cu greu poate fi cutreierat în toate tainițele sale și, poate, că unuia singur, oricît de înavuțit de cultură și oricît belșug de pasiune ar avea, îi este sortit, totuși, și din fericire ! să se rătăcească. Imperiul acesta este prea vast ! Aidoma se-ntîmplă și-n Univers : n-ai șansa cuprinderii și cunoașterii lui decît rătăcindu-te prin-trinsul, precum Hyperion prin miriadele de stele și lumi : **Un cer de stele dedesupt / Deasupra-i cer de stele...**

Ce știință și ce calități ar trebui să aibă **specialistul** care s-ar incumeta la editarea integralei eminesciene ? El trebuie să știe sau numai să aibă cunoștință de limbile clasice (greacă, latină, hindusă), de limbile moderne (germană, franceză, engleză, italiană), trebuie să fie un istoric în general și un istoric al evului nostru de mijloc în special, trebuie să cunoască a citi și înțelege textele noastre vechi, trebuie să știe măcar puțină geografie, măcar puțină fizică, matematică, chimie, trebuie să fie foarte bun filozof, pe deasupra, să cunoască marile literaturi europene, dar și diplomația, politica, administrația (și nu doar a școalelor !), apoi psihologie, teatru, estetică, folclor, lingvistică și atîtea alte domenii ale științelor umanistice sau reale. Și-apoi, îi mai trebuie o mare capacitate de muncă și nu în ultimul rînd o clară lumină a ochilor ! (Perpessicius a sfîrșit aproape orb...).

Unde-i astăzi, în lumea modernă a diviziunilor muncii specialistul care să intrunească toate aceste calități și încă altele, nenumite ? De aceea numai o largă cooperare între învățații diferitelor domenii ne-ar putea oferi pe Eminescu cel intreg. Dar aceeași lume a noastră, cu descătușata ei civilizație, ne oferă un instrument mult mai rafinat și eficient pentru editarea operei unui mare scriitor : facsimilierea manuscriselor. Această idee circulă de mai mulți ani și un exeget, C. Noica, a scris chiar o carte-demonstrație în acest sens. Multiplicată astfel creația eminesciană, chiar și într-un tiraj limitat, de lucru, s-ar obține cel puțin două mari foioase : am fi siguri, pe de-o parte, că tezaurul poetului de manuscrise aflat la biblioteca academiei, la Iași și în alte arhive, ar fi răspîndit întocmai și deci în afara oricărui pericol intempestiv, pe de altă parte, acesta ar ajunge nemijlocit și firesc sub ochii feluriților specialiști, iar acestia s-ar putea incerca în valorificarea lui deplină. Pînă acum, cu foarte rare excepții, chimistul sau fizicianul, de pildă, nu cunosc preocupările poetului în aceste direcții decît în măsura în care lucrul i-a fost dezvăluit, accidental, de către filologi. Cine, alt exemplu, mai poate citi astăzi scrierea gotică de mînă și între manuscrisele poetului sînt sute, dacă nu mii de pagini în această grafie ? Fila facsimiliată ajunge însă repede la „cercetătorul" din cine știe ce colț de provincie sau, de ce nu ? — din cine știe ce țară și ne-ar putea fi redată, prin osîrdia acestui deocamdată anonim eminescolog în toată înțelepciunea ei.

Îndeplinirea acestui deziderat ar urgenta totodată în bună măsură finirea marii ediții concepută de Perpessicius (zilele acestea un harnic colectiv, după cîtiva ani de muncă, ne-a dat volumul VII — proza, pe care totuși, într-o mare proportie o aveam și pînă acum). Sîntem deci abia la volumul VII din cele 20 preconizate de marele editor...

Editarea integrală a lui Eminescu este o întreprindere de un deosebit interes național. De aceea, nu ni se pare de loc hazardat ca această măreață operă de integrare deplină în spiritualitatea noastră să constituie obiect al planului de stat. Va fi nevoie de multă muncă și de o bună organizare a fortelor (acestea sînt), cum și de cheltuieli (nu totusi atît de mari precum se poate crede !), dar la sfîrșitul termenului propus, poate vreo două cincinale, vom avea întreagă opera celui mai mare poet și gînditor român. Epocii noastre socialiste îi stă în putință să realizeze acest monument fără seamăn !

Gheorghe Suciu

A FOST ODAT-UN ÎMPĂRAT...

● Transcriem, mai jos, cîteva pagini inedite din ms. 2 237 aflat la Biblioteca Academiei R.S.R. Ele cuprind bruioane din marele proiect în teatru al poetului pe tema civilizației dacice. A face, aici, o exegeză e lucru foarte dificil, căci numai după însumarea tuturor fragmentelor acestui vast plan ar fi posibilă aceasta. În paginile următoare, Decebal e surprins meditînd, după victoria oștilor lui Traian. Din păcate, am folosit pentru lecțiune copii fotografice destul de imperfecte, astfel că în multe locuri citirea este incertă, asteriscul des folosit. Presați de timp, n-am mai putut face o verificare după ms. de la Academie. Ținînd cont de specificul revistei în care apar, n-am mai dat variantele și aparatul filologic necesar.

G. S.

inedit

(Fila 45 r.)

Ah ce știu ei cînd vorbesc de durere !
Văzutu-s-au vodată ei în fata
Unei vieți pierdute, sfărîmate,
Unei vieți de a căreia splendoare
[Atîrnă moartea unei țări ori sortii ?]
Ah! cînd privesc oglinda de metal
Și văd în ea un bătrîn° și alb
Bătrîn ca o poveste de demult
Aud parcă soptind copii și fete
Povestea închegată° despre soartea
A unui rege a nume Decebal !
Sunt eu acesta ? eu ? Nu mă cunosc
Acest bătrîn cu rane pe-a lui față
Acest bătrîn cu fata lui sbîrcită
Acest bătrîn pe jumătate mort...
Acesta-s eu... Nu cred... nu cred...
Nu cred... De ce nu cred... Nu poate fi
N-aud departe bucium° și talange
N-aud departe un popol inginînd°
Ce fără patrie rămase-n lume...
Mergeți ! mergeți ! pămînt strein primească
Dacelor° voastre pace să li dee
Lăsați părinții și copiii vostri
Să doarmă duși n-al Daciei pămînt

(Fila 45 v.)

purtați și-mprăștiați prin lume
Purtați cu greu blestemul ce-l port eu...
Dar lăsați – ca să rămînă...
Poate c-o soarte mult mai [...]
[...] lumea largă... mergeți voi...
Ce fericire aș mai putea afla
Eu biet bătrîn... nebun pe jumătate
Lăsați să dorm unde îmi dorm copiii
Și mama° unde doarme...
O pămînt dulce de-aș putea
Să te sărut, tu etern lăcaș al păcii
Mult mai ușor decît coroana mea...

(Fila 46 r.)

In van copilul și-o întinde mina
Cea mică pe al mamei tînăr sîn
Și va-ntreba-o : unde m-am născut
Și unde este tatăl meu... și unde
E țara mea... și unde se vorbește
Limba ce tu-mi vorbești, căci n-o aud...
Streină-i țara° care imi dă lapte
Strein pămîntul, care griu imi dă...
Ce va răspunde-atuncea acea mamă :
Sărman copil – tu patrie nu ai...
A fost odat-un Impărat – va zice –
Un impărat ce acum de mult e mort
Acela ridică în bătălie
Poporul tău și țara – și o prădă...
Mult a trecut de-atunci, mulți ani de lacrimi
Prin secoli trecem popol isolit
Fără de zei, fără de țară, fără
Ca loc s-avem unde să plecăm capul
Ori unde suntem, suntem venetici
S-astfel vom merge noi din țară-n țară
Pînă s-a șterge și-urma neamului
Este un vechiu blestem ce ne urmărește...
De mult, de mult noi îl purtăm purtăm sermane...
S-atunci va intreba acel copil :
Mamă ce m-ai născut... Nu-ți fuse milă
Rușine nu, nu scîrbă ca să nasti
Un jelar°... un paria... un neferice...

(Fila 48 r.)

Ei bine... dar toți, toți mă-nselară
De ce să nu-i fi înșelat și eu...
I-am amăgit asupra vieței mele
Asupra mintei s-a puterei mele...
I-am înselat și i-am prădat pe veci...
O minte, minte, mîrșavă multă
Care slujești ca inima s-o-nșeli...
Vrei să convingi că n-am prădat nimic
Că ce-am avut n-a fost nimic... Șireato
E prea pe față șireția ta...
Prea simt în mine c-am prădat o lume
Că-n orce om ce l-am prădat în luptă
O lume de speranțe am ingropat...

Sunt eu ori nu sunt eu e-ntrebarea ?
Cu ce drept mă amestec eu aicia
De ce mă doare sufletul, de [...]
Pentru c-a Daciei țară a căzut
E Decebal de astăzi cel de ieri...
...Este prezentul un trecut... Ce drept am
Nefericirea unui om
Ce-același nume l-a purtat cu mine
Să mi-o atribuie mie – cel de azi
Nu bate inimă-mi în orce clipă ? n-aud°
Nu sunt în orce clipă un alt om...
In orce clipă e un altul rege
Și-acel bătrîn a cărui umbră albă
O văd colo-n metal... să fiu chiar eu
Să fie Decebal, dușmanul Romei ?

(Fila 49 v.)

Să fie același care-a fost și ieri...
Ce suntem noi, ce este astă viață
Pe ce se-nșiră ziua d-ieri cu azi
Cum ne cunoaștem aceiași
Ce leagă fapt de fapt și zi de zi
Cînd ne schimbăm, cînd ori și care clipă
E-același nume pentru un alt om...
Visinde umbre, umbra unui vis –
Om ! Care e ființa ta... Ce face
Ca tu să fii... Ce face să nu te risipești
In propriele-ți fapte și gîndiri
Singele acestei umbre e durerea.
Toți° fericirea o căutăm° în viață
Ca și cînd n-ar fi fost, numai durerea
Ochii tinjesc° ...face să privim
Gîndul nostru dispărînd în vreme.
Ca insule mîndre, acum plutitoare
De care-a vieței [neagră grea] corabie
In orce clipă se tot depărtează...
In urmă-ne rămîne fericirea
Durerea în veci de veci o ducem cu noi.

Restituiri

În colecția „Eminesciana" scoasă la Iași de Editura „Junimea" s-au publicat în al zecelea număr studiile și articolele rămase prin periodice ale cercetătorului ieșan Grigore Scorpan (30 III 1901 — 12 III 1953) despre Eminescu. Pe vremea studiilor mele, Scorpan, care-și luase licența abia la 32 de ani, era asistentul profesorului de dialectologie și literatură română veche Giorge Pascu. Tipărise în 1937 la Iași **Elemente eminesciene în poezia lui Al. Vlahuță** ce avea să devină în 1940 teza sa de doctorat și proiecta o lucrare mai amplă, despre limba lui Eminescu, din care au rămas fragmente. Adept convins al lui Bachus, Scorpan a fost doborit înainte de a face cunoscute rezultatele cercetărilor sale întreprinse lent. Mergea, zice colegul și prefațatorul său, G. Ivănescu, fără s-o știe, pe urmele lingviștilor germani R. Meringer și Ernest Lewy (clasificarea limbilor după sistemul tipologic, metoda „cuvinte și lucruri"), noi am spune mai degrabă pe urmele lui Ibrăileanu și prin acesta, indirect pe urmele lui Maurice Grammont, mort în 1964 în vîrstă de 98 de ani, din **Le vers français.** Mai tîrziu a devenit adeptul lui Caracostea.

Unele din observațiile lui Scorpan cu privire la limba lui Eminescu, de pildă faptul că poetul a folosit unele moldovenisme din necesități stilistice și nu de ritm sau rimă, pot fi acceptate, altele însă sînt eronate, din cauză că autorul n-a avut la îndemînă, cînd scria, decît ediția Ibrăileanu și C. Botez (din 1933). De exemplu, Scorpan nu era convins că forma poeziei **Luceafărul** fusese modificată în ediția sa de Maiorescu și încercînd să explice valoarea simbolică a poemei făcea referință (după Caracostea) indeosebi la versurile adause de Maiorescu după sincoparea celor trei strofe („Tu esti din forma cea dintii / Esti vecinică minune"). Chiar și după apariția, în 1939, a primului volum din ediția Perpessicius, Scorpan, care nu a cercetat personal manuscrisele eminesciene, s-a călăuzit mai departe de ediția Botez, ceea ce face ca propria sa ediție din poezia antumă a lui Eminescu (1943) să fie lipsită de valoare. De altfel, eminescologia lui Gr. Scorpan începută în 1935, se incheie în 1943.

Aspectul esențial al poeziei eminesciene care-l preocupa pe Grigore Scorpan era armonia. Pe aceasta încerca s-o explice printr-o alegere a poetului de anumiți termeni „între care există corespondențe și afective și sonore". Astfel, discutind diferențierile semantice dintre cuvintele **cînt-cîntare-cîntec** la Eminescu autorul găseste că „numai sonoritatea deosebește terminul **cînt** de celelalte dublete". Cum ? „De obicei radicalul **cînt** se asociază cu o silabă asemănătoare din alt cuvînt realizîndu-se astfel o armonie acustică. Aceasta adîncește mai mult înțelesul cuvintelor respective prin legătura strînsă dintre sensul noțional și expresia lui sonoră. Astfel în **Cînd insuși glasul : „Mă-ngînă cîntul unei dulci evlavii** (2), cele două silabe — **gîn** și **cînt** cu nazalismul lor foarte accentuat nu fac altceva decît să se sprijine reciproc, mărindu-și efectul sonor. În felul acesta, **cînt,** măcar că aici este depărtat de înțelesul său propriu, inițial, capătă o mai amplă valoare expresivă, care reliefează caracterul său melodic. În același timp, **îngînă** interiorizează această melodie, imprimîndu-i o notă intimă, spiritualizată. O asemenea asociere se găsește și în **Strigoii : „Îi plac adînce cînturi cu glasuri de furtună** (217), **Pornește vijelia adîncu-i cînt de jale** (276). În amîndouă versurile accentele principale cad pe cele două silabe, **adînc** și **cînt,** asociate pentru sporirea efectului acustic, prin care se mărește potențialul afectiv al terminilor".

Scorpan credea serios în efectul armonios al nazalismului. La fel explică versuri din **Dorința :** „Variantele manuscrise ne arată că Eminescu a fost preocupat de a da strofei o anumită sonoritate în care să domine nazalismul caracteristic acestui verb (**a îngîna** n.n.). Astfel, de la început a făurit rima **cînt-vînt : Visul nostru ni-l îngîne — Un murmur, un dulce cînt — Blînda batere de aripe — glas întunecat de vînt** (ms. II, Botez, p. 311—312). Găsim aici toți terminii dominanți, care figurează și în redacția publicată. Pe Eminescu nu l-a mulțumit însă armonia fonetică a strofei. Aceasta, în special, trebuie să sugereze pe cea lăuntrică. În ms. III verbul este pus la viitor, în forma inversată, care accentuiază ritmul : **Visul nostru îngîna-vor...** Apoi acest timp exprimă mult mai bine **siguranța** acestei trăiri a vieții naturii decît conjunctivul din primul ms. unde se exprimă numai o dorință. Tot în acest ms., în locul **apelor** apar **singuratice izvoare.** Această individualizare sporește impresia de singurătate, de altminteri notată direct prin epitet. De-abia în ms. IV găsim versul 18 pe deplin închegat ca expresivitate sonoră : **„îngîna-ne-vor e-un cînt,** în care, din 7 silabe, 5 au nazala **n...**"

Deci muzicalitatea expresivă, în sonetul **Cînd însuși glasul** ca și în poezia **Dorința** vine din prezența nazalismului vocalei **î.** Nu numai **î** scurt **e,** în cuvintele lui Caracostea, un estem. ci și I. G. Călinescu compara pe criticii autori de astfel de analize cu acordorii de piane, Scorpan exagera observațiile, ingenuj ale lui Ibrăileanu din studiul **Eminescu — Note asupra versului** caricate de Caracostea în **Arta cuvîntului la Eminescu** (1938).

Nu mai luăm în considerație părerile lui Scorpan despre postumele eminesciene (greșite), incercările sale de a repartiza poeziile lui Eminescu pe localități : care „redau" Iașul, care Bucureștiul etc.

Al. Piru

Poezia ca neodihnă

Din tabloul dramatic într-un act **Andrei Mureșanu** țîșnește la un moment dat un strigăt de veghe și neodihnă : „Cînd somnul frate-al morții, pe lume falnic zace / Cu genele-i închise, cu visele-i de pace / Cînd palida gîndire prin țara morții trece, / Și moale-n visuri de-aur aripa ei cea rece / Cu-aghiazma cea dulce a lumii frunte-atinge, / Păcatele-i i-adoarme, invidia o stinge — / **Ce ochi veghează umed ? Ce suflet se frămîntă / Ce suflet țipă-n doliu, ce lîră jalnic cîntă ? / Sunt eu...**" (s.n.). Pornind de la acest fragment, va trebui să ne despărțim de Bachelard și de cugetările sale despre vis, reverie, visare, veghe și somn pentru a adăuga acestor meditații arta poetică eminesciană fără de care ele rămîn neimplinite. În **Înger de pază,** visul e definit de Eminescu drept „veghea mea sfîntă". Poetul stabilește deci o identitate neașteptată între veghe și vis. Visul e neodihna și trezia, actul de a „veghea în estaze". Iată cum în spațiul poeziei granițele dintre vis și nesomn sînt abolite și, printr-o răsturnare semnificativă, „ochiu-nchis afară, inlăuntru se desteaptă". Creația nu este niciodată la Eminescu o lume a somnului, a odihnei, un timp al repaosului, o contemplare a liniștii. Căci somnul e „frate-al morții", ori poezia nu poate fi neființă. În **Rugăciunea unui dac** există un vers ce definește creatorul astfel : „El este moartea morții și invierea vieții". Creația se identifică la Eminescu cu o naștere eternă. E o geneză neintreruptă. Visul și veghea cunosc deopotrivă biciuirea acestei neodihne dureroase, muncile acestei nașteri continue și, în toate poemele ori în paginile de proză, pe filele celor 44 de manuscrise, creația e trăită ca „intrare în lume". Nunta regnurilor, mișcările cosmosului și zbuciumul sufletului „popoarele de ginduri" sînt reprezentate de poet ca **geneză,** ca **facere :** „Toate cer intrarea-n lume / Cer veșmintele vorbirii". Tot astfel timpul creației e un treier necontenit în **Numai poetul :** „Ca și miile de unde / Ce un suflet le pătrunde, / Treierînd necontenit / Sinul mării infinit". Nimic definitiv, impietrit, înghețat în imaginea acestui țărm al creației : „Văd vise-ntrupate gonind după vise". Această goană neintreruptă prin care Eminescu inchipuie **firea,** curgerea ori izvorirea ce înseamnă în poezia lui ființă, sînt atributele creației. Poezia descoperindu-și o aibie, credincioasă cu sine, nu poate cunoaște stagnarea, nemișcarea : „Căci a voastre vieți cu toate sunt ca undele ce curg, / Vecinic este numai riul ; riul este Demiurg". **(Scrisoarea IV).** La Eminescu binele și frumosul sînt puse sub semnul riului, creația e același pîrîu, căruia „Tot alte unde-i sună..." Minciuna, fuga după glorie, mimarea creației ori servilismul creatorului sînt imaginate ca mlaștini și ca ape moarte. De la ele ne vine uscăciunea, intrarea în neființă.

Pe Eminescu nu-l poți citi în lecturi încheiate. Întîlnirea cu opera lui nu-ți dă pacea acelor gesturi ce isprăvesc un lucru, ce incheie o faptă. Dimpotrivă. În ureche mereu îți sună „cîntul cel etern neisprăvit" deși ferecat în „lanțuri de imagini".

Ciudat cum un poet la care imaginarul nocturn e atît de frecvent, țesindu-se din visul nopții ce „veghea în estaze", ciudat cum un asemenea poet pune în fața noastră atîta neodihnă, atîta fugă de întuneric, impiedicindu-ne să-i citim poezia cu sentimentul de ușurare, al popasului, al somnului, cu molcomirea celui ce ațipește. Versuri ce-ți leagănă atît auzul te țin treaz și-ți alungă la nesfîrșit adormirea. La Eminescu visul, adică neodihna minții și a sufletului, adică veghea în estaze și viața, adică geneza, înseamnă lumină, iluminare. Creatorul este cel care, biciuindu-ne echilibrul comod instalat, suficiențele și inerția somnului, ne impiedică „de-a merge-n întuneric" : „În lanțul de imagini duiosul vis să-l ferec, / Să-mpiedic umbra dulce de-a merge-n întuneric" **(Nu mă înțelegi).**

Iată pe fila 15 a manuscrisului 2289 această închipuire a spațiului creației sub forma unei **săli iluminate** prin opoziție cu imaginarea spațiului în care se mișcă „purtătorii științei moarte" ca o **sală întunecată :** „Oamenii învățați dar fără talent propriu, adică purtătorii științei moarte, mi-i închipuiesc ca o **sală întunecată** (s.n.) cu o ușă de intrare și una de ieșire. Ideile străine intră pe o ușă, trec prin întunericul sălii și ies prin cealaltă, indiferente, sigure și reci... Capul unui om de talent e ca o **sală iluminată,** (s.n.) cu pereți și oglinzi..."

Deci creația este pe lîngă neodihnă, iluminare : „...ntr-a soarelui lume eternă **noapte nu ține" (Dacă treci riul Selenei).** O altă semnificație a actului creator rezidă în nemărginire, în refuzul hotarelor. În **Fecioriul de împărat fără stea** există o definire a creatorului în acest sens: „A pus în tine Domnul **nemarginii de gîndire"** (s.n.). În poezia lui Eminescu strălucește mereu un sentiment al preaplinului înțelegerii, durerii ori fanteziei. Simți tensiunea imploziei, ori forța unei lumi care nu încape care există „cu asupra de măsură". Poezia ca neodihnă se naște în ceasul „cînd cu sete cauți forma ce să poată să te-ncapă" **(Scrisoarea II).** Această căutare a vasului precum a Graalului e deopotrivă nesfîrșită și neincăpătoare. După cum revelația creației este ea însăși o neodihnă și o nemărginire, tot astfel cum este o goană a viselor, o fugă a interpretărilor ce nu-și află niciodată pacea. Abdicarea în fața poeziei lui Eminescu înțeleasă ca o abdicare în fața inefabilului e o trădare a poetului, o intrare de neiertat în odihna minții și a sufletului. Chiar dacă rememorindu-i versul vom spune despre poet că „pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns" **(Scrisoarea I),** chiar dacă vom relativiza interpretările noastre asupra poeziei considerîndu-le trecătoare, neimplinite, nu va trebui să transformăm această nemulțumire de noi într-o odihnă a noastră resemnată la picioarele poeziei, în afara ei. Într-un poem ce se rostește cu simplitate **Cu mine zilele-ți adaogi...,** Eminescu clădește „vecia-ntreagă" a creației din orice clipă trecătoare : „Din orice clipă trecătoare / Ăst adevăr îl înțeleg, / Că sprijină vecia-ntreagă / Și-nvirte universu-ntreg". Pentru Eminescu poezia e nesomn, „veghea mea sfîntă", lumină, deci și conștiință. Ce adevăr însemnat ascund cuvintele lui C. Noica rostite despre „omul deplin al culturii românești", despre poetul neodihnei „devenind astfel conștiința noastră mai bună sau poate mustrarea de conștiință a oricărui intelectual care-i vede necuprinsul, adică sinteza totuși". Ce neodihnă trezește în tine fraza aceasta simplă care îți spune că „manuscrisele sînt sortite să te scoată din idolatrie și să te așeze în răspundere". În fața noastră se află poetul ce ne așează în neodihnă, în răspundere, creatorul care ne face responsabilitățile neincăpătoare și nemărginite dăruindu-le deopotrivă cu atributele veghei și visului. Cea mai gravă lecție și invocație a treziei se află în această poezie, în manuscrisele acestui poet. În spatele numelui lui Eminescu și al creației lui nu te poți ascunde și nimeni nu se poate refugia în templul lui „drapindu-și nula". Nu poți trăi în odihnă și pace în poezia lui Eminescu, nu te poți scuza cu el și nicăieri mai mult decît în preajma lui sterilitatea ori neființa gîndirii și sufletului nu sînt mai repede vizibile. Lîngă el nu incapi decît dacă iubești lumina, neodihna, visul, gîndirea, „cutremurul nervilor săi". „Cînd limba-i neclintită la cumpenele vremii", cînd poezia rămîne întreagă dincolo de atacurile și jefuirile ori inerțiile la care ea poate fi supusă de-a lungul timpului, numele ei nu poate fi decît neodihnă și veghe, „lumină din lumină". Cum să intîmpini mai bine Poetul și neodihna lui, toate aceste munci ale nașterii ce sînt Poezia și cît să-ți amini somnul lîngă Eminescu ?

Ligia Macovei : „Peste virfuri"

Doina Uricariu

CUVÎNTUL CE EXPRIMĂ ADEVĂRUL

● Despre limba română în general și despre limba literară în particular. Eminescu s-a pronunțat în deosebite locuri. Lingviștii și stiliștii au comentat, nu o dată prea doct, diversa cugetare eminesciană asupra lămuritului tezaur care este limba națională. Punem, mai jos, sub ochii tînărului cititor, aspirant la meșteșugul poeziei sau numai îndrăgostit de farmecul ei neîndoios, cîteva șiruri din gîndirile poetului cu privire la **limba veche și-nțeleaptă.** Problemele limbii l-au preocupat pe poet de-a lungul întregii sale existențe creatoare, începînd din fragedă adolescență, cînd, cutreierînd Ardealul în drum spre „muca Romă" — Blaju — își nota în caietele sale cuvinte, expresii și locuțiuni care, mai tîrziu, au **fost turnate în formă nouă.** Considerațiile poetului asupra limbii s-au cristalizat nu o dată în propoziții de o mare frumusețe și de o deosebită forță gnomică. Ele se pot constitui într-un adevărat îndreptar a cărui valoare perenă nu mai trebuie dovedită.

Ramură mutată în pămînt departe de trupina părintească, limba românească s-au nutrit în mediul ei nou prefăcînd nutrimentul în organe specifice ale sale, și rămiind limbă romanică, precum un englez rămîne englez, chiar dacă s-ar nutri din copilărie numai cu griu, cumpărat din valea Dunării.

(1 august 1877)

Această parte netraductibilă a unei limbi formează adevărata ei zestre de la moșistrămoși, pe cînd partea traductibilă este comună gîndirii omenești în genere. Precum într-un stat ne bucurăm toți de oarecari bunuri, cari sunt a tuturor și a nimănui – uliție, grădini, piețe –, tot astfel și în republica limbelor sunt drumuri bătute, cari sunt a tuturor, – adevărata avere proprie o are însă cineva acasă la sine ; iar acasă la dînsa limba românească este o bună gospodină și are multe de toate.

(Ms. 2257, f. 242r.)

Cel mai mare noroc pentru bătrîni a fost desigur acela de a nu ști latinește. Luînd limba astfel cum crescuse ea în propria ei individualitate, bătrînii au creat o ortografie pentru români, cum ea nu are pereche în nici una din limbele moderne. Înzestrați cu o finețe nemaipomenită a auzului și cu un bun-simț, de care noi ne-am înstrăinat de mult, ei au simțit care dialect anume – dacă putem numi dialecte deosebirile dintre noi – este acela ce trebuie cultivat. Moldovenii și muntenii au tipărit în veacul al șaptesprezecelea cărți, care ca oglindă a pronunției vie, admise ca clasică, nu lasă nimic de adaos și nimic de scăzut.

(28 april. 1878)

A ști cantitativ mult e a avea în cap mii de cuvinte abia înțelese, la rostirea cărora nu se naște în capul copilului o phantasma, o icoană. Dar cuvinte, care nu sunt săturate cu coprinsul, adecă cu înțelesul lor, sunt niște coji deșerte, care incarcă memoria in zadar.

(27 aug. 1878)

Bogăția consonantică și vocalică a limbei îi dă inlesnire românului de-a imita cu ușurință pronunția altor popoare, pe cînd celelalte cu greu deprind fonologia limbii noastre.

(4 oct. 1881)

Măsurariul civilizațiunei unui popor în ziua de azi e : o limbă sonoră și aptă de a exprima prin sunete noțiuni, prin șir și accent logic cugete, prin accent etic sentimente.

(1870)

O colecție de prestigiu

De cîțiva ani încoace, editura ieșeană „Junimea" are fericita idee de a pune la dispoziția cititorului iubitor de literatură, în prestigioasa colecție „Eminesciana", contribuțiile critice ale autorilor români și străini cu privire la opera celui care a fost numit pe drept cuvînt „omul deplin al culturii românești".

● Astfel, în 1974 apare, într-o ediție îngrijită de Mihai Drăgan (coordonatorul colecției) volumul lui G. Ibrăileanu, intitulat **Mihai Eminescu. Studii și articole.** Alături de excepționalele analize tehnice cuprinse în articolele **Eminescu — Pe lîngă plopii fără soț** și **Eminescu — Note asupra versului** se remarcă cele patru studii privind edițiile în care circulau poeziile lui Eminescu. Minuțiozitatea, unită cu probitatea cercetării critice, constituie nu doar o dovadă de respect ci și un superb exemplu de etică profesională.

● Tot în 1974 apare, însoțit de prefața lui Al. Dima, volumul lui Tudor Vianu — **Mihai Eminescu,** cuprinzînd cele șase studii din **Poezia lui Eminescu** precum și celelalte cunoscute contribuții ale lui Tudor Vianu la exegeza eminesciană. Cercetări ca **Epitetul eminescian, Influența lui Hegel în cultura română, Atitudinea și formele eului în lirica lui Eminescu** ș.a. sînt

Continuare în pag. a 6-a

tiberiu utan

Mersul statornic şi necesar al ceasornicului

Doar intreruperile i le simt, nu mersul,
şi mă grăbesc ceasornicul să il intorc,
să ii potrivesc arătătoarele,
neauzindu-l – să-l aud,
statornic, necesar ca o credinţă.

Acele intreruperi
imi amintesc de alte lucruri,
de-o pildă, – mersul inimii. O, cit gindesc
la bolovanul sfint
pe care-l port in piept
şi il arunc din cind in cind in sus
ştiind că se va prăbuşi din nou in mine.

Ca un ceasornic, spun
şi mersul inimii
odată şi odată conteneşte.

Atunci, prieteni,
rogu-vă,
să-i răsuciţi incă o dată arcul.

Văleni
1956

Balonul captiv

Ca pe-un balon captiv
cu mina nevăzută a noilor iubiri
inexistente fire
mă-nalţă, mă coboară.

Ca pe-un balon captiv.

Sahia
August 1976

Inscripţie

Aicea, lingă podul Izei,
căzut la cea dintii rafală,
işi doarme somnul sfint ţăranul
erou al neamului – Ţicală.

Cind le cintaţi de Pintea, mame,
pruncilor legănaţi in poală –
puneti in doină incă-un nume ;
Pe al ţăranului Ţicală.

Bucureşti
21 martie 1975

ioana ieronim

Pastel

Bineinţeles că, indrăgostindu-ne
in oraşul acesta
vom purta pe umeri o subţire mireasmă
campestră
şi in oricare loc, deasupra ne vor foşni
ramurile unui cring –
auzi ?

Spre incercarea noastră, ne despart
străzi şi blocuri, mii de maşini grăbite
mii de cabluri intinse pe o liră subterană

Departe, pe sub cimpul aburit de funingini
faurul bate in pintecul surd, metalic al lumii,
priveşte : luna supusă răsare intr-un careu
de ferestre luminate

Pastel

Aici aproape, o maşinărie
Ca un dragon cenuşiu intinde gitul,
Se repede fulgerător, imparabil
Şi muşcă din pămint
(Cită splendoare in saltul mortal al pisicii
Spre şoricelul de pisiă, văzut-ai ?)

O fată trece cu paşi fragili, in coturnii
la modă
Printre munţi sălbatic mirositori
Răscoliţi din adinc –
Şi ride sus din cabina rotitoare
Băiatul cu tricou roşu : LOVE ME
Scrie pe pieptul lui şi roşul s-a intins puţin
In literele albe

Cu respiraţii egale, gura se-apropie
de pămint,
Muscă plin, fără foame –
Printre dinţi metalici
Fragede rădăcini ale ierbii
Sorb o clipă lumina

Pastel

Peste intinsa ţară
Peste nisipul drept şi curat
In frigul fierbinte
– O chemare călătorind,
Un sunet trecător prin
Mori incăperi, precum un lanţ de peşteri
Intoarse in afară

Insetat, glasul acesta spre nasterea sa
Ai zice că aleargă, necum spre firească
Stingere, departe de izvoare

Şi iată miraculosul dinam –
O roată de căruţă cu antene imblinzite
O cirmă de corabie
O virtelniţă infăşurind corzi muzicale,
Ochiul
Ochiul lunatec

Pastorală

De aceea incă iubirea
pentru că gindul mai poate găsi un
larg făgaş al zimbetului,
un liman nespus de lent arcuit
şi clipa este eternitate

De aceea poate de tine mă apropii,
vezi, din trupurile noastre
pleacă-n văzduh aure de ruginâ –
alături fiind, potrivim un ochi celest
spre bucuria privirii,
nepăsători, ca nişte plante, la soarta
pulberilor fertile şi delicate ce pierdem

opinia publică şi biciclistul

mihai tatulici

de vreo cîţiva ani, in staţia „Livezilor", acelaşi grup de funcţionari somnoroşi aşteaptă primul troleibuz al zilei. Numărul lor e mereu constant, de parcă n-ar exista concedii, nici accidente, nici măcar acel gen de distracţii firesti ale unora, după care plingem uneori, în calitate de rude apropiate. Pentru şoferii şi taxatoarele liniei 55 ziua de muncă incepe, tradiţional, prin intilnirea cu cei patru, greu treziţi din somn de sentimentul datoriei ca şi de ceasornicele de cu seară fixate. De-a lungul anilor, o relaţie ciudată s-a stabilit intre unii şi alţii. Deşi nu-şi spun decit vorbele strict necesare, se cunosc destul de bine şi se suportă satisfăcător.

In această dimineaţă, ca niciodată, funcţionarii s-au intilnit cu primul troleibuz al liniei 55 exact la 5,30. Matinalul tipic al cumpărării biletelor s-a repetat fără incidente şi cei patru au ocupat tot atitea banchete, continuindu-şi somnul intrerupt. Nici unul nu dădu atenţie lucrurilor neobişnuite ale acestui inceput de zi : troleibuzul sosit la timp, strălucind de curăţenie ; luminile de interior aprinse ; şi mai ales faptul că — in afară de şofer şi taxatoare — inăuntru se mai află trei bărbaţi necunoscuţi.

Este o dimineaţă obişnuită de toamnă. Am putea spune şi altfel, de exemplu că este o dimineaţă neobişnuită de toamnă, dar nu, nimic nu ne dă incă dreptul să anticipăm.

Provocind o scurtă flamă, acolo unde troliurile se prind de cablul electric, şi zgomote ciudate in cutia de contacte, troleibuzul porni spre a doua staţie de pe traseu — „Pecineaga". Ajunse după un parcurs de aproape două minute, exact in momentul in care, din staţie, un taxi lua două florărese nerăbdătoare impreună cu intreaga lor recoltă din acea dimineaţă. Astfel că oprirea, deschiderea şi inchiderea uşilor au fost făcute regulamentar, dar inutil, căci in staţie nu era nimeni. Nu acelaşi lucru se intimplă trei străzi mai incolo, in staţia „Caporal Ene" : aici, un grup aparent numeros de cetăţeni dădu buzna pe uşa din spate. Dacă toată lumea ar fi urcat in tăcere şi fără inghionteli, incă ar fi fost interesant. Dar nu, nu vă faceţi iluzii : se auzirâ obişnuitele admonestări, se declanşă obişnuitul scandal, se schimbară obişnuitele răutăţi. Priviri disperate fixară de la distanţă locurile libere. Spaţiul destul de strimt de trecere dintre cuşca taxatoarei şi rindul de scaune făcu inevitabile incercările de a avansa prin forţă. O femeie strigă, fără adresă : barbarilor ! Cineva, un bărbat, răspunse : ce să-ţi spun ! ? O voce de om nedormit răspunse femeii : cumpără-ţi maşină mică, dacă nu-ţi convine ! Nici taxatoarea nu scapă : ce faceti la capăt, dormiţi ? Paradoxal, ea nu răspunse, deşi ar fi fost indreptăţită să riposteze, cu graficul in mină. In fine, printre buşeli, imbrinceli şi vorbe fără rost, vorbe de dimineaţă, toată lumea luă bilete. Dar discuţiile nu incetară, cum ar fi fost firesc : incepu disputa pentru locuri. Un profesor intre două virste, care din pricina nopţilor pierdute părea mai bătrin, solicită cu o voce de om ros de suferinţe ascunse scaunul unei tinere care se aşezase in zona locurilor rezervate. Tinăra nu-i dădu la inceput nici o atenţie, dar apoi — enervată de comentariile insistente şi răuvoitoare ale profesorului la adresa tinerei generaţii, impertinente, prost crescute, etc etc., se ridică şi părul a-i ceda locul. Dar, in clipa următoare, observind o bătrină in spatele reclamantului, o trase cu dibăcie şi o impinse pe locul ei. Cadrul didactic strinse servieta pină i se albiră tendoanele degetelor, spuse ceva printre dinţi şi se retrase. Pină la staţia următoare — „Puţul cu apă rece" — discuţiile conteniră, imbulzeala se limpezi şi liniştea dorită de toţi se instaură şi in troleibuzul 55. Motivul e mai simplu decit s-ar putea crede : mai erau locuri libere. Intimplările dificile apropie oamenii : tinăra şi profesorul se pomeniră vecini de scaun.

Oprind la „Puţul cu apă rece", a patra staţie, şoferul spuse „ei, acum e acum" şi apăsă pe butoanele care acţionau dispozitivul pneumatic de deschidere al celor trei uşi. In secunda următoare, intr-un mod destul de ciudat, cinci persoane sint catapultate simultan in interior. După modul in care se manifestă, nu par prea fericite de felul in care au ajuns in troleibuz. Discuţiile, incepute incă din staţie, au ca unic subiect activitatea intreprinderii de transport. In calitate de reprezentantă a acesteia, taxatoarea suportă totul. Şi tăcerea ei, s-o recunoaştem, poate fi trecută intre ciudăţeniile acestei dimineţi. Urmară, bineinţeles, şi alte replici, strigate intre persoane apropiate, mici altercaţii, mărunte injurături, neimportante insă in ansamblu. In fine, troleibuzul porni, uşile se inchiseră (incă se mai puteau inchide), pacea cobori din nou, pe fondul preocupării fiecăruia de a-şi scoate bilet. E uşor de observat că discuţiile foarte aprinse se incheie prea repede din lipsa unui mediu propice : taxatoarea nu ripostează, şoferul nu are nici un motiv să intervină şi să-i ia apărarea. Am putea crede, la o judecată pripită, că avem de-a face cu un tandem de lucrători ai intreprinderii de transport aleşi pe sprinceană, dintre cei exemplari, după felul in care se comportă. Dar mai bine să nu anticipăm : călătoria incă nu s-a sfirşit.

Numărul pasagerilor a crescut acum la douăzecişipatru. Alcătuiesc această sumă, dacă o luăm metodic, bărbaţii misterioşi (trei), funcţionarii somnoroşi (patru), tinăra (una), profesorul (unu), bătrina (una), femeia cu miini ingrijite, care strigase „barbarilor" (una), muncitorii liniştiţi (doi), liceenii mustăcioşi (doi), militarii eleganţi şi regulamentari, ofiţeri (doi), frizerul cu frizura bine făcută (unul), soţii tineri, care se ţin de mină (doi), gospodinele, din care una cu papuci de casă in picioare, merge pină la prima, după lapte (trei) şi zugravul cu pantalonii zugrăviţi (unul), total douăzecişipatru. Taxatoarea tace in continuare şi pare incercată de sentimente contradictorii care-i creează o uşoară stare de emoţie. Şoferul apasă pe accelerăţie şi troleibuzul porneşte.

Staţia următoare se numeşte „Labirint". Urcă un ceferist care merge la serviciu şi un copil de vreo zece ani despre care nu ştim unde merge la ora aceasta. Coboară gospodina care caută lapte. Prin imprejurimi nu există nici un labirint : faptul că mai incolo se intersectează strada „Emoţiei" cu bulevardul „Titus Livius" nu credem că a putut constitui un motiv serios in botezarea acestei staţii astfel. Oricum, incărcat cu douăzecişicinci de persoane, plus şoferul şi taxatoarea, troleibuzul se indreaptă spre intersecţie. Prioritate are strada „Emoţiei" cea pe care circulă troleibuzul, şi nu bulevardul „Titus Livius", cum ar fi fost normal din punct de vedere istoric. Aşadar, troleibuzul, folosind forţa motorului său acţionat electric, este pe cale de a străbate această intersecţie, nedirijată şi nesemaforizată, pustie la această oră a dimineţii. Dar, in clipa următoare, o uriaşă reclamă „Părinţi, dati copiilor voştri legume şi fructe proaspete", apare dinspre bulevardul „Titus Livius" şi taie calea troleibuzului la mai puţin de un metru de bara sa de direcţie. Scrişnind din cauciucuri, troleibuzul lasă camionului exact timpul necesar pentru a trece cu totul şi a dispărea intr-un nor de praf pe istoricul bulevard. Ameţit ca după o lovitură de pumn, şoferul manevră extrem de incet troleibuzul, depăşi intersecţia şi trase pe dreapta. Apoi se dădu jos, se aşeză pe bordură şi işi aprinse o ţigară. Pasagerii işi revenirâ şi ei, pe incetul. Din cei douăzecişicinci, cinci mai erau incă pe jos. Ridicindu-se ori căutindu-şi lucrurile care le zburaseră din miini, călătorii avură timp să schimbe, intre ei, impresiile necesare clarificării situaţiei.

Erau, cu toţii, din nou, foarte apropiaţi unii altora şi foarte inţelegători, căci se ştie, la nevoie se arată solidaritatea umană. O singură persoană işi făcu cruce, nu spunem cine. Mai puţin afectaţi, cei trei bărbaţi necunoscuţi se uitau pe geam, parc-ar fi schimbat priviri complice cu şoferul. Acesta şi-a găsit un interlocutor, un cetăţean ciudat, dacă judecăm după imbrăcăminte — tricou sport, pantaloni scurţi, tenişi şi o şapcă in cap. Nu pare a fi vorba insă despre o discuţie amicală, căci tipul imbrăcat „sport" strigă ceva agitind o pompă de bicicletă. E, in orice caz, o dimineaţă cu multe intimplări nepreväzute : in timp ce trăgea pe dreapta, după evitarea accidentului din intersecţie, şoferul a manevrat neatent, troleibuzul lovind cu aripa dreaptă un biciclist care rula liniştit şi regulamentar. Nu s-a intimplat nimic grav, in afară de faptul că sportivul s-a trezit intr-un rond de flori uscate iar bicicleta a renunţat la far şi la stop, amindouă sparte. Acum cei doi işi clarifică poziţiile. A şoferului e limpede : „lasă-mă, domnule, in pace, dumneata imi mai lipseşti acum... Nu vezi că era să mă ia dracul ?". A biciclistului la fel : „Să stai pe loc ! să vină miliţia ! să dai socoteală !" Călătorii şi-au revenit, discuţiile despre reflexele şoferului s-au incheiat, incep să fie impacientaţi că vor intirzia de la slujbe. Existenţa fiecăruia ieşind in afara oricărui pericol, cetăţenii devin nesimţitori la drama biciclistului. Hai să mergem, strigară către şofer „Lasă-l in pace şi vezi-ţi de treabă", strigară către biciclist. Şi, prinzind curaj, continuară : „Ce faci pe nebunul ? Nu vezi că n-ai nimic ? Ia te uită : el se antrenează şi noi era să murim ! Valea !" Sprijinit de opinia călătorilor, şoferul azvirli restul ţigării şi refuză continuarea tratativelor cu biciclistul. Urcă, porni motorul şi, impotriva ameninţărilor sportivului, inchise uşile şi troleibuzul porni. Cîţiva călători il făcură „accidentatului" in ciudă : sic-sic ! E vorba de frizer şi de bătrină. Biciclistul rămase in marginea străzii, amenintind cu pompa vehicolul care se indepărteză. In intersecţie nu apăru nici un miliţian, cei cîţiva pietoni care observaseră incidentele aşteptară cu nerăbdare un scandal : văzind că şansele dispar, plecară fiecare pe la treburi...

Troleibuzul 55, rămas teafăr şi după această incercare, lăsă la următoarea staţie, „Grigore Ureche", ofiţerii şi zugravul şi luă alţi patru cetăţeni a căror identitate nu ne mai interesează. Noii veniţi fură repede informaţi despre evenimentele petrecute. Fac acest oficiu, cu predilecţie, cei doi liceeni care, din prea mare interes faţă de aceste aventuroase intimplări, au uitat să coboare. Oricum, faţă de strinsul frunzelor la şcoală această călătorie e mult mai interesantă Discuţiile continuă, pe subiectele deja cunoscute : inconştienţa şoferului de camion, curajul şi reflexele şoferului nostru, impertinenţa biciclistului etc. etc.

Troleibuzul a intrat acum pe bulevardul „Armoniei", ultima parte a traseului. Inainte de staţia „Ornitorincului", opri la o nouă intersecţie, de data aceasta semaforizată. Aşteptind să se facă „verde", şoferul nici nu observă că, din spate, depăşind şirul de maşini staţionate, vine biciclistul. Trecind prin dreapta, el lovi cu pompa de la bicicletă oglinda retrovizoare care se făcu ţăndări. Şoferul deschise uşa din faţă şi se azvirli din scaun, dar era prea tirziu : biciclistul dispăru rizind subţire pe o stradă laterală căreia inainte i se spunea strada „Războinării". Acum se numea „Narciselor". Cetăţenii care nu-l observaseră pe biciclist se alarmară crezind că e vorba de un nou accident. Cind aflară, unii riseră, alţii comentară scurt : e nebun, a innebunit lumea, asta e. Şoferul reveni deprimat, din spate claxoanele maşinilor il avertizară că timpul trece şi el demară cu nervozitate. Taxatoarea işi asumă, in fine, o replică : să chemăm miliţia. Toată lumea ii sări in cap : intirziem de la serviciu, asta-i bună. Şoferul dădu a lehamite din mina care nu se afla pe volan. Preferară să nu se pronunţe cei trei bărbaţi necunoscuţi precum şi funcţionarii somnoroşi care işi reluaseră moţăitul.

Staţia „Ornitorincului" mări numărul pasagerilor la treizeci. Coborîră doi (soţii), urcară şapte, majoritatea mecanici de serviciu in schimbul de noapte la Poşta centrală. Dormeau in picioare aşa că liceenii nu se mai deranjară să-i informeze care era mersul evenimentelor in troleibuzul 55. La staţia următoare, „Guliver", troleibuzul mai lăsă trei călători : coborîră tinăra, bătrina şi femeia cu miinile ingrijite. Pornind, şoferul se uită cu atenţie dacă mai e cineva pe scară la uşa din spate. O făcu aplecindu-se mult spre dreapta, căci oglinda retrovizoare, dacă vă mai amintiţi, era spartă. In aceeaşi clipă poci cea din stinga şi troleibuzul fu depăşit in viteză de acelaşi biciclist care, cum se vede, se antrena destul de serios. Şoferul injură şi accelerâ, dar fără folos : biciclistul dispăruse pe o altă stradă, la fel de laterală ca şi prima.

Staţia „Calea Lactee" nu micşoră şi nici nu mări numărul călătorilor : coborîră patru (profesorul, frizerul, cei doi muncitori liniştiţi), urcară alţi patru. La următoarea intersecţie şoferul opri, luă o bucată de fier, cum au toţi şoferii la indemină, şi cobori : se uită in dreapta şi in stinga, in spate, după biciclist. Dar acesta nu se vedea. Cind urcă, strigătul, mai degrabă vaietul călătorilor il inştiinţară că biciclistul se apropia iar. Geamul din faţă bufni scurt, dar securitul rezistă. Atiţat, răzbunătorul zmulse un ştergător de parbriz şi dispăru in cea mai mare viteză. Asistenţa rămase mută de uimire : curajul biciclistului depăşea orice nivel de inţelegere. Unul din liceeni bătu din palme de plăcere şi-i comunică celuilalt : ăsta seamănă cu Ivanhoe. Şoferul urcă parc-ar fi dus in spate

(Continuare in pag. a 7-a)

teatru

Ţara minunată

Ţara visată nu este un teritoriu de dincolo de bine şi de rău. Oricit de **minunată**, fantastica ei descoperire subjugă — fascinind, terorizind, dezamăgind sau numai incintind — imaginaţia fetiţei Alice. Tocmai de aceea, desprinderea din vrajă şi, deci, reintoarcerea din Ţara Minunilor in leagănul patriei materne echivalează cu regăsirea orizonturilor senine, de o calmă euforie.

Intre prolog şi epilog (ambele ducindu-ne cu gindul la ambianţa unei parade de epocă), periplul Alicei in ţara necunoscută arată ca o experienţă continuă, plină de tot soiul de peripeţii : năstrusnice, ghiduşe, satirice, nostalgice, funambuleşti, groteşti, carnavaleşti, alegorice, hiperbolice şi lista nu ne temem că s-ar opri la atit. O numim intocmai, după cum şi este cunoaşterea prin vis către care ne poartă spectacolul lui Valeriu Moisescu, dramatizare a aceluiaşi după binecunoscuta **Alice in ţara minunilor** de Lewis Carroll.

Montind povestea Alicei la Teatrul „Ion Creangă", regizorului i s-a intimplat să se lase el insuşi furat de curgerea luxuriantă, adesea neritmată, a minunatelor episoade. Nu ceream numaidecit o punere intre paranteze a moralei, dar semnificativă, in acest context, mi s-a părut o intrebare a unui copil care, la premieră, impărtăşind el insuşi cu naivitate şi nevinovăţie nedumerirea fetiţei, a intrebat-o din stal : Ce-ai văzut ? De fapt, ce-ai visat ?

Orice spectacol pentru copii ştim cu toţii, că indeplineşte şi norma dulcei gratuităţi. Numai că morala actului artistic cere să nu facem din facticitate tocmai măsura gustului suprem, ceea ce nici nu s-a intimplat pină la urmă nici chiar in situaţia de care ne ocupăm. Bine ar fi fost totuşi dacă emisia verbală a interpreţilor şi-ar fi găsit de fiecare dată intensitatea. Deci : necesitatea unei cadenţe şi a unei ordonări in funcţie de o idee cardinală mai pregnantă, cu o adresă ceva mai explicită, şi o diminuare a zgomotelor şi vocilor **play-back.**

Altfel, Lewis Carroll rămine autorul ideal pentru copiii de toate virstele, iar ideea regizorului — ajutat de decorurile şi costumele lui Vasile Roman şi nu in ultimul rind de muzica aranjată de Dorin Liviu Zaharia, beneficiază apoi şi de concursul coregrafului Amatto Checiulescu — de a folosi, alături de personaje-actori (dintre care nu o putem uita pe Alexandrina Halic, in Alice), **personaje-marionete** işi găseşte de fiecare dată, in spectacol, suma de funcţionalităţi. Sint intr-adevăr de aplaudat substituirile actor-păpuşă, ca şi multiplicările simultane (cele trei Alice), şi nu mai puţin dilatarea „gulliverică" a Alicei.

Gindită mai aproape de libertăţile fanteziei, prima parte nu se continuă in aceeaşi notă. Ceremoniile de la curtea nemiloasei regine se deschid cu un admirabil plan de ansamblu al lungii mese la care se serveşte ceai şi iarăşi ceai. Caricatura şi insertul satiric se reliefează cu unele rarefieri, ceea ce face să se piardă din substanţa unei frumoase alegorii, cum este de pildă povestea capetelor tăiate.

La teatrul tinerei generaţii Anul Nou vine cu (o) bucurie. Sperăm să i se adauge şi altele mult aşteptate de copii.

Ion Lazăr

film

„Riul care urcă muntele"

Prinşi in şuvoiul evenimentelor ca intr-un „riu care urcă muntele" pe un drum presărat cu suferinţe şi sacrificii, cei doi tineri protagonişti ai filmului realizat de Cristina Nicolae fac timide incercări de a-şi mărturisi un firav sentiment de dragoste care ii animă ; sentimentul este firav pentru că, atunci cind soarta ii desparte, cei doi nu trăiesc decit o oarecare deziluzie şi, dacă se intilnesc din nou, asta se intimplă tot din cauză că soarta a fost generoasă cu ei... Covirşiţi de timiditate şi de naivităţile inerente virstei şi condiţiei lor de provinciali, cei doi fac citeva gesturi şi işi murmură citeva vorbe gingaşe — tot ceea ce, la urma urmelor, sint in stare să spună şi să facă ; ar fi fost tulburător să inţelegem cit de mărunte sint asemenea gingureli in uriaşa furtună a războiului dar, in mod surprinzător, regizoarea pare să creadă sincer că murmurele respective sint mai mult decit nişte ginduri banale, convenţionale ; e foarte adevărat că suferinţa şi dragostea sint cel mai adesea mute, ba chiar sint cu atit mai dramatice cu cit sint mai mute, dar a lua muţenia drept inţelepciune şi sentinţele unor adolescenţi drept mari adevăruri de viaţă, ar fi o naivitate. Atmosfera vag sentimentală, solidaritatea omenească motivată simplist şi, in sfirşit, o parabolă discutabilă a forţelor umane care escaladează istoria, nu sint suficiente pentru a scoate din anonimat o poveste, chiar dacă ea se termină trist şi chiar dacă e presărată, ca orice poveste de război, şi cu scene „tari". Oricit de senzaţionale ar fi faptele prezentate, ele rămin in anonimat datorită absenţei unei atitudini personale a regizoarei. Filmul seamănă a compunere şcolărească, monotonă, duioşia (fie ea şi foarte sinceră !) nefiind un sentiment suficient pentru a ţine loc de atitudine — acea meditaţie matură asupra faptelor, destinelor şi istoriei. In afară de reconstituirea conştiincioasă a situaţiilor, transpuse cinematografic intr-un limbaj convenţional, Cristina Nicolae a făcut şi o distribuţie „curată", in care eforturile fiecărui actor in parte seamănă cu incercarea de a lega o conversaţie intr-un compartiment de tren in care oamenii nu şi-au făcut incă o părere unii despre alţii, aşa că işi spun vorbe de complezenţă. Gheorghe Metzenrath, Catrinel Dumitrescu, Gheorghe Cozorici, Valeria Seciu, Olga Bucătaru işi investesc personajele cu doza de omenie necesară pentru a le salva de falsitate, dar nu suficientă pentru a le face memorabile.

Ca şi in **Intoarcerea lui Magellan**, filmul său de debut, Cristina Nicolae raportează toate evenimentele povestirii cinematografice la o metaforă centrală care ar trebui să le dea coeziune şi sens ; acest gen de logică afectivă existenţială işi arată insă slăbiciunile aici, intr-un film care atacă un moment grav al istoriei.

Nicolae Mateescu

televiziune

Agenda

● Miercuri, 4 ianuarie a fost programat un film de Boris Ciobanu : „La rude cu Teodor Mazilu". Luind ca pretext reintoarcerea scriitorului in satul său de origină, Redea, de lingă Caracal, după mai bine de 30 de ani, autorul filmului, cunoscut ca unul dintre cei mai buni „vinători" de imagini pe care-i avem la ora aceasta pe Calea Dorobanţi, a reuşit un excelent şi pitoresc portret al unui sat frumos şi nu infrumuseţat (cum se mai intimplă incă, din păcate). Sigur, absenţa atit de indelungată a lui Teodor Mazilu dintre rudele sale a avut darul să nedumerească pe mulţi buni cunoscători de geografie care ştiu că intre Bucureşti şi Caracal se poate călători puţin şi cu trenul. Insuşi scriitorul, in comentariul său, n-a ştiut să se explice, dar oricum reintoarcerea „fiului rătăcitor" a provocat multă bucurie, dar şi sacrificarea unui purcel de lapte. Fără emfază, firesc, emoţionant, filmul se foloseşte de acest pretext cu subtilitate, cu mult talent in surprinderea vieţii cotidiene a unui sat in care se vorbeşte la telefon şi nu peste gard, chiar şi intre vecini. Subiectul fiindu-i atit de apropiat, comentariul lui Teodor (nu Tudor, cum ii zic rudele sale şi nici Theodor, cum scrie in programul de radio şi tv.) Mazilu a fost cald, cu alte cuvinte, a vibrat, lucru ce i se intimplă rar ironicului care este scriitorul. Boris Ciobanu a vrut şi a reuşit să facă un film care stirneşte in noi dorinţa de a-l revedea pe canalul I, la o oră mai bine găsită. Chiar şi ideea ca atare, de a face asemenea filme insoţind scriitorii in locurile natale ni se pare atit de bună, incit ar merita să fie reluată măcar o dată la două săptămini. Scriitori sint, locurile lor de naştere sint cunoscute şi bunăvoinţă presupun că au. Folosindu-se de aceste „reintoarceri" in satele şi oraşele din care au plecat şi, mai ales, de emoţia firească a lor, redacţia literară ar avea posibilitatea să-şi permanentizeze la un nivel mult mai inalt al exigenţei „carnetul de scriitor" şi ar scăpa de notele „de servici" care insoţesc uneori imaginea in asemenea „carnete". Ce ziceţi ?

● **Revista literar-artistică**, in şi aşa micul său spaţiu de programare, acordă prea puţin timp vieţii literare (in ultima ediţie o scurtă cronică a lui Pompiliu Marcea la romanul „Şansa" de Al. Simion şi atit !) In timp ce **Agenda cultural-artistică**, — in acelaşi număr de minute — 30 — a avut „insemnate" in filele ei ultima festivitate de premiere de la Uniunea Scriitorilor şi implicit pe cei premiaţi şi nepremiaţi intr-o foarte frumoasă armonie, prezenţa lui Radu Boureanu şi Dan Deşliu, un „autograf" a lui Dan Iordăchescu, un interviu cu Stela Popescu Tuţu, un instantaneu la Teatrul Bulandra ş.a. Redactorul „agendei", Liliana Zenne.

Iulian Neacşu

eugen barbu

Veneția, ca o fîntînă

FRAGMENTE DIN ROMANUL -SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR-

Nu mai dormea cît trebuia, se scula noaptea pe la trei și privea orașul cufundat în mocirla albă a zăpezii. Timpul se încălzise pe neașteptate, deși trecuseră de Anul Nou, strașinile curgeau, curioasă vreme, se auzeau girlele desghicindu-se și în brațele morilor de la Radu Vodă scîrția un vînt rătăcit, peste zi, Iusufache îi adusese veștile cele mai noi : Pe Filip Lens erau gata să-l spînzure, într-atît era supărat Principele pe el pentru cîte făcuse după atîtea iertări, despre Mihăiță Filipescu, ceilalți boieri spuneau că devenise o lipitoare, un lup nesățios care, după ce rodea carnea pînă la os, vrea și măduva, vorbe spurcate, parcă despre el, Hrisant Hrisoscelu, cîte se vor mai fi zis de cînd se întorsese ? Marelui logofăt Bălăceanu i se punea în seamă faptul că după ce se arătase patriot se aliase cu Principele pentru a deveni Ban al Craiovei.

— Fleacuri, mormăia beizadeaua, au nebunit cu toții, altceva ?

— Așa ar mai fi fost o treabă, că Chehaia bey ar fi pus niscai întrebări știe domnia ta, cui și nu e bine. Se svonește despre o revoltă a țăranilor, și cîte și mai cîte...

Căsca, îl lăsase în plata Domnului. Mai rău i se întîmplase înaintea Bobotezei că îi murise un samson de vînătoare.

— Dar ce-a avut ? îl luase la întrebări pe logotet cu ai lui, cu Afenduli cu tot, ori i-ați dat ceva de nu i-a priit ?

— A murit de bătrînețe, zisese șeful albanezilor.

Secretarul livonian, care era și el de față, se amestecase ca să se arate util :

— Ar trebui să faceți o vînătoare, două, să-i mai scoateți din țarcurile lor, se sălbăticesc, ori mor de plictiseală, mă pricep la ciini, era bătrîn, avea vreo 14 ani, îmi spune Afenduli.

Se împăcase cu ideea asta, dar ideea unei vînători nu-l amuza atît acum.

— Las, în februarie, că atunci e mai bine, zisese și-i trimisese la plimbare, că nu-i putea suferi. O să scot soimii pe care tot nu i-am trimis Principelui. Sper că nu o să mi-i omorîți și pe ei...

— Se poate ? se mirase logotetul care privea fioros la slugile din jur.

Îi lăsase în pacea lor și urcase în filegorie, deschizînd un geam care dădea spre girle. Dintr-acolo venea un miros greu de nămol. Se auzeau ciinii din mahalaua Scorțarului și pe ulițe nu mai umblau cu săniile, ieșiseră trăsurile, bătînd noroaiele groase de pe poduri, caii aveau un aer falnic, îi vedea de departe umblînd în buestru și își amintea de armăsarii lui ungurești din grajduri, nici măcar nu mai trecuse să-i vadă, să le dea cîte o bucățică de zahăr, să se împrietenească cu ei cumva. Trebuia neapărat să iasă la Herăstrău. „Ulte, mîine, dacă o să fie frumos, neapărat, mă duc, îi mai scot, să ia aer.

Rafira se învîrtea în jurul lui cu cahveaua și cu dulcețurile, avea să-i spună ceva. Pe el nu-l interesa, dar nici s-o suporte atît în preajmă nu mai răbda.

— Ce-i cu tine ? Ce tot mă ocolești ?

— V-as spune o vorbă...

— Spune-o...

— Cineva, tare mai oftează după domnia ta și nu poate să pătrundă înlăuntru că o omoară neferii cu puștile lor...

Hrisent tăcuse mînios.

— Cocoana Nerantula Mavrodin mi-a dat un pumn de galbini ca să vă fac vorbirea, ce să-i răspund ?

— Să nu-i răspunzi nemic, auzi ? Și să nu mai stai de vorbă cu fitecine...

Muierea țigană dăduse să fugă, dar un rest de demnitate o mai opri locului :

— Dar a stat cu Măria Ta în pat, credeam că de atîta vreme ți s-o fi făcut și măriei tale dor de ea, că e frumoasă, frumoasă...

— Piei !

Nu știa de ce se înfuriase. Cu cît vremea trecea, acea rană nevăzută nu se vindeca deloc, dimpotrivă. Un amestec de ură și neputință îl măcina. Trimetea după prafuri de dormit și doftorii îi dădeau nește fleacuri, atîpea ce atîpea, și pe la trei noaptea se trezea asudat, pîndind ușa bine cetluită în trei zăvoare. I se părea că cineva respiră neauzit în cadrul acelei intrări din lemn de stejar, ghintuit cu piroane, aprindea o luminare, pe urmă lampa și începea să citească cîteva minute aceleași foglițe întîrziate pentru că pe cele mai noi nu le mai desfăcea. Le stringea și le arunca într-un coș de papură, cerînd slugilor să le puie pe foc. Corespondența, de asemenea, tot n-o desfăcea, să nu mai citească amenințările creditorilor de la Viena, ori Paris, căuta numai un anume plic care nu mai sosea.

Acel plic nu avea să vie niciodată, o știa bine, dar o speranță nebună încă îl însuflețea și cît mai credea că ea îi va scrie odată, putea să mai trăiască.

După Torcello, Lucrezia Herula Vimercatti plecase la un carnaval la Nisa, Hrisoverghi i-o spusese. Suferea ca un ciine și-l privea pe acela ca pe un asasin. Oare era adevărat că se iubise cu el ? Era frumos, avea ceva atletic în mersul de ogar, plăcea femeilor, părea un armăsar de montă. Mai bătrîne, mai tinere, adolescente ce abia se pregăteau să iasă în lume, treceau pe la el, prin odaia micuță pe care o avea deasupra unei clădiri din Plazzo dei Carmelenghi, un fel de grajd parfumat, cu mobilă puțină, numai perdele și perne, cu un pat uriaș în care ar fi putut să doarmă trei inși, cine știe cum urcat în acea încăpere cu tapete roase, luminoasă și absorbind toată ziua lumina soarelui, o odaie în care spre seară se auzeau chemările îndrăgostiților, cum se auzeau de altfel în toată Veneția. Balconul spînzura deasupra unui canal luminat cu o faclă unsuroasă și lenească ce arunca mici umbre luminoase pe apele stagnante. „Aici se întîmplase ?“ se întreba mereu, înnebunit de gelozie, privind patul uriaș în care ar fi încăput pînă și Vimercatti. Nu-l întrebase niciodată nimic, amuțind cînd intra, sedus de o curiozitate ce nu putea fi înfrîntă, tot așteptînd o confidență care să-l facă să-i urască pe cei doi și mai mult.

În sfîrșit, lunga lună trecuse și într-o dimineață, Cristo aparuse radios :

— S-a întors.

— Lucrezia ?

— Da.

— Și cum arată ?

— Splendid, i-a priit, nu vrei s-o vezi ?

— Dar ea vrea să mă vadă ?

— Cred că da...

— Întreab-o, și dacă nu ai alt lucru de făcut, vino cu ea în piața Rialoto, acolo unde aștept eu de multă vreme pe cineva.

Sosise înainte de amiază, îmbrăcată ca o actriță care iese dimineața să-și facă plimbarea. Purta o rochie de satin argintat, combinată cu bengalină, **rose de Noel**. Un cordon lat, auriu, îi strîngea bustul ca o mînușă. Fusta în pliseuri din satin bufant lua amploare spre spate și scotea în relief talia subțire și corsajul luminat de o broderie de perle. Încheztura gîtului purta o samizetă de guipure, venețiană și brațele negre de soarele acela necrutător îi erau acoperite numai pînă la jumătate. Venetia goală în acel ceas părea mistuită de văpăi. La lăzuné, vase mici cu pînze somnoase pe apele scîrțîte și sub perdelele cafenelei „Lanterna“ se aflau puțini, toropiți de soare, sorbind cu paiul limoncelerii colorate.

Venea parcă de departe, cu mersul ei amînat, cu o pălărie de pai, albă, umbrindu-i fruntea și o panglică argintie îi flutura pe spate, ușor. Pantofii albi de satin abia călcau acel pavîment lustruit de soare. O umbră îi întuneca fața răzătoare.

— Ce faci ? îl întrebase direct, întinzîndu-i brațul înmănușat.

Desene de Florin Pucă

— Te aștept, ca totdeauna...

Risese scurt ca de o glumă pe care nu o mai auzise.

— Cristo, pot să beau ceva rece ?

— Cum, nu ? se oferise acela, gata să-i lase singuri. Tot am treabă, intru înăuntru și trimit pe cineva.

Se plecase ceremonios, cu surisul pe care Hrisant îl știa de-acum, un suris care putea să însemne orice : și o galanterie nemărturisită de cuvinte, și o promisiune, și o recunoaștere a unei intimități dispărute care devenise acum o amiciție fără reproșuri.

— Ei ? exclamase ea privindu-l cercetător ca și cînd ar fi vrut să ghicească cît suferise în absență. Nu spui nimic ?

— Aștept să-mi descrii Carnavalul. A fost frumos ?

Lucrezia Herula Vimercatti privise cu ochii sălbăticiți de nu se știe ce căutare spre lagună și răspunsese tîrziu, cînd un bărbat care le adusese la comanda lui Cristo, oranjadele în mare sonde prelungi, după moda englezească, plecase, lăsîndu-i singuri.

— Depinde cum vrei să o iei. Merg acolo aproape în fiecare an cu soțul meu, din obligația pe care trebuie să le înțelegi. În fiecare noiembrie prezența la astfel de serbări înseamnă multe relații.

— Nu te-am întrebat, în afară că rîncezii ăi strînge monede vechi, parcă așa ceva îl preocupă, ce face soțul tău ?

Lucrezia Herula îl privise cu o curiozitate răutăcioasă, ghicise că vrea să-și bată joc de Vimercatti, dar aceasta în ce privește pasiunile lui.

— O, nu strînge bani vechi, nu e numismat, se ocupă de heraldică. Asta e cu totul altceva...

Hrisant simțise că roește, dar își reveni repede, cum i se întîmpla de cîte ori era provocat de cineva.

— A, înțeleg **Armes parlantes**. Cineva mi-a arătat într-o sală cu armuri niște simboluri foarte grăitoare : îmi spusese că unde văd un leopard ori un trandafir trebuie să știu că în curînd va fi o luptă...

— Vezi că te pricepi ? Și ce mai știi, lui Amilio o să-i facă plăcere...

— Nu vrei să-mi povestești cum a fost la Nisa ?

— Dacă îți cu orice preț... Să-ți spun tot ? Cu cine am dormit, cu cine...

— Bănuiesc că ai dormit cu soțul tău...

— Îți am povestit doar că sînt o ipocrită schimbă care se culcă cu cine-i place...

— Și Amilio n-are nimic de spus ?

— Prea-i crezi vîrstnici. Aldădată avea să afirme că-i mîndru, că acela e foarte prins și că e în stare, ca orice italian, să omoare un rival, pe urmă mai mîhnea și mîhnirea de la început, inventînd povești cu acabi care o pîndeau cîte trei ca să se culce deodată cu ei la bordeiele cairotei. Are nevoie de bani, îi ajut foarte mult în obținerea creditelor, cumpără case și pierde mult la tarocchi, merea trebuie să împrumute de undeva sume mari...

— Și te folosește pe tine ?

— Exact.

Purta perucă roșie care lăsa să-i cadă pieptele de culoarea garanza peste mărgele de marmură. Avea o față gură, frumoasă, tînără deși nu mai era atît de tînără cît ar fi vrut. Numai privirile aveau o înfățișare sinistră pe care abia mai tîrziu avea s-o observe cu adevărat, acum acea privire cu ochi-se părea decît curioasă, de o curiozitate dezordonată, încărcată de dorințe pe care ei le spera îndreptate spre propria-i persoană.

— Nu vrei totuși să-ți vorbesc despre Nisa și carnavalul ei ? propusese ca să-l scoată din furia ce începea să crească în el pe neașteptate.

— Cum crezi...

— Ai fost vreodată acolo ?

Nu fusese.

— Atunci nu poți înțelege ce-i acela un oraș îmbătat de sine. Draperii, balcoane în **taffetas** roșu, bețe de flori, madrigaluri, trăsuri îngropate sub cameliii, în ghirlande care sunt împletite de șnurele roșii, măști din fir subțire de fier, capuchoane de Domino, confetti, flăcre cu huse sau perdelușe, cu umbrele à la **italienne**. Se trag loviturî de tun pentru punerea măștilor și orașul pare nins. Cred că dacă îmi scot peruca știi ce și fac, schimbîndu-și deodată fizionomia și pierzîndu-și acel aer copilăros care-i plăcea atît lui Hrisanti, mai găsesc și acum **confetti** în păr.

— Nu vrei să-ți pui peruca ?

— De ce ? se mirase. Iubești pe altcineva în mine, pe o femeie cu părul roșu ?

— Nu știu de ce, dar vreau să-ți pui peruca.

— Nu, se încăpățînase. Nu-mi place să mi se poruncească. Ești copilăros, ce importanță are că am părul roșu sau negru ?

Hrisant Hrisoscelu privise spre piața umezită de valurile ce se spărgeau în joasa rampă de piatră. Putea să-i spună că nu o iubea ca pe o femeie, ci ca pe un personaj, dar asta nu o știa atunci, atunci știa numai că îi place mai mult ca acel păr care odată dispărut undeva în poalele rochiei ei, îl făcea să aibă impresia că o decapitase cineva și că pe rochia ei rămăsese sîngele. Mereu obsesia decapitării.

asta era, dar atunci nu-și dădea seama de amintirea condamnaților din piața Ghel Mumia pe care-i văzuse întregi mai întîi și deodată acele priviri se stîngeau într-un cap despărțit de trup pe caldarîmul însîngerat. Moartea venea totdeauna cu o întîrziere scurtă, dar venea, pleoapele decapitaților se înveneau, cît puteai să distingă ei, în acea lumină violentă a pieții, nuanță ce usca ochii. Trupul se sbătea mai mult, dar capul se rostogolea ca o bilă și odată încremenea, grea și rigidă. Nu voi la început, dar pe urmă un gînd care îi plăcu, îi dădu plăcerea bănuită de a o îngrozi.

— Are, pentru că, scoțîndu-ți peruca, mi-ai adus aminte de niște fapte teribile. Și-i povesti cu cruzime cum terminau decapitații sub sabia încercată pe limbă a călăilor, cum svîcneau ca niște bile de lemn acele cranii de domnitori sau de înalți demnitari, vizirii ce comandaseră oști în Anatolia sau fuseseră răniți și încărcați de laude în lupte prin munții Macedoniei, pierduți de o intrigă, de o șoaptă, bine spusă în urechi primitoare.

— Vrei să cred că toate astea nu sînt niște povești din cele cu care francesii ne umplu nouă capul, celor de pe aici ?

Hrisant tăcuse puțin, apoi privise ferestrele **Ducalelor** însorite în acel început de amiază.

— Sunt lucruri adevărate. Și pe mine m-așteaptă poate un tron sau un gîde...

Lucrezia Herula risese cu dinții săi mărunți ce-i dădeau citeodată o expresie de lup flămînd.

— Vrei să mă înspăimînți ?

— Delhe. Trei din familia noastră, mai apropiați sau mai îndepărtați, au sfîrșit astfel pînă acum. La Stambul mi-a ghicit cineva în palmă și mi-a spus : sfîrșit violent...

— Crezi în prevestiri ?

— Da, cred. Niciodată nu s-au înșelat cei ce ni s-au uitat în palmă, toți cei ce au murit din familia noastră au știut că vor sfîrși de moarte violentă. Ori un lat, ori un satir.

— Nu vrei să mergem să ne plimbăm puțin, e prea frumos afară ca să stăm aici și să vorbim despre descăpățînați, uite îmi pun peruca la loc ca să nu-ți mai amintești de lucruri neplăcute...

Hrisant lăsă cîteva monede pe masa de marmură și porniră spre Erberie. **Aurea Venetia** își arăta palatele scăldate în soarele puternic. În gondole, barcagiii somnolau după ce scriseseră cu creta pe tălpile încălțărilor că nu vor să fie turburați, întrucît în acea zi își cîștigaseră banii pentru hrană. Sub perdelele colorate putrezeau piersicile și strugurii timpurii, cămara orașului Dogilor răspîndea în acel ceas al amiezii un miros de fructe putrezite, de verdețuri și de pătlăgele strivite, un parfum de livadă ce se întrecea cu izul de gunoaie plutitoare, scurgîndu-se la vale către cine știe ce destinații. Orologiul de la San Giovanni Elemosinario răsuna muzical peste lagună.

— Nu vrei să mîncăm ceva, ori te așteaptă soțul tău acasă ?

— Da, ar trebui să mîncăm ceva, puțin mai tîrziu. Poate mergem la un han din apropiere. Îți plac heringii ?

— Sunt grec, ca și tine, sigur că-mi plac.

— Atunci mergem la Far, în străvechile hrube de la San Mattio. Și chemase un gondolier care tocmai se trezise din acea beatitudine prematură de amiază.

Un vin era mai bun în ceasul ăsta dulce care-i apropia.

— Poate mi-arăți și vechile mozaicuri de la Torcello...

— **I magistri de muxe** nu ar permite să le vezi opera într-atîta lumină, ele trebuiesc privite ori în zori, ori la amurg.

— Atunci la amurg...

Urcaseră în gondola care se apropiase.

— O plimbare mai lungă ? întrebase gondolierul.

— La San Mattio...

— A, știu, zisese acela și-i privise surîzînd. Erau tineri și frumoși amîndoi, vremea numai bună pentru niște îndrăgostiți, cum îi bănuia. Turlele de plumb și lanternele de la San Marc, cu crucile lor aurite sclipeau în gloria acelei amieze venete. Îngerii cu zece aripi isbucneau în azurul cerului, sburau deasupra locului tutelar care-i adăpostise și se rotea sau așa i se păru lui în acele ceasuri divine, reîntorcîndu-se în ziduri pe nesimțite, iute cît durează un astfel de miraj. Veneția nu mai avea aerul ei ocult, funebru din alte zile, nu mai semăna cu cimitirul San Michelo, părăsit, plin de cavouri parteciace, domnia dogală vorbea despre gloria ei, nu despre moarte. În flesele **Molei**, sclipeau facle, parcă erau raze de soare ce se aprinseseră într-un cristal al unui candelabru.

Apa mișcătoare îi arunca pe față umbre Lucreziei Herula Vimercatti și ea se întristă ca la o aducere aminte. Se gîndea la foștii amanți cu care străbătuse acest drum altă dată sau la ce, altceva putea să se gîndească ? Veneția extatică de la amiază era ca un rug galben, arzînd blînd în boarea lagunei.

— O să plouă spre seară, spusese gondolierul, privind cerul ce se întuneca, undeva spre apus. Totdeauna cînd bate vîntul dintr-acolo, înseamnă că vine ploaia, dar noi ajungem la Far și am și cortil pentru întoarcere. Vreți să vă aștept ?

Nu-i răspunseseră nici unul dintre ei : priveau îngîndurați această apă nepăsătoare care-i înstrăinase o clipă. Carcerele de la Piombi rămăseseră în urmă, ardeau și ele mort. Ieșiseră la larg, marele fast venețian rămăsese în urmă, apele se sălbăticiseră, sbîrcite de vîntul ce se întetea. O umezeală autumnală urca de undeva, dinspre mare.

— Vine toamna, totdeauna o simt mai devreme, spusese Lucrezia. Întîi se îngălbenesc copacii din spatele Procuratiilor vechi, și scapă cîte o frunză galbenă pe care vîntul o aduce peste olanele acoperișurilor și eu o văd, nu știu de ce sau poate îmi închipui asta... Toată Veneția devine atunci o uriașă scoică în care se aud sunetele vechi ale lui Septembrie. Ai să mai fii aici ?

— Nu știu, zisese Hrisant, privind-o ca și cînd atunci ar fi descoperit ceva pe chipul ei.

— De ce depinde ?

— De sosirea acelui om pe care-l aștept.

Femeia tăcuse.

— Ce misterios ești...

Trecuseră de mult de Dogana del Mar. Statuia de aur a Fortunei care păzea antrepozitele, stînd în echilibru pe o sferă rotitoare de aur, le întorsese spatele. Gondola schimbase direcția și în față aveau acum o columnă de granit de culoarea nisipului care-l purta în vîrful ei pe Sfîntul Teodor, deasupra unei **piazzette**.

— Veneția e o fîntînă, zisese femeia, pierzîndu-și palmele în apă sărată, acum, turbure, plină de gunoaie de pe mare.

— Parcă spuneai că e o scoică.

— Este și o scoică, și o fîntînă.

— De ce ?

— Pentru că în ea toate șoaptele răsună ca într-o scoică sau ca într-o fîntînă...

— De unde știi ?

— O s-o afli și tu.

— Cum ?

Tăcuse o clipă.

— Mîine soțul meu o să știe că am fost cu tine...

— Parcă spuneai că e obișnuit cu asta...

Părea să nu-l fi auzit...

— Simți că lumina e văzută parcă printr-o perlă ?

Își smulse din tivul de la gît al bluzei o perlă prelungă, mică prin care soarele lăsa o rază scurtă și violetă care te orbea.

— E adevărat ?

— E adevărat, primi el.

Soarele fusese înghițit de caravelele unor nouri atît de întunecați încît se făcu frig. Veniseră repede de pe mare, cu o viteză amenințătoare, amenințau acum pe cei de pe apă, valurile crescuseră și gondola se mișca tot mai agitat. O lumină neverosimilă acoperea decorul îndepărtat. Bubuia ca și cînd la San Marc s-ar fi tras cu tunul. **Porta della Carta**, cu leul Marcian dispăruseră într-o ceață vinătă.

— Mi-e frică. Nu-mi plac furtunile, spusese Lucrezia Herula Vimercatti. Ia-mi umerii...

Clopotnițele Veneției păreau acum opărite de o otravă verde, marea avea o fosforescență ca înaintea oricărei furtuni, sclipeau brazde luminoase undeva, departe, deasupra lor. Sarea din adîncuri luci și ea în mii de serpentine, numai undeva, în stînga sclipi ceva fabulos.

---

radio

r

Ce ascunde un pian

Nu, cu siguranță că nu, pianul Rosinei nu era un pian oarecare. După cum nici odaia ei nu era o odaie oarecare. Dar pianul, mai ales pianul Rosinei era unic în lumea aceea de păpuși, de manechine acționate mecanic. Fiindcă dincolo de corzile lui, dincolo de placa de bronz, dincolo de supla claviatură arătînd o dantură impecabilă, pianul acesta era cu totul și cu totul altceva. Lindoro, travestit în profesor de muzică, Lindoro (alias Almaviva) îi șoptise prima declarație de iubire printre suspinele mult melancolicului pian, la care pupila ridicolului Don Bartolo, adică Rosina, lua de obicei, lecții cu plictisitorul don Basilio. Gingașă lecție ? Dulceagă istorie ? Banală poveste aceea dintre Lindoro și Rosina ? Dar de ce uităm de camera Rosinei, o cameră înaltă, subțire, suplă, elastică la maximum pe verticală, o cameră cu pereții transparenți prin care se uită veșnic ochii tulburi ai tutorelui ? De ce să uităm complet de apăsătoarea poveste, travestită de Rossini în comedie (operă comică) cînd ea, în fond, de ce să nu fim drepți, ascundea o adevărată dramă ? Să ne gîndim bine și fără să zîmbim. Rosina ostracizată într-o cameră păzită veșnic de bătrînul ridicul, Rosina cosînd la gherghef, Rosina făcînd vocalize, în aceeași unică odaie, Rosina, frumoasa, strălucitoarea Rosina sortită unui soț care nu atît prin virstă cît prin năravuri îi omora cu bună știință tinerețea și vioiciunea. Rosina supusă bărbierului Figaro, singurul dispus s-o „salveze“ contra pungilor cu bani care curg din mineca inepuizabilă a contelui Almaviva (alias Lindoro). Rosina fiind obligată să se supună unor grave compromisuri numai pentru a scăpa de teroare.

Cu ochii copilului ce eram pe atunci (e vorba de felul în care „văzusem“ opera „Bărbierul din Sevilla“ de Rossini în copilărie), opera lui Rossini era o dramă. Era de ajuns ca Don Basilio să intre în scenă pentru ca groaza să mi se instaleze în suflet. Era de ajuns ca Rosina să apară ca zefirul cîntîndu-și cavatina cu dezinvoltură, era de ajuns ca Lindoro să-l învingă pe don Basilio, pentru ca toate spaimele mele să treacă într-o clipită. Rosina copilăriei mele nu putea fi decît **Magda Ianculescu** cea care dăduse un aer dramatic dar demn eroinei lui Rossini, Figaro nu putea fi altul decît celebrul **Nicolae Herlea**, Lindoro, nici vorbă că nu putea fi decît **Valentin Teodorian** cît despre don Basilio, care altul decît **Nicolae Secăreanu**, interpretul atît de complex, actorul atît de perfect, blajinul, răul, zgîrcitul în același timp ? Cu nesfîrșită nostalgie am reascultat opera „Bărbierul din Sevilla“ de Rossini în această distribuție, în cadrul emisiunii „Mari distribuții în spectacolul liric românesc“ (emisiune cu caracter permanent, săptămînal inclusă în emisiunile radioului. Datorită evenimentelor culturale am aminat acest comentariu pe care, cu bucurie, îl facem acum). Această distribuție invia limpezi istorii de demult ale copilăriei mele în care drama și comedia, fericirea și nefericirea, urîtul și frumosul, minciuna și candorile se împleteau de minune sub clapele pianului Rosinei.

Ioana Diaconescu

---

plastică

p

Salonul municipal (III)

Grafica, nu mai puțin decît sculptura, pune în evidență faptul că se depune de către artiști un efort constant de regîndire a problematicii figurative. A dispărut aproape cu desăvîrșire din expoziții un anume mod de a concepe procesul inscrierii în real ca o simplă reflectare mecanică. Există, se poate afirma, o largă disponibilitate a graficienilor noștri pentru abordarea unei tematici extrem de variate în centrul căreia rămîne problematica umanului în general, formulată diferit, în funcție de mijloacele și de viziunea fiecăreia. Ceea ce surprinde plăcut în multe dintre lucrările prezente în sălile de expoziții de la Institutul de arhitectură „Ion Mincu“ — și cu acest prilej dorim să apreciem că ni se pare potrivită soluția prezentării lucrărilor de grafică separat de cele de pictură sau sculptură — este sentimentul stenic, lipsit de convenționalism, degajat de o bună parte din ele. El este rezultatul unor opțiuni interioare, lipsite de crispare, care se traduc pe planul formei printr-o anume individualitate a limbajului. Dacă ar fi să ne referim extrem de succint la unele dintre lucrările ce după opinia noastră se impun atît prin coerența viziunii cît și prin siguranța și proprietatea mijloacelor, nu vom putea să nu începem cu cele ale maestrului **Vasile Kazar**, același caligraf fantast al unor mituri ancestrale ce se constituie în simboluri autonome. **Octav Grigorescu** cu desenele sale inspirate din versurile eminesciene continuă șirul compozițiilor în care desenul stăpînit se conjugă cu tonuri prețioase de culoare într-o broderie de un fast renascentist. **Marcel Chirnoagă**, urmează și el seria imaginilor sale desprinsă dintr-o lume a închipuirilor năzdrăvane. Lucrările sale au o notă marcat dramatică, diminuată însă de simplitatea alegoriei. O tensiune dramatică, dar de cu totul altă natură, întîlnim în cele trei lucrări ale regretatului **Ion State**, al cărui ciclu **Note despre indolență** denotă o mare capacitate de însuflețire a formelor plastice. Trei compoziții dinamice, cu o vervă a desenului de strictă factură leonardescă, prezintă **Vasile Socoliuc**, ce se inspiră din legenda vie creată în jurul Domnului Tudor. **Constantin Baciu**, în ciclul „Muzicanții“, ne oferă lucrări de o profundă muzicalitate, în care sensul liniei se conjugă armonios cu efectele coloristice.

Dintre artiștii mai tineri se cuvine credem să remarcăm lucrările **Denisei Ionescu**, **Doinei Tandău** și **Gabrielei Bubă**, toate foste eleve ale maestrului Kazar, aflate însă pe un drum al lor propriu încă de la manifestările de debut comentate de noi chiar în această rubrică.

Din suita de acuarele am reținut în mod special pentru sensibilitatea lor coloristică cele două peisaje portuare ale **Mariei Constantin**. Lucrările executate în această tehnică în general nu au excelat.

Credem că o lipsă importantă a actualului salon este și absența aproape cu desăvîrșire a graficii de carte. Mă asociez pe deplin opiniei lui **Dan Grigorescu** (din „România liberă“, 9 ian.) care vede în această absență și un efect al unui oarecare dezinteres manifestat cu precădere în ultima vreme pentru aspectul cărții.

Grigore Arbore

---

muzică

m

Quodlibet musicum

Existența ansamblului „Quodlibet musicum“ nu poate fi în nici un fel despărțită de inițiatorul său Aurelian Octav Popa. Acest fabulos virtuos al clarinetului a devenit dezinvolt dirijor, dar să nu vedem doar latura orgolioasă a lucrurilor, el a devenit și organizator, impresar, copist. Aici trebuie să-l aplaudăm pe creatorul de viață muzicală, dăruit concertisticii. Aurelian Octav Popa furnizează mereu partituri inedite, asigurate prin intuiția interesului de excepție, prin ingeniozitatea de orchestrator. Conducerea ansamblului înseamnă și dirijarea lui pe scena concertului, dar și un profil, un destin concertistic aparte, pe care de pe acum începem a-l atribui tinerei formații.

Contribuția de orchestrator, în ultimul concert, Aurelian Octav Popa și-a asumat-o în prima și ultima piesă a programului. Cele 14 canoane de Bach sînt exercițiul ludic al maturității creatoare a compozitorului, pagină incifrată și abstractizată pentru a ne sugera să nu rămînem la sunete, să trecem dincolo de ele, acolo unde ni se permite accederea la veșnicul foc heraclitean. Notația lor enigmatică trebuie să fie făcută viabilă de o învesmîntare instrumentală și semnatarul ei a ales o formulă echilibrată, cu puterea satisfacției în festivalul concertistic, dar totodată, amintindu-ne că sunetul și plăcerea sa sînt simboluri ale veșnicului joc ce nu este nici sunet nici culoare ci Cauza lor, întruchipată vremelnic și mobil.

Muzica Simfoniei în do minor de Mozart a luat naștere prin selecția operată de A.O.P. asupra reuniunii a două versiuni instrumentale date de marele compozitor aceleiași muzici. Este vorba de Serenada pentru octet de suflători și Cvintetul cu două viole. Varianta orînduită în concert are avantajul justificării — nici o temă, spre pildă, nu apare la un instrument la care să nu fi fost în original, în vreuna din versiuni, dar și atuul noutății, căci decupajul și juxtapunerea planurilor instrumentale țin de o tehnică orchestrală mai recentă și, astfel, textul mozartian s-a ascultat cu urechea avizatului brahmsian sau, uneori chiar, mahlerian. Ca temă de meditație asupra argumentelor stilului, atitudinea inoltoare vis à vis de partiturile clasice nu poate fi decît binevenită.

Dacă pînă aici l-am admirat pe omul de cultură în „Balada“ de Alexandru Pașcanu a triumfat instrumentistul rar. Orchestrînd Balada pentru clarinet și clavecin, maestrul Pașcanu i-a intuit valențele concertistice. Această muzică este caligrafiată cu naturalețea maestrului și captivează ca emanație a muzicianului adevărat. Interpretarea lui A.O.P. nu poate fi comentată decît exclamativ, într-atît este seducătoare pătrunderea sa în argumentele partiturii și răspunsul instrumental în nebănuite frazări și nuanțe.

Cantata „Non sa che sia dolore“ nu se distinge prin fior în seria cantatelor profane de Bach și ar fi fost respiro-ul serii de nu s-ar fi bucurat de înalta știință a cîntului a Emiliei Petrescu și de participarea solistică foarte inspirată în ton, vibrato și frazare a flautistului Nicolae Maxim.

Pentru ansamblu însă cel mai edificator moment l-au constituit cele „Trei piese pentru orchestră de cameră“ de Arnold Schoenberg.

Costin Cazaban

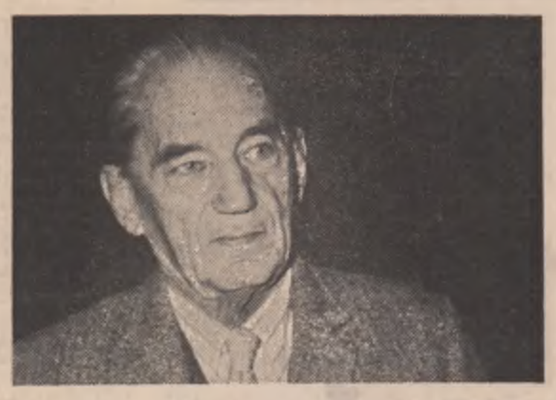

SZEMLÉR FERENC

Poet al acestui pământ

Moartea năpraznică a unei ființe de care ești legat sufletește e o lovitură mai grea decît o suferință lungă. Poetul Szemlér Ferenc a murit pe neașteptate. Știai o stea la locul ei printre constelații și era destul să ridici spre orizontul vesperal ochii, ca să te simți sub cerul tău, văzind-o strălucind. Dar, dintr-odată, fără să-l simți, a venit parcă un vînt din întuneric și a stins-o. A stins-o, căci nu o mai zărești. Cerul ți-a devenit străin, parcă nu mai e al tău. Acum, în zadar o mai aștepți să răsară, locul ei rămîne întunecat, numai icoana ei începe să scrie cu o lumină stranie pe bolta amintirii. E înconjurată de aura părerilor de rău a tot ce ar mai fi putut să fie nu va mai fi niciodată.

Mă gîndeam în ultimele zile să-i dau un telefon și să-i urez fericire pe anul 1978 și aceeași rodnicie în poezia sa, în scrisul și toată activitatea sa literară, pe care de-alungul unei vieți, a devotat-o patriei noastre prin arta sa multilaterală, prin creația proprie națională maghiare, prin traducerile sale măiestre. Acum nu pot decît să-mi plec fruntea în fața morții sale și să-mi înalț gîndurile, ca să-i aduc mulțumiri pentru cîte îi datorăm.

Acest fiu al Odorheiului Secuiesc a pornit din fragezimea tinereții cu pasul sigur pe drumul poeziei, cum porniseră pe vremuri alți înaintași ai săi din Transilvania, ca, bunăoară, marele și mondial recunoscutul Ady Endre. Cu volumul de versuri din 1930 (cînd poetul avea doar 24 de ani) „Srigăte în noapte", Szemlér, în ascendența sa plină de sensibilitate și avînt, a devenit repede o voce distinctă și auzită pînă departe în literatura maghiară ce înflorea în România de după primul război mondial. După Eliberare, cu noi volume ca „Vine primăvara" (1948), „E tot mai lumină" (1951), „Din rădăcini" (1954), ale căror titluri însile sînt semnificative pentru traiectoria sa, steaua lui Szemlér, ajunge la Zenit și el însuși personalitate de primă linie în rîndul scriitorilor maghiari din România. Ca prozator, dramaturg și publicist, s-a dovedit nu mai puțin harnic și cu har decît în poezie. Iar ca tălmăcitor din Alecsandri, Eminescu, Arghezi și atîția poeți contemporani a redat poeziei românești strălucirea ei originară, aburită în parte pentru unii lectori din cauza obișnuinței și a contactului superficial didactic. În ceea ce privește munca lui obștească, Szemlér a stat mereu în linia de foc, înțelegînd rolul scriitorului într-o țară socialistă, în care cultura trebuie să devină într-adevăr un bun al maselor populare. Ani de zile a lucrat, fie în edituri, fie în cadrele de conducere ale Uniunii scriitorilor, manifestînd pe deplin calitățile sale de comunist, de membru al Partidului Comunist Român. Prietenia dintre români și celelalte naționalități ale țării a înțeles-o activ, de aceea s-a străduit să facă cunoscute marile valori de creație literare ale autorilor români nu numai maghiarilor din patria noastră socialistă, ci celor din Ungaria. Ceea ce visa cîndva Ady, el traducea în fapt prin literatură. Prin moartea lui, literatura maghiară din patria noastră pierde pe unul din cei mai remarcabili poeți ai săi, iar noi, românii, un prieten credincios și vrednic, care a contribuit substanțial la cunoașterea noastră reciprocă prin cuvîntul artistic.

Dar poeții adevărați, ca să parafrazez cuvintele lui Szemlér, strigă în noapte și se face lumină. Prin aceasta continuă ei să trăiască în sufletul poporului și după ce au murit. Iar Szemlér Ferenc este un poet adevărat. Un poet adevărat al pămîntului nostru.

Mihai Beniuc

Szemlér Ferenc

Totul

Am spus tot ceea ce era de spus,
tot ceea ce-n cuvînt nu s-a spus,
am spus că-i bună binelui măsura,
că nou e noul, veche vechitura.

Eu am urmat ce de urmat mi-a fost,
m-am lepădat de tot ce-i fără rost
și-am scris tot ce-i de scris întru cuvinte
și-am înțeles ce-i cu luare-aminte.

N-am înțeles doar ce-i de ne-nțeles,
pe sceptici deci i-am supărat ades, —
în cei nevinovați n-am dat cu cnutul
și n-am rîvnit să pipăi nevăzutul.

Nici neteziri, în palme, n-am rîvnit,
n-am vrut să tulbur ceea ce-i oprit,
frîntură de viață mi-a fost firea
și-mi las neîntinată amintirea.

Fără rost

Fără vreun rost
viața-mi trecuse.
Privesc către mine
acum și mi-e teamă.

Cînd alții dădeau
și floare și roadă
eu stam mistuindu-mă
în chinuri și spini.

Cînd n-am să mai fiu
popoarele, patrie,
Vai I ce-ți voi lăsa
iertare să-mi dați ?

De odinioară

Fiara se ascunde în birlog
Rîndunica-n cuibul ei se-ntoarce.
Umărul eu ți-l ating ușor,
Iată că se lasă înserarea.
Din noroiul zilei se înalță
Colbul sur frumos învolburat.
Eu la pieptul tău mă cuibăresc,
Draga mea, de moarte să mă aperi.

Seara tîrziu, în zi de 23

În noapte, zăngănit de arme,
castroane sună, să se sfarme.

Stau morții, de o vreme, muți,
scincesc doar pruncii nou-născuți.

Spre-un cer de plumb cu zarea joasă,
zbură o bufniță sfioasă.

De gloanțe zidul ciuruit
cădea pe cei ce l-au zidit.

Din megafon o voce tare,
suna ne-nfricoșat spre zare.

Cuvinte aspre-n proclamații
Ștergea trecutul de prin spații,

Simțeam că tata-i altceva
dar nu știam ce va urma.

În roua zorilor și morții
porneau spre-un alt liman al sorții.

În românește de
Alexandru Andrițoiu
și Bokor Katalin

De anul nou

Vai, ce veniți
cu colinde și cîntece,
cu purcel și cu miel,
sorcoviți-mă sub boabe de grîu —
să fie și anul acesta bogat,
să aibă chip omenesc,
chip de poet,
chip de cer și chip de pămînt —
de tot ce-i în lume frumos.

Speranța

Pe frunza stejarului,
grăbită
s-așterne rugina.
Iar frunza-ngălbenește,
își pierde culoarea de vară.
În curînd
va cădea la pămînt.
Dar va reînvia-n primăvară
cînd noul triumfă.

În românește de
Dim. Rachici

Repere în nuvelistica românească actuală

Rapiditatea cu care se epuizează din librării tirajele considerabile a tot ceea ce poartă subtitlul „roman", atracția irezistibilă exercitată asupra scriitorului de astăzi (cînd nu este poet, ba chiar și atunci!), apariția doar în ultimii ani a unui număr important de remarcabile creații românești, atestă o resurecție certă a speciei (de altfel niciodată abandonată) comparabilă cantitativ și valoric cu producția perioadei interbelice. Una dintre explicațiile de ansamblu ale fenomenului ține de posibilitățile largi de exprimare pe care le oferă romanul, permițînd folosirea tehnicilor și modalităților artistice dintre cele mai diverse. Astfel, scriitorul se eliberează (cel puțin teoretic) de monotonia formală, iar cititorului i se oferă posibilitatea consonanței (cel puțin fragmentare) cu sensibilitatea autorului. Audiența deosebită de care se bucură romanul riscă însă să atragă după sine o nedorită ierarhizare a speciilor literare în conștiința publicului, avînd ca efect imediat ignorarea, din prejudecată, a celorlalte tipuri de structuri prozaistice, cu solidă tradiție în literatura română. Iată de ce, inițiativa lui George Muntean de a alcătui o culegere din nuvela contemporană românească este binevenită și se cuvine salutată ca atare. **„5 nuvele contemporane"**, cartea apărută în colecția „Lyceum" a Editurii Albatros, oferă cîteva eșantioane dintre cele mai valoroase, din opera unor scriitori reprezentativi.

Din creația lui Marin Preda, autorul selecției a ales nuvela „Friguri". Rodul unei călătorii în Vietnam (1962) „Friguri" nu este nici pe departe o povestire exotică, (observația s-a făcut) cum s-ar putea crede judecînd după zona geografică unde-și situează acțiunea. Autorul nu se arată interesat de pitorescul cadrului, nici de spectaculosul exterior al luptei (acțiunea se petrece în timpul războiului de eliberare colonială), ci de relevarea structurii psihologice a personajelor, de detașarea și analiza comportamentelor în situații dramatice, pentru a extrage de aici semnificații etern umane. Nang, eroul nuvelei, este omul unei opțiuni definitive. Pentru el, viața înseamnă libertate, iar libertatea trebuie slujită cu devotiune. Toate acțiunile sale și ale tovarășilor de luptă, construite cu răbdare și meticulozitate tipic asiată, sfidează parcă timpul, îi opun o durată interioară, cu coordonate proprii, în funcție de care se structurează caracterele. Biografia lui Nang, pînă la momentul celei de-a treia încercări de distrugere a bazei franceze de la Kat-Bi, se confundă cu istoria luptei de eliberare, este chiar lupta, devenită unică dimensiune a existenței.

Eroul nu pare înclinat spre reflexivitate. Îi lipsește sentimentul morții și, de aceea, misiuni de luptă imposibile sînt îndeplinite cu succes. Slujitor fanatic al ideii de libertate, acționînd ca un mecanism perfect, reglat să funcționeze fără defecțiune pînă la victoria definitivă. Nang este expresia esențializată a luptătorului. Această structură umană cu valoare simbolică închide în ea, alături de extraordinara tenacitate, un fond reprimat de sensibilitate și delicatețe, pe care scriitorul îl dezvăluie cu excepțională intuiție psihologică. Omul care „își trăise o parte a vieții mai mult pe sub pămînt și prin mlaștini, săpînd gropi și pregătind ambuscade", o întîlnește în timpul misiunii pe tînăra Thanh. Importanța momentului este marcată de prima ezitare: „...pentru întîia oară de cînd îndeplinea misiuni grele Nang se simțea încolțit de un sentiment inexplicabil". Intensitatea sentimentului care se naște acum transpare, în toată nuvela, doar în cîteva fraze aluzive sau în gesturi sfioase, încărcate de ascunsă duioșie. Discreția este clopotul de sticlă, care protejează iubirea ca pe o floare rară. În „Friguri" (dincolo de finalul convențional) Marin Preda are meritul remarcabil de a traduce în cuvînt imponderabilele sufletului, de a descoperi adîncimea psihologică, acolo unde un ochi obișnuit distinge doar suprafețe plane. Este, acesta, un mod de a vorbi despre complexitatea condiției umane, temă dintotdeauna a marii literaturi.

Nuvela lui Eugen Barbu „Pe ploaie" (a doua din volum), este construită în jurul unei întîmplări teribile. Narațiunea debutează sub semnul banalității cotidiene. Trei frați, Gheorghe (zis Tutungiu), Lisandru și Marin (după buletin Ilie) muncesc la cîmp, așteptînd sosirea femeilor cu mîncarea. În numai patru pagini, notînd dialogul, (excelent prin firesc și suculență) autorul își situează personajele în timp și spațiu, alcătuindu-le și o succintă fișă biografică. Frații mai mari îl tachinează cu licențiozități benigne pe Marin, mirele de a doua zi, fac pronosticuri asupra stării vremii, comentează, după ureche, evenimentele politice, vorbesc „de-ale lor, parcă cu dușmănie, parcă cu prietenie". Această parte introductivă are în construcția nuvelei o dublă funcționalitate: de expozițiune clasică, cu reprezentarea cadrului și a personajelor și de „cutie de rezonanță". Înscriind realul în previzibil, în ritmurile diurne, scriitorul regizează cu abilitate amplificarea efectelor loviturii de teatru ce va urma. Rămași pe ploaie să cosească, frații Rebegea sînt loviți de trăznet. Bărbații îi ingroapă pînă la subsuori cu speranța de a-i salva. Colectivitatea refuză să accepte nu moartea ci **surpriza, care scoate pe neașteptate** dintr-un anume ritm, fără să lase răgazul acomodării cu un altul. Oamenii se simt descoperiți, vulnerabili și de aceea preferă să se iluzioneze că este vorba de o mistificație, după care lucrurile ar intra pe făgașul lor știut. Întreaga atenție a scriitorului se concentrează acum asupra lui Marin, cel care va supraviețui citva timp fraților săi. Încleștarea lucidă cu moartea are aspectul unui joc grotesc, evoluînd spre tragic pe măsură ce flăcăul înțelege inutilitatea luptei. Nunta străine, oficiată la dorința muribundului reprezintă încercarea disperată de reintronare a ordinii distruse de accident, miză dramatică de care personajul își leagă ultimele speranțe. Tensiunea tragică, generată de opoziția între ritualul nunții și cel al înmormîntării se rezolvă în finalul nuvelei prin conștientizarea identității lor.

Reușind izolarea senzaționalului din banal și a tragicului din grotesc într-o construcție impecabil echilibrată, „Pe ploaie" exprimă vigoarea unui talent recunoscut, căruia concentrarea impusă de rigorile nuvelei îi este binefăcătoare.

După „Străinul" (1955) și „Setea" (1958), romane prin care Titus Popovici se impunea ca un demn continuator al tradițiilor epicii ardelenești, în activitatea propriu-zisă de prozator (altfel, scriitorul dă la iveală însemnări de călătorie, numeroase scenarii de film și se dovedește un dramaturg cu autentică vocație) urmează un spațiu alb, întrerupt în 1970 prin publicarea nuvelei „Moartea lui Ipu". Subiectul este bine cunoscut (o fidelă transpunere cinematografică a contribuit la aceasta) pentru a insista prea mult asupra lui. Pe scurt, către sfîrșitul războiului, un soldat german este ucis în împrejurări misterioase. Ca represalii, comandantul garnizoanei ordonă execuția notabilităților satului, în cazul în care numele autorului crimei nu va fi divulgat. „Prostul" satului, bătrînul Todor Ciupe, poreclit Ipu, acceptă să se sacrifice, în schimbul unor inscripții prin care se cedează familiei sale pămînt și o considerabilă sumă de bani. Deznodămîntul este însă surprinzător. În dimineața fixată ca limită a ultimatumului, nemții părăsesc satul. Lucrurile par a reintra în normal. Dar plînsul lui Ipu și replica: „Atunci i-am condamnat pe toți la moarte", cu care naratorul încheie nuvela, subliniază, pe fundalul euforiei generale, persistența unor drame profunde, agravate de circumstanțe. Personajul narator este un copil orfan, aflat în pragul adolescenței. În sondarea universului infantil, în care criza puberală (ca factor intern) și războiul (ca element opresiv exterior) potențează drama inadaptabilității, scriitorul realizează una dintre performanțele deosebite ale literaturii sale. Copilul resimte acut ostilitatea mediului, căreia îi răspunde violent prin gesturi încărcate de cruzime (singurele proiecții în afară ale sensibilității ultragiate) sau prin retragerea în teritoriul jocului, simbolic spațiu al imaginarului, cu valoare compensatorie. Prietenia cu Ipu, omul de nimic, desconsiderat sau abia tolerat de ceilalți, este semnul disprețului suveran cu care copilul tratează ierarhia socială a satului, sprijinită de o morală găunoasă. Secvența ospățului la care Ipu este invitat de onoare și tratat pentru întîia oară omenește, pentru a accepta să renunțe la viața sa „neimportantă", rămîne memorabilă ca viziune grotească, ce dezvăluie caricatural lașitatea și abjecția de dincolo de masca respectabilității. Dar nu numai opoziția explică prietenia cu Ipu. Cum remarca un cunoscut critic într-o foarte exactă cronică la apariția nuvelei, Ipu, asemenea unor personaje sadoveniene sau faulkneriene, este un stăpîn al naturii, grație căruia copilul are acces în lumea fabuloasă și necunoscută a trăirilor nefalsificate. În sens invers, Ipu găsește în inadaptabilul orfan singura ființă care nu numai că nu-l umilește, dar îl iubește și-l admiră. Scena finală, cînd bătrînului i se răpește unica șansă de atingere a sublimului prin sacrificiu, marchează ireversibilitatea procesului de alienare și apartenența celor doi la un fond de puritate invulnerabilă. În „Moartea lui Ipu" percepția fină a stărilor sufletești de criză, subtila motivație psihologică a gesturilor și reacțiilor, distribuirea atentă a grotescului și a notelor ironice în tipologii, constituie reale motive de regret pentru spațiul mare pe care scriitorul îl așează între aparițiile sale editoriale.

Gh. Mocanu : „Flori"

Cititorul nefamiliarizat cu întreaga literatură a lui Fănuș Neagu, dispus, așadar, să recunoască paternitatea unui text al acestuia doar după frecvența și strălucirea orbitoare a metaforei, ar fi desigur surprins la lectura propozițiilor culese, de impresionantă simplitate și directețe cu care începe nuvela „Cantonul părăsit" : „În 1956, după absolvirea facultății, am fost numit profesor de limba română într-un sat din Bărăgan. Din motive lesne de înțeles, în povestirea de față n-o să dau numele adevărat al satului; îi voi spune Lacul-dulce. Și într-o seară, către sfîrșitul lui August, m-am prezentat la post".

Nici mai departe, amatorii de fast lingvistic în ornamentații baroce nu vor găsi prea multe motive de satisfacție. Scriitorul posedă un remarcabil simț al concretului, o prizăperfectă a realului, calități care întrețin interesul lecturii și în lipsa pitorescului metaforic. Pînă la un punct, povestirea inaintează acumulînd detalii exacte în cadrul dialogului care excelează prin naturalețe. Ar fi greșit dacă s-ar înțelege de aici că autorul de mai tîrziu al „Frumoșilor nebuni ai marilor orașe" scria în stilul tern al proceselor-verbale. Iată un citat liniștitor care vorbește de la sine despre calitatea lirismului lui Fănuș Neagu: „La asfințit răzbeau prin lespedea norilor citeva pete de roșeață, ca șuvoaiele de vin ghiurghiuliu prin crăpăturile unui butoi dogit". Sau, în alt loc, capacitatea de a portretiza remarcabil: „Fața îi e trasă, cenușie, creștetul țuguiat și gol ca un pepene și vinele gîtului proeminente, întinse — poți să tragi cu arcușul pe ceafa lui ca pe corzile unui contrabas". Cum se vede, tropii există și aici, dar mecanismul lor este declanșat nu pentru a demonstra virtuozitatea ei pentru a crea atmosfera, în concordanță cu oscilațiile tensiunii epice sau cu stările pe care le traversează personajele. Tensiunea epică atinge intensitatea maximă în două momente ale nuvelei. Prin tehnica povestirii în povestire, naratorul reînvie un episod viforos, petrecut cu doisprezece ani în urmă. Apare acum unul dintre tipurile predilecte de personaj din nuvelistica lui Fănuș Neagu. Eroina episodului este Didina, fire instinctuală, elementară, de o vitalitate debordantă, trăind cu frenezie sub imperiul senzațiilor. Sfîrșitul său tragic este cauzat tocmai de imposibilitatea reprimării tumultului interior. Al doilea episod cuprinde drama Lilicăi Dobrogeanu, fiica Didinei, povestită de un alt personaj, învățătorul Sandu Bucur, devenit la rîndu-i narator. Relatarea frustă a faptelor, concizia jurnalistică a expresiei, realismul dur al evocării, acordă ambelor secvențe dramatică autenticitate și deosebită forță emoțională. Excepționalul talent de povestitor al lui Fănuș Neagu își află în aceste pagini (la care se adaugă cele dedicate amintirii primei iubiri a lui Florin Cernat) deplina confirmare. Fără să fie argumentul decisiv, „Cantonul părăsit" ilustrează convingător vocația de nuvelist a autorului.

Ultima piesă din culegerea lui George Mutean este nuvela „Duios Anastasia trecea" de D. R. Popescu. Critica a remarcat aici încercarea reușită de a transfera cunoscutul mit al Antigonei pe teren autohton. Conflictul este de natură etică. Învățătoarea Anastasia, dintr-un sat de graniță situat la Dunăre, încalcă interdicția înmormîntării unui partizan sîrb și plătește cu viața acțiunea sa. Nuvela este o pledoarie pasionantă pentru omenia rămasă nealterată, indiferent de circumstanțele istoriei. Discursul se constituie din interferența pasajelor dominate de notația realistă, prezentă alături de înclinația spre deformarea grotescă, cu altele, în care lirismul de factură populară transmite vibrația afectivă sau colorează persuasiv simbolice evadări onirice. Rezultanta acestei întrepătrunderi este originalitatea stilului, aluvionar, cu aspect compozit, ușor digresiv, dar perfect adecvat realității interioare multiforme, mereu imprevizibilă, surprinsă în simultaneitatea manifestărilor.

Un rol important îl au în nuvelă dezbaterile etice, discuțiile Anastasiei cu Costaiche. Scriitorul întoarce afirmațiile pe toate fețele, construiește raționamente pentru a le înlocui repede cu altele, are, adică, știința despicării firului în patru. Procedeul va conduce în romane („F", „Vînătoarea regală", „Împăratul norilor", „Ploile de dincolo de vreme") la relativizarea adevărurilor, prin schimbarea permanentă a punctelor de vedere. În „Duios Anastasia trecea", argumentele prin care Costaiche încearcă s-o abată pe eroină de la împlinirea sacrei îndatoriri, se spulberă în fața intransigenței morale. Antigonă dunăreană, Anastasia este simbolul omeniei, dimensiune fundamentală a conștiinței libertății.

Diversitatea dramatică și stilistică, abilitatea tehnică, profunzimea semnificațiilor, într-un cuvînt, valoarea artistică ridicată a celor cinci nuvele din culegerea lui George Muntean le impune ca repere distincte în peisajul bogat al nuvelisticii românești actuale.

Valentin F. Mihăescu

Proza lui Sorin Titel

I

Din contactul cu noul roman, cel care a tras cel mai mare folos în proza noastră este, mi se pare, Sorin Titel, cunoscut dinainte printr-o serie de nuvele fine despre psihologia adolescenței. După cîteva narațiuni experimentale, unde preocuparea prozatorului este să se familiarizeze cu o tehnică epică nouă, el revine la observația realistă și la studiul psihologiei **(Țara depărtată, Pasărea și umbra)**, nu înainte însă de a scrie o parabolă admirabilă **(Lunga călătorie a prizonierului)**, în care realul și fantasticul fuzionează.

Însă Sorin Titel se reîntoarce la realism cu o perspectivă inedită asupra faptelor și, negreșit, cu instrumente noi de analiză. Spirit cultivat și lucid, el a luat ce trebuie dintr-o formulă ajunsă, prin repetiție, la sterilitate, și încearcă acum să aplice ceea ce a învățat la o idee epică proprie. Căci, încercînd mai multe formule, prozatorul nu și-a abandonat, în esență, tema, de la primele nuvele la **Pasărea și umbra** observăm că fundamentală la Sorin Titel este, aș zice, perspectiva **spiritului adolescenței.** Tot ce se întîmplă în prozele lui se întîmplă în spațiul sau în vecinătatea acestui sentiment fundamental, viața pare la el o prelungire și o culpabilizare, violentare a unei eterne adolescențe. Spiritul literaturii lui Alain Fournier și Saint-Exupéry trece și în nuvelele și romanele acestui prozator fin și serios, hotărît să-și fixeze în proza contemporană un spațiu propriu și o mitologie epică originală.

Critica veche considera că adolescența nu are o psihologie specifică, și un roman modern despre această vîrstă n-ar fi posibil neexistînd posibilitatea analizei. Teza este azi contestată, literatura postbelică este plină de adolescenți complicați și refractari față de morala părinților. Cineva, un sociolog, vorbește de faptul că adolescența a ajuns în epoca noastră nu numai o vîrstă morală, dar și o **vîrstă socială.** Fiind sau nu o psihologie determinată, adolescența este o stare psihică și spirituală ce poate constitui, ca oricare alta, obiect de analiză sau de referință în roman.

Pasărea și umbra (Ed. Eminescu, 1977) se îndepărtează de această temă, însă spiritul adolescenței rămîne în subtext. Oamenii maturi, cu perspectiva morții în față, își amintesc de un ținut îndepărtat pe care l-au străbătut și în care se simțeau fericiți. Ce a rămas frumos în ei ține de acest mit păstrat cu grijă de-a lungul unei aventuri dure care este existența lor.

Fac aceste precizări preliminarii, fără legătură directă cu ultimul roman al lui Sorin Titel, din nevoia de a sublinia că unul din semnele cele mai sigure pentru a depista o vocație epică autentică este obsesia unei teme unice și constituirea unui spațiu imaginar. Sorin Titel și-a urmărit tema cu o frumoasă ambiție și și-a fixat, acum, un spațiu epic ce nu poate fi confundat. Originalitatea lui îmi pare a veni din modul în care unește un simț remarcabil al grațiosului cu intuiția unei lumi robuste, de un greoi pragmatism (lumea satului și tîrgului bănățean). Inteligența prozatorului este, în aceste condiții, să evite două erori posibile : proza lustruit poetică, caligrafia fină, teroarea nuanțării infinite, sau mohoritul realism descriptiv. Scrisă bine, cu un remarcabil ritm al frazei, literatura lui Sorin Titel nu-i totuși poetică, deși nu-i lipsește lirismul inferior. Legată de un mediu social și moral specific, ea nu rămîne nici la descripție și reconstituire statică de tipuri : perspectiva fantasticului natural dă acestei lumi o irealitate surprinzătoare, iar regia epică face ca descripțiile clare și elocvente să se clatine. Imaginea vieții iese, în cele din urmă, **mișcată, tremurată** în raport cu literatura realistă tradițională, unde domină imobilitatea fotografică.

Nimic senzațional nu se petrece în **Pasărea și umbra** : un țăran moare și soția lui, îmbătrînind, povestește la nesfîrșit (într-o suită de fragmente care dau sentimentul profund al discontinuității vieții și al efortului depus de individ de a trece peste aceste fatale rupturi) imprejurările acestei morți. Faptele se petrec în alt timp, de aici imaginea lor aburoasă, pauzele memoriei, suferința senină, împăcată, fatalismul țărănesc bazat pe o filozofie veche de viață. Lîngă acest plan epic există altele, desfășurate în fața și cu complicitatea **cititorului.** La un punct al narațiunii, autorul scoate, cum se zice, capul dintre rînduri și se adresează direct lectorului său. Autorul ? Autorul care narează, unul dintre personajele verosimile ale cărții, autorul autorului. Ficțiunea naratorului atotștiutor din romanul secolului al XIX-lea este relativizată, indepărtată.

Autorul care vrea să vorbească cititorului său nu este un demiurg, ci doar un modest regizor. El pregătește scena, adaugă de la el cîte ceva, potrivește lucrurile și, bizuindu-se pe timp, le mai falsifică dar, încă o dată, la lumina zilei, cu consimțămîntul celui care citește. Sarcina pe care teoreticienii noului roman o pun în seama **lectorului productiv,** aceea de a asambla și de a da un sens coerent fragmentelor, Sorin Titel o trece în competența

Desen de S. Oraviţan Creţu

acestui **personaj-autor,** arhitect al ficțiunii și comentator sceptic (demolator) al ei. Personajul-autor poate bate cîmpii, poate minți, cine să-l mai tragă la răspundere ? Cine dacă nu tocmai această luciditate, autenticitate a convenției epice ? După exemplul noilor romancieri, care introduc în roman și o teorie a romanului și transformă estetica într-un obiect posibil pentru ficțiunea epică, Sorin Titel arată, cu ironie cordială, sforile din culise și pune un semn de interogație în fața capacității de invenție a prozatorului : „Cine să mai confrunte cele povestite cu cele întîmplate în realitate ? Unde să mai găsești pe acei «martori oculari», gata să strige în gura mare că lucrurile nu s-au petrecut așa, că autorul minte, adăugînd de la el, pe ici pe colo, că nu spune întotdeauna adevărul ? Martori, atîți cîți au fost, cu excepția acestei bătrîne — care și ea, povestind, vede chipurile ca prin ceață — nu mai există de multă vreme. Iată de ce autorul simte nevoia să inventeze, să adauge noi amănunte, fără să le mai poată distinge cu timpul pe cele adevărate de cele născocite, pe cele reale de cele care nu sînt decît produsul imaginației sale... El vede aievea odaia în care cele două femei, în fața oglinzii, și-au revendicat pe rînd dreptul la frumusețe, vede oglinda murdară în care chipurile lor s-au reflectat, fereastra deschisă și fluturele galbencărămiziu așezîndu-se pe umărul drept al Iulișcăi. El pune unele lîngă altele obiectele reale și pe cele inventate, fără să le poată deosebi pe unele de celelalte și iată că încăperea, asemeni unui decor de teatru, e „reconstituită" cu multă migală, apare în fața privirilor noastre din negura timpului, smulsă parcă unui trecut gata s-o înghită asemeni unui hău fără fund".

În acest stil fragmentat, studiat, supraveghiat, este scris romanul, foarte profund în dezbaterea morală pe care o angajează și în simbolurile lui existențiale.

Eugen Simion

O colecție de prestigiu

● George Muntean alcătuiește și prefațează ediția de studii și articole dedicate operei și omului Eminescu de către Vasile Gherasim. Filosof, prozator, critic, istoric literar și traducător, învățatul bucovinean va demonstra, printre primii la noi, valoarea deosebită a ideilor pedagogice ale lui Eminescu. Tot el probează, prin studiu pe teren, originea românească a familiei Eminovici și ascendența ei țărănească. O contribuție de preț la înțelegerea gîndirii lui Eminescu este articolul **Influența lui Schopenhauer asupra gîndirii lui Eminescu.** Solide prin coerența demonstrației sînt articolele **Eminescu — Luceafărul** și **Alecsandri și Eminescu.**

● Ultimele două cărți pe care le semnalăm, se intitulează **Mihai Eminescu în critica italiană** și **Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu.** În prima dintre ele, Radu Boureanu și Titus Pârvulescu selectează și traduc texte din critica italiană, semnate de personalități de prim rang în viața culturală italiană, care au dedicat studii sau cărți operei lui Mihai Eminescu. Comentariile lui Carlo Tagliavini, Ramiro Ortiz, Rosa del Conte, Mario Ruffini și ceilalți, abordează poezia eminesciană din unghiuri și cu metode diferite, reușind să facă sensibilă, valoarea națională și universală a poetului.

● Masivul studiu al profesorului francez Alain Guillermou despre **Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu** reprezintă tentativa singulară de a explica lirica eminesciană în afara influențelor, filiațiilor, surselor, în chiar originalitatea ei particulară. Cercetarea are la bază Ediția Perpessicius și se constituie din adevărate monografii dedicate fiecăreia din poeziile lui Eminescu. Rezultatul este un studiu original, tinzînd spre exhaustiv, cu intuiții critice de mare finețe și profunzime, care pledează argumentat pentru unicitatea operei eminesciene.

● Nu putem încheia aceste rînduri, fără să amintim măcar alte două apariții de marcă, ale anului trecut. După ediția din 1936 și 1938, D. Murărașu, retipărește la Editura Minerva cartea **M. Eminescu : Literatura populară.** Și, la aceeași editură, apare volumul **Eminescu în documente de familie** — ediție de Gh. Ungureanu (texte ingrijite de elevii și colaboratorii săi, D. Ivănescu și Virginia Isac) cu o prefață de D. Ivănescu.

Urmare din pag. a 3-a

titluri obligatorii în bibliografia critică eminesciană.

● Cu eseul **De la cuvînt la metaforă în variantele liricii eminesciene** (1975), Gh. Bulgăr oferă roadele unui „popas în atelierul marelui poet, a celui care a ridicat pe treapta cea mai înaltă a artei limba noastră obștească, dînd un cuprins adînc și o rezonanță memorabilă, etern sugestivă, cuvintelor limbii române".

● Un act de necesară restituire îl reprezintă publicarea, în 1976, a volumului selectiv, inmănunchind lucrările lui Mihail Dragomirescu despre Eminescu. În interpretare primează criteriul estetic, iar situarea consecventă în acest plan îi permite criticului să demonstreze universalitatea poeziei lui Eminescu.

● Anul 1977 este rodnic pentru activitatea editorială în colecția „Eminesciana". Apare, în ediția critică a lui Mihai Bordeianu și Petru Vladcovschi, un volum de **Scrieri pedagogice** compus din articolele lui Eminescu, referitoare la pedagogie, publicate în timpul vieții în ziarele **Curierul de Iași** și **Timpul** și o serie de alte articole rămase în manuscrise, avînd ca obiect școala și educația. Se desprinde din paginile cărții imaginea unui sociolog de forță, cu idei clare, doritor să-și pună competența în slujba propășirii și modernizării învățămîntului românesc.

atelier literar
poșta redacției

P. GESAR : V-ați angajat cu totul pe varianta cea mai puțin autentică din cele două, frecventate pînă acum : aceea în care predomină delirul verbal, un suprarealism prăfuit și astmatic și, nu în ultimul rînd, influența apăsată a lui Nichita Stănescu. Rezultatele sînt, firește, dezamăgitoare. Iluminări parțiale, în „Fruct după fruct", „Țărm alb", și mai ales, „Țara".

ADRIAN ȘT. PÎRVU : Deși par să fie unele probabilități lirice („Toamna, iubirea", „Acum să viu"), formula e larg și indelung frecventată — firește, fără rezultate convingătoare (deși, uneori, capabilă să deruteze) : confecție mimetică și metaforism extravagant (pînă la delir), joc formal fără supeort, inaderent la idee și mesaj.

ADRIAN OLAH : Nu e bine nici în proză. Trebuie să începeți cu începutul : să învățați să vă exprimați corect, să vă ocupați serios de școală, studiu, lectură.

S. S. PAULUS : Cîtă vreme veți continua să scrieți **„zgomote stranii se aude"**, „Doamne **ferește**mă", și „ce-mi **spune**-ți", toate ambițiile literare sînt fără rost.

IM. TIM : Stăruie un aer de reticiență și sfială, dar paginile făgăduiesc mai mult, mai deschis, mai dezinvolt („Trec gîndurile", „Poarta", „Îndrăgostiții").

V. DRUMEȘ : Probleme interesante, teme de preț, neadîncite suficient, lăsate la jumătatea drumului. Citeva ajung, totuși, mai aproape de țel : „La porțile lumii", „Pledoarie", „Lumina ca o coajă". Formula pe care ne-o propuneți am mai folosit-o din cînd în cînd și o vom mai folosi, în funcție de prilejuri și necesități.

TRIȚĂ ST. CONSTANTIN : Cum am mai spus și altădată, ne ocupăm mai amănunțit și mai pe larg de corespondenții care și-au dovedit, într-o măsură sau alta, talentul. Cei care n-au dat aceste semne nu trebuie să aștepte „îndrumări", cum ziceți. Îndrumările, de altfel, pentru cine iubește literatura și dorește s-o și practice, sînt la mintea cocoșului, decurg din chiar această pasiune și veleitate : „lucrul cu cartea" (...și cu mintea !), lectură avidă, multilaterală, studiu aprofundat, — cu un cuvînt, curiozitate intelectuală. E clar ?

Ion Tămăuceanu : „Ocrotire"

G. VULCAN : Scrieți prea mult și vă mulțumiți prea ușor cu ce cade pe hîrtie. Nu s-ar putea spune că poezia lipsește cu totul din paginile dv., dar — facilitatea și lipsa exigenței de sine fac ca, aproape peste tot, lucrurile să alunece, din concesie în concesie, din ușurință în ușurință, în platitudine și mediocritate. Că puteți mai mult (adică mai bine) se poate vedea, de pildă, în „Unde vi s-a spus" (din păcate, singura din acest prea masiv „transport"), dar dacă vă mulțumiți prea lesne și vă bucurați prea mult cantitatea, nu sînt speranțe să ajungeți la rezultate mai bune. (Mai ales că, după cum se simte din manuscrisele dv., preocupat prea mult de propriile pagini, nu prea le mai deschideți pe ale altora, lipsindu-vă în acest fel de confruntarea directă cu valorile autentice, singurul mijloc de ameliorare a gustului și criteriilor proprii, a tehnicii literare, a spiritului critic și autocritic etc.).

POP IOAN : Există o îndemînare a versificării, însoțită uneori de un susur liric real. Textele sînt încă dependente de unele lecturi școlare, de o anumită factură convențională, de locurile comune ale acestui tip de versificație. Sperăm să observăm progrese în plicurile următoare.

ȘUMILOV L. : Sînt auspicii bune, și în versuri, și în proză (care, de fapt, e mai mult poezie, și es). Firește, nu lipsesc nesiguranțele începutului, nici unele urme de convenționalism livresc și sentimental. Dar promisiunea e consistentă și trebuie s-o reținem cu interes.

I. Antic-Buc, E. Stanman, Adrian Demea, Emil Tarmiliu, Nicolae Alexandru, G. Tică, Viorel Andreescu, Ligia M., Amar Grumsky, Phoenix : Nimic nou ! **Florin Nicolae, Dan Mihăilă, Daniel Gherghina, Valeriu Sabău, Doriu, Văduva Ciresica, Elena N., Diaconescu Pavel, Clubuc Constantin, Vasile Camelia, Filip Francisc Adrian, Dragoș Isabel, Leon Cralievici, Visinescu Ionel, Florin Oprea :** Pagini de nivel modest.

Letiția Dinu, Vasile Dragoș, Bălan Adriana : Sînt unele semne bune ; merită să insistați.

C. Rodica, Nit, Isaru Mariana, Ovidiu Cristescu : Nu se văd, deocamdată, semne de talent.

Geo Dumitrescu

P.S. : „Postașul" mulțumește tuturor celor ce i-au trimis felicitări și urări cu prilejul sărbătorilor, adresîndu-le, la rîndul său, un cordial „La mulți ani !".

Cocor

Cocor în oglindă,
Mim al zborului...
– Nu rideți ! –
Eu mi-am inventat
Munții, apele,
Mările
Și țările calde
– Nu rideți ! –
În vis se trăiește
Mult mai greu
Decît pe pămînt.

LUCIAN MĂNĂILESCU

Crizanteme turungii

Îmi miroase
piele-a soare,
păru-a
vînt prin caprifoi,
crizanteme turungii
lasă capetele moi
peste garduri văruite,
roșu, iedera tot suie
și mi-e cald
și-mi este galben
ca în miezul de gutuie.

ANCI DAN

Noi am crescut

Nu uit că-s frîie de zăpezi în răni
Și munți de sare mîncați pe gură,
Că fac olarii minunate cănі
Din care vinu-l bem peste măsură.

Nu-i pot minți pe frații mei, nici chiar
De m-ar fixa pe cruciș zisă sfîntă,
Că taică-meu n-a fost milionar
Și mama n-a știut ce-i aia nuntă.

Noi am crescut ca iarba, necăjiți,
În jurul unei cepe sparte-n două.
Munceau sărmana mamă-mea, muncea,
Ca să ne-aducă de-ale gurii nouă.

Trei frați am fost, trei brazi cu rădăcini
Adînc înfipte-n lutul țării sfinte.
(Mă răcoresc, vorbind pe românește.
Cînd inima mi-e groaznic de fierbinte).

ALEXANDRU PIȘCOIENI

Meșterul manole

Cu mîinile tale de meșter Manole,
mi-ai zidit împrejur mînăstire fără icoane,
fără sfinți,
și fără miros de tămîie.
Pentru ca trupul să nu mi-l fringi,
ai plămădit în lumină și abur, altarul,
preabinecuvîntat cu apă ne-ncepută.

Și a fost prima biserică
la care nu s-a-nchinat nimeni
decît
mîna ta dreaptă.

GEORGIANA ROSCA

Angela Popa Brădean : „Șoimii străbuni"

În dor

A dor de ploaie
cîmpul se revarsă
cu toate cupele înălțate pentru
tulburătoarea
binecuvîntata
umplere

Miroase cîmpul
a dor de ploaie
în dor de ploaie
cîmpul se întinde
ca un trup tînăr căutînd
febril sărutul umed
al unui singur iubit.

ARMINA RALU

Delicat emisfer

Bărbatul desfăcu brațele
Convingătoare adăposturi
La prima vedere
Îi dădu încuviințarea
Întîmpinîndu-l
Ca de pe altă lume
Ar fi vrut să cadă cumva
De sus
Să strige că-l vrea
Și s-o creadă
La ce bun
Atîta solemnitate
El, stringătorul de fapte,
Îi spune să tacă
Ea tace
El doarme
Sub pleoapă
Statuia de zahăr
A melancoliei
Se-neacă
Ce freamăt,
Ce freamăt stingher
Prin grădinile suspendate
– Sufletul ei –
Delicat emisfer...

ANGELA NACHE

Șoim dresat

Din neliniștita sănătate a marilor orașe îmi trag puterile
și din anotimpul mării și muntelui
cum se amestecă toate cum, cu pieptul plin de soare și vînt,
îmi trag rucsacul bulevardelor pe spinare
și colind leviatanul dintre ochii trecătorilor
iată îmi țin sufletul în palmă și îl arăt
cum se sufocă de prea puține cuvinte
îi dau drumul să zboare și se întoarce ca un șoim dresat
umflat în fiecare vară
plin de grăunțele mării, de turnurile orașelor de munte,
bătînd tot mai bărbătește și niciodată pînă la capăt
aerul plin de riduri al trotuarelor.

GHEORGHE IOSIF

Zoo

Animalul din grădina zoologică
are, despre om, atare logică :
– Mă îmbuibă, îmi rînește, mă țesală,
îmi e slugă fără îndoială,
de semenii săi care mușcă
mă apără cu gratiile de la cușcă !

E. COZEANU

Cu dragoste de țară

Urmare din pag. 1

„Cine sădește arbori și pomi, mi-a zis moțul care-și plecase fruntea sub cetina arborelui istoric, e un om bun".

O fi fost același moț de la sădire, o fi fost un altul, nu știu, văd, însă, că toți urmașii lui Horia și ai lui Iancu gîndesc și sînt la fel.

Mi-am dat seama încă o dată atunci, că toate actele istorice, profund patriotice, ale secretarului general al Partidului Comunist Român, au rădăcini adînc înfipte în marile noastre tradiții, în viața poporului, în omenia lui, în acele idealuri de independență națională și dreptate socială pe care nici o furtună și nimeni nu le-a putut și nu le poate clinti.

Arborii, să nu se uite, au făcut, vreme de secole, parte din istoria noastră zbuciumată și vinzolită de furtuni. Ei au format acei codri multiseculari care ni s-au allat, ca niște oștiri, în lupta noastră pentru dreptate socială și independență națională. România și-a făcut codrul frate și l-a cîntat ca atare în doinele și baladele sale. Arborii și pomii cu frunze rotată i-au adăpostit viața de arșițele verii și ploile toamnelor.

Oricînd un arbore a fost și este o binefacere... Adeseori, omul a fost comparat cu un arbore și codrul cu o colectivitate etnică.

Vorbind figurat, s-ar putea spune că arborele genealogic al națiunii noastre socialiste își întinde și el viguros rădăcinile în negurile istoriei ; trunchiul său i-a înfruntat furtunile multiseculare ; coroana lui fosnește falnic în peisajul nou și senin al patriei socialiste, spre viitorul plin de speranțe.

Cine sădește arbori și pomi e un om bun, un adevărat **pater patriae**, care se gîndește cu răspundere părintească la viitorul tinerelor generații. Să nu uităm vorba moțului de la Țebea : „Cine sădește arbori și pomi e un om bun, cu suflet mare. Cine sădește arbori și pomi e un om de omenie".

Ce poate fi mai patriotic și mai frumos pentru un tînăr al zilelor noastre, din a cărui imaginație, pot decola toate visurile cu certitudinea că prin muncă și cinste ele pot fi îndeplinite ? Ce poate fi mai înălțător și mai frumos, decît să urmezi un asemenea nobil exemplu, să sădești arbori și pomi pe pămîntul patriei ? Ei sînt simbolul permanenței noastre vii, active, pe aceste plaiuri strămoșești, ei leagă trecutul cu viitorul, din perspectiva prezentului nostru socialist. La umbra lor putem sta de vorbă cu umbrele măreațe ale istoriei noastre.

La sărbătoarea națională a poeziei românești

Urmare din pag. 1

vreodată : / Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi. / Ochii mei nălțam visători la steaua / Singurătății / Cînd deodată tu răsărișî în cale-mi, / Suferință tu, dureros de dulce... / Pînă-n fund băui voluptatea morții / Neîndurătoare". Lucru cu totul rar și remarcabil este că tristețea acestei poezii nu deprimă, ci înalță. Poeziei lui Eminescu i se potrivește perfect definiția pe care o dă principiului poetic Edgar Poe, marele romantic al poeziei de limbă engleză : „Principiul poetic este, în chip strict și simplu, aspirația omului către o frumusețe superioară, manifestarea principiului este întotdeauna de găsit într-o **stimulare înălțătoare a sufletului"**. Este tocmai efectul pe care îl produce asupra noastră orice poezie a lui Eminescu, de la **Melancolie** pînă la **Somnoroase păsărele,** de la **Diana,** pînă la **Luceafărul,** alunecînd pe toate coardele poetului.

În finalul poemului **Memento mori,** final care pornește de la ideea dispariției în neant a lumii, găsim afirmată cu vigoare tocmai această funcție de stimulare înălțătoare a poeziei : „Spune-o veste cum că-n țara unde fug a lumii zile / Să trăiască mai departe, strălucite și copile, / Într-a nopților grădine stele cresc în loc de flori ; / Unde-n codrii de aramă cîntă-n crengi harfe-atîrnate, / Zmeii-și fac din cîte-un munte uriașele palate — / E un lac cu **apă vie** într-un șes încîntător / Cine bea din el nu moare..." Este evident că această țară este tărîmul poeziei. Și, mai departe, tot în finalul acestui poem, Eminescu spune : „Din agheazma din locul, ce te-nchină nemuririi / E o picătură-n vinul poeziei și-al gîndirii / (...) / Și-de-aceea beau paharul poeziei înfocate / Nu-mi mai chinui cugetarea cu-ntrebări nedezlegate". Din aceste versuri se desprinde limpede credința poetului în rostul stimulent și înălțător al poeziei.

La sărbătoarea națională a poeziei românești pe care o prilejuiește în fiecare an aniversarea nașterii lui, să ne aducem cu recunoștință aminte că Eminescu a dovedit, cel dintîi în chip suprem, cu vigoarea evidenței incontestabile, că limba românească este, în chip admirabil, prielnică pentru compunerea poeziei mari. Datorită lui s-a văzut că pentru poezie limba noastră are bogății sigure și vaste pe care, după poetul popular, el le-a pus temeinic în valoare. Prin mijlocirea lui, poeziei noastre i s-au așternut în față toate drumurile, i s-au deschis toate zările, pentru o dezvoltare fără margini. Curentul eminescian aparține acum istoriei literaturii. Nimeni, astăzi, nu mai imită pe Eminescu. Totuși, cîntecul lui sună și astăzi în inimile noastre, tot așa de curat, tot așa de adînc cum a sunat și în inimile acelora care au ascultat cîndva chiar pe poet rostindu-l. **Apa vie** a poeziei lui Eminescu n-a pierdut nimic din puterea ei.

Eminescu, Opere, VII

Urmare din pag. 1

reprezentative, semnează **Lămuririle** pentru prezentul volum, un studiu științific perfect aplicat, atît în ce privește stabilirea textului și variantelor, cît și la alegerea principiilor de transcriere după care s-a ghidat editarea volumului de față. Notele și comentariile la fiecare poezi în parte, semnate de Dimitrie Vatamaniuc, constituie un ghid indispensabil cititorului dornic de a ști mai mult despre proza lui Eminescu, far datorită referirilor la opere și autori străini comparatistul viitor va ști încotro să se îndrepte cu mai multă siguranță.

Neflind criticu sau istoric literar imi exprim curata bucurie pe care prezenta apariție editorială mi-a prilejuit-o în zilele de sfîrșit și început de an și cred că este cel mai firesc lucru să-mi fie și inițiatorul monumentalei ediții Perpessicius, ale cărui concluzii din studiul introductiv le consider întru totul relevante : „Analiza noastră, chiar fugară, a putut să sugereze din cînd în cînd cîmpurile cît de strînsă e legătura dintre proza și poezia lui, cum între aceste două tulpini circulă o aceeași sevă, pentru că rădăcina e aceeași, și cum, la fel ca și în poezie, fluidul acesta creator a strîns în sine toate virtuțile și ale solului și ale soarelui și ale întîmplătoarelor accidente ale istoriei. Folclorism, folclor, nuvelă romantică, nuvelă filosofică, roman social și politic, povestiri în care se reconstituie imaginea societății de altă dată, bună dispoziție și umor paralel cu meditația cea mai gravă, și totul aliat pe trunchiul propriei sale biografii — iată tot attea aspecte ale prozei literare eminesciene" (p. 39).

Perpessicius plănuise apariția **Operei lui Eminescu** în 18 volume, din care, din păcate, el însuși n-a putut să editeze decît 6 volume. Marele editor îmbrățișase și slujea cu energie opinia publicării integrale a operei eminesciene. Colectivul de la Muzeul literaturii române, care și-a luat sarcina de a duce mai departe realizarea monumentalei ediții, împărtășește același punct de vedere, al operei integrale. În studiul **Perpessicius și romanul ediției integrale a operei lui Eminescu,** Al. Oprea face loc unui citat revelator, extras dintr-o prefață a lui P. Zarifopol la ediția Caragiale, citat care poate fi considerat cu atît mai nimerit în argumentarea pentru o ediție integrală a operei lui Eminescu : „Repetăm și noi — scrie Zarifopol — că scrisul întreg al unui scriitor ca acesta este un dar deplin dat națiunii sale, eventual și altor lumi cititoare. Este al nostru ; și nu-l putem stăpîni altfel decît cu cel mai strict respect către întregimea lui. Numai nesocotința sau nepricoperea s-ar putea încumeta să aleagă ce trebuie să rămînă limbii și literaturii românești, și ce nu, din o moștenire ca a lui Caragiale".

Se știe că Nicolae Iorga, alături de mulți alți cărturari, a militat pentru aceeași integralitate a operei eminesciene, convins că oricare din cugetările poetului aparțin unei minți complexe, geniale : „Poetul acesta nici n-a fost numai un poet, așa un poet naiv și copilăresc — răminînd oricît de mare — care să fi vînat tablouri, senzații, sunete. Astfel de poeți se ivesc în vremi sigure și liniștite, la popoare cu o cultură orientată și armonioasă. El a fost, cel puțin în aceeași măsură, un cugetător, un luptător, un profet". Reiau și spun : un cugetător, un luptător, un profet al sufletului românesc, al setei sale de frumos, de revoltă, dreptate și adevăr, sentimente și principii pe care în opera geniului absolut al poporului nostru. Mihai Eminescu le-a gîndit și ilustrat ca nimeni altul. Sufletul nostru se recunoaște cel mai bine în manifestarea sa cea mai înaltă, în opera eminesciană. (Tocmai de aceea, deși momentul apariției acestui al VII-lea volum îl consider sărbătoresc, îmi permit să observ că includerea studiului **Proza literară a lui Eminescu și gîndirea indiană** nu mi se pare cea mai fericită întreprindere în privința raporturilor poetului cu gîndirea și literatura indiană. Așa ne putem aștepta să vină oricînd cercetători germani, francezi, englezi etc. să participe cu studiile lor la alcătuirea noilor tomuri. Și nu e vorba aici de respingerea sau acceptarea influențelor străine asupra poetului, influențe — chiar și cea indiană — semnalate mai demult, ci **de ediția monumentală a operei eminesciene,** care ne privește exclusiv. Trebuie apreciată cum se cuvine aplecarea și atașamentul rar al cercetătoarei indiene Amita Bhose pentru limba și cultura noastră și îndeosebi interesul pe care opera lui Eminescu l-a exercitat asupra domniei sale. Dar, după un singur exemplu din influențele semnalate de cercetătoarea Amita Bhose, cred că i-ar fi fost necesar un studiu mai aprofundat și asupra creației noastre populare. Iată : „Prin atitudinea sa afectivă față de natură în Cezara, Lacul, Freamăt de codru etc., poetul român se apropie de cel indian, paralelism a cărui cercetare mai adîncită ar putea da rezultate interesante". De aceea, consider foarte îndreptățite observațiile din **Comentarii** ale cercetătorului nostru, Dimitrie Vatamaniuc).

Judecățile de valoare privind proza însăși, modalitatea complexă de editare a textelor, realizarea materială grafică și tipografică, rămîne să le exprime specialiștii, eu îngăduindu-mi doar să salut cu toată bucuria acest eveniment cultural — datorat colectivului de la Muzeul literaturii române, Secției de limbă și literatură a Academiei și Editurii Academiei — ca pe un început al continuării monumentalei lucrări inițiate de Perpessicius.

Aș propune ca, paralel cu editarea întregii opere, să apară și cele 6 volume ale lui Perpessicius, epuizate de multă vreme, astfel ca în 1989 să avem, într-adevăr, în față ediția monumentală a Operei EMINESCU.

GRILU!

Urmare din pag. 1

întreg volum de studii **(Introducere critică la poezia lui Lucian Blaga),** el s-a oprit la acea bucată, în rîndurile care urmează :

„Un obicei ciudat al portughezilor (se pare că **La curțile dorului** ar fi fost scrisă în Portugalia pe vremea uneia din misiunile scriitorului), este de a se hrăni cu greieri, pe care vînzătorii îl aduc în oraș culeși în desagi din care ei ies-urcînd pe haine, pe umeri și umplînd orașul cu strigătele lor. Întîmplarea constituie motivul poeziei **Vînzătorul de greieri.** În ea se vorbește de faptul că pe nimeni, în toată cetatea, afară de fetița scriitorului, nu-l tulbură cîntecul greierilor portughezi („Grilu, grilu. Ce sunet scump de zare aleasă — ") :

„Un strigăt în noapte pe bulevard: grilu. Din cimp / vînzătorul intrat-a-n oraș pe-un măgar, cu greieri în păr și pe brațe, ieșiți din corfeie pline. / Cată să-i vînză-n piață. Se uită aiurea și timp. // Să vînză ar vrea o palmă de luncă-n cetate, / un cîntec mai nou pentru vetre și casă //. (...) Astfel intrarea și-o fac în oraș prin țipătul străzilor, / nestînjeniți în cîntare, greierii tării. Fetița mea singură, Ana lumina, în noapte / i-aude și-o clipă suride lunii și mării".

„Acolada finală familiară, dulce și senină, încheie tabloul muzical al cîmpurilor idilice, pe care le deștepta sufletului cîntecul greierilor sacrificați".

Așadar regretatul Chirnoagă credea că portughezii consumă greieri, așa cum chinezii mănîncă păianjeni, iar asceții din vechime se hrăneau cu lăcuste. Eroare ! Lucian Blaga, mare creator de mituri, a inventat de pe-a-ntregul această spectaculoasă intrare a făpturilor cîmpului la oraș, atribuind-o unui om simplu de la țară, ba chiar unui om simplu la minte, care totuși, în mod simbolic, vrea să aducă cîtadinilor „o palmă de luncă", adică să le împrospăteze existența, dintre zările închise și — cum s-ar zice azi — poluate. Țăranul mitic, în fond, încearcă regenerarea orașului, prin cîntăreții cîmpiilor. De ce i-a ales pe aceștia ? Tocmai pentru că ei ar fi chemați, cu cîntecul lor natural, să izgonească zgomotele nesănătoase, specifice vieții citadine moderne. Poetul vrea astfel să transplanteze la oraș veșnicia, care „s-a născut la sat".

Patern, poetul atribuie însă cu exclusivitate nevinovăției vîrstei, privilegiul de a-i auzi pe acești vizitatori nepoftiți și de a le prețui mesajul. Orașul rămîne mai departe străin acestei chemări, lăsîndu-se pradă destinului său, care este acela al vremelniciei deșarte. Fericirea, de altfel, nu se vinde pe piață.

Opinia publică și biciclistul

Urmare din pag. a 4-a

un sac de o sută de kilograme, își puse mîinile în cap și rămase așa cîteva clipe, nu mai mult. Apoi le luă și le puse pe volan, troleibuzul porni și călătorii continuară să comenteze cu frenezie episoadele acestei palpitante urmăriri.

Este ora șapte fără un sfert. Opinia publică din troleibuzul 55 începe să se manifeste cu ceva mai multă personalitate în apărarea propriilor interese, dacă tot n-a făcut-o pînă acum în favoarea altora. I se cere expres șoferului să respecte graficul și acesta încearcă să se conformeze. Mașina ia viteză și o bună intersecție este depășită fără probleme, de această dată. Nimeni nu mai comentează succesul, e și așa destul de tîrziu.

Stația „Chioșcul de ziare" : urcă un călător cu o identitate neimportantă. Într-o stare de neînțeles, șoferul coboară să ia un ziar. Gravă lipsă de prevedere : apare biciclistul, ca în filme. În ciuda protestelor călătorilor care l-au văzut, lovește de mai multe ori un geam de securit și pînă la urmă reușește să-l spargă. Apoi pleacă, pedalînd cu mare dexteritate. Bărbații nu se mai putură abține : un potop de injurături fură adresate biciclistului. Femeile îl compătimiră pe șofer. Taxatoarea făcu socoteala pagubelor. Liceenii erau în culmea fericirii : ce noroc că au avut ideea să se scoale de dimineață. Funcționarii somnoroși ieșiră din neutralitate dînd soluția ca la capăt să semneze toți un proces verbal, despre care nici ei nu prea știau la ce ar fi folosit. Ceilalți refuzară : să fim serioși, de astea ne arde nouă acum ? Și așa sîntem în întîrziere. Asta-i treaba miliției. Chiar, unde e miliția ? Nimeni nu putea da un răspuns. Cineva spuse că în dimineața asta se întîmplă prea multe lucruri suspecte, dar nimeni nu-l băgă în seamă. Aproape uitat de toată lumea, șoferul reveni cu ziarul de dimineață și se apucă să citească titlurile. Opinia publică îl regăsi și-l somă să pornească : întîrziem ! Bine, spuse el, și troleibuzul porni. Era deja ora șapte, dar luminile de interior ale troleibuzului continuau să rămînă aprinse. Dar cine mai era atent la lumini, acum ?

Troleibuzul mergea încet, ca un bolnav uriaș. Șoferul renunțase să se mai uite în dreapta și în stînga, conducea aproape cu indiferență. Oboseala atitor întîmplări cobori dominatoare și asupra călătorilor. Discuțiile conteniră, opiniile pro sau contra evenimentelor trecute fură înlocuite cu privirea din ce în ce mai insistentă a ceasurilor. Și, desigur, cu priviri pline de reproș către mult încercatul nostru șofer. Cineva comentă în favoarea biciclistului întîmplarea de la intersecție, dar fără prea mare aderență la restul călătorilor. Șoferul tăcu. Taxatoarea îndrăzni, cu jumătate de voce : eu mă mut pe altă linie. Cîteva priviri reci o făcură să-și păstreze motivele numai pentru sine.

„Berzei", penultima stație. Așa cum se întîmplă de obicei, troleibuzul se goli brusc. Coborîră pînă și liceenii, plictisiți că biciclistul nu mai apărea. În 55 mai rămăseseră, pentru ultima stație, doar funcționarii somnoroși și cei trei bărbați necunoscuți. Toată lumea tăcea. Șoferul conduse încet pînă la ultima stație unde opri, ca după o călătorie în jurul pămîntului. Abia deschise ușile că cei patru funcționari și dispărură spre întreprinderile lor, risipite la această margine a orașului. Alergau, căci întîrziaseră : tocmai ei, patru modele de punctualitate. Preocupați de ale lor nici măcar nu observaseră lucrurile ieșite din comun ale acestei dimineți.

Șoferul coborîse și fuma o țigară. Taxatoarea se ridică, făcu cîteva mișcări de gimnastică și, trecînd în față, stinse luminile. Cei trei bărbați necunoscuți nu plecaseră încă. Unul din ei se urcase sus, pe troleibuz, ceilalți doi își făceau de lucru în interior. Parcă demontau niște aparate. Dinspre bulevardul „Armoniei" se apropiau de ultima stație un microbuz și o Volgă neagră.

Cei trei terminaseră de demontat aparatele de luat vederi și microfoanele precum și celelalte aparate și acum le încărcau în microbuz. Cel care părea a fi șeful celor trei, sosise cu Volga la urmă, se apropie de șofer.

— Mulțumim, zise, ai fost la înălțime.

— Ei, am făcut și eu ce-am putut.

— Nu, nu, îl contrazise regizorul, ai fost cel mai bun. Mai bun chiar decît biciclistul care e actor de meserie.

— Înseamnă c-o să mă văd și eu odată la televizor.

— Să vedem... Păcat că opinia publică a jucat atît de prost.

— Și cînd... ?

— Mai durează, nu fii și dumneata așa nerăbdător. Developăm, montăm, aranjăm sonorul. Mai durează.

— Și cum se va numi ? Să ne uităm și noi în program...

— „Opinia publică și biciclistul". Dar încă nu e sigur.

Sarina Cassvan

Făcea parte din acea categorie de scriitori pentru care truda la masa de lucru o bună parte a zilei sau a nopții însemna aerul însuși al vieții.

Începuse să publice din adolescență, cînd încă nu împlinise 18 ani, cronici teatrale și plastice, note literare, portrete, știri din lumea scriitorilor și a artiștilor. Dotată cu un acut simț al noutății, știa să se impună repede exigenților secretari de redacție de odinioară, pe care, acum, cînd trecuse de opt decenii, și-i reamintea cu toate ticurile și năravurile lor.

A cunoscut o galerie vastă de oameni de cultură, din țară și de peste hotare și avea în manuscrise pagini extrem de interesante despre personalități de primă mărime ale vremii.

La ziarele **Lupta** sau **Dimineața** nu ezitase să desfășoare o muncă aspră de reporter al faptului citadin, după cum la **Scena** sau la **Rampa** dovedise o cunoaștere uimitoare a oamenilor și vieții din teatru.

Înaintea celui de-al doilea război mondial, s-a aflat printre puținele scriitoare care au luat apărarea drepturilor femeii cu un curaj admirabil, ținînd seama de atmosfera vremii.

În timpul primului război, ca și Hortensia Papadat-Bengescu, se aflase în rîndul infirmierelor, cunoscuse pe viu întreaga tragedie a războiului, publicase, în 1918, romanul **Între artă și iubire,** inspirat din aceste crude realități. Au urmat o serie de cărți de proză în care erau dezbătute probleme grave ale timpului. Pentru a-și cunoaște îndeaproape subiectele, nu ezita să intre în miezul vieții abordate, așa cum a fost cazul cu volumul **„30 de zile în studio"** publicat în 1933, în care a stigmatizat exploatarea figuranților de către casele de filme, ea însăși lucrînd o vreme, în această calitate, la Joinville, în Franța. De altfel, din lumea plină de frămîntări a scenei și cinematografului avea să mai dea o serie de cărți-document, ce vor putea fi utilizate în viitor, de către cercetătorii unei lumi apuse.

Dar, Sarina Cassvan s-a impus și în alte trei domenii de activitate — în dramaturgie și literatura pentru copii și în realizarea a numeroase traduceri din principalele literaturi ale lumii. Pentru lumea gingașă a copiilor, a lucrat pînă în ultimii ani ai vieții, atît cît a putut ține condeiul în mînă.

„Acum îmi rînduiesc sertarele pline cu însemnări, scrisori și fotografii din anii mei de muncă pe teren, mi-a mărturisit într-o zi la Uniunea Scriitorilor. Vino să-ți arăt documente de mare interes literar".

Sînt încredințat că, într-adevăr, Sarina Cassvan ar fi avut să ne comunice încă numeroase secvențe ale unui îndelungat trecut literar.

Radu Alexandru

EMINESCU

QUAGLI AUGURI FACCIO A TE, ROMANIA

Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie

Quagli auguri faccio a te, Romania,
Patria delle glorie e del mio cuore ?
Le braccia nervose, l'arme di fortezza,
Al gran tuo passato, grande avvenire !
Nei calici il vino, nel boccal spumeggi,
Se i tuoi figli ti fan fieri voti ;
Giacchè spenta l'onda, restano gli scogli,
Dolce Romania, questi i miei auguri !

Sogno di vendetta qual sepolcro nero
Sia la tua spada, fumi d'empio sangue,
Ed insieme al vento sopra l'idra fluttui
Di glorie il tuo sogno trionfante,
Al gran mondo dican tricolor bandiere,
Dican che gran popol sono i romeni,
Quando brucia sacro il patrio fervore,
Dolce Romania, questi i miei auguri !

L'angiola d'amoro, l'angiolo di Pace,
Ch'all'altar di Vesta mistico sorride
E fa abbagliare Marte in trionfo,
Quando con la torcia dà lume al mondo,
Discenda sul tuo virgineo seno,
Gusti la fortuna dell'eden celeste,
Tu stringilo al petto, innalzagli altari,
Dolce Romania, questi i miei auguri !

Quagli auguri faccio a te, Romania,
Sposa giovinetta, madre amorosa !
Vivan i tuoi figli sempre in fratellanza
Com'i raggi all-alba, gli astri nella notte,
Un'eterna vita di glorie e gioie,
Animo romeno, fortissime armi,
Sogni d'eroismo, fierezza e splendori,
Dolce Romania, questi i miei auguri !

DALL'ONDE DEGLI ANNI...

Din valurile vremii...

Dall'onde degli anni, amore mio, sorgi
Con marmoree braccio, con lunghe tracce bionde –
E viso diafano come la cera, bianco –
Lasso per la penombra dei teneri dolori !
Col tuo sorriso dolce carezzi i miei occhi,
Tu, donna fra le stelle e stella fra le donne !
Volgendoti il viso all'omero sinistro,
Negli occhi della gioia guardo sperduto e piango.
Come potrò strapparti al gran tetro abisso
Pre sollevarti al petto, amato angiol caro,
In lacrime il mio viso chinare sul tuo viso,

Per toglierti il fiato con i miei baci ardenti,
E la freddosa mano scaldare al mio seno,
Al mia cuor tenerla, vicine, più vicino.
Ma ahi ! davvero non esisti cosi come tu passi,
Svanisce la tua ombra nelle gelate nebbie,
E solo mi ritrovo, le braccia vuote affrante,
Con il ricordo triste del mio vago sogno...
Addietro la tua ombra invano io le sporgo :
Dall'onde degli anni non posso afferrarti.

Versiune italiană de
Geo Vasile

cultura românească în lume

● **DESPRE ACTIVITATEA** desfăşurată în Australia de regizorul **Liviu Ciulei**, a cărui prezenţă a fost remarcată elogios de mai multe ziare din această ţară, cotidianul **The Sun** scrie următoarele: „Regizorul oaspete Liviu Ciulei a realizat un miracol. În montarea sa. **Azilul de noapte** reprezintă un moment dramatic cum arareori s-a putut vedea în Australia".

● **REVISTA ITALIANĂ** „Il Giornale dei Poeti", care apare la Roma, sub conducerea scriitoarei Edvige Pesce Gorini, publică în ultimul său număr, la loc de cinste, poemele **Mister** şi **Pasnel** de George Bacovia. Traducerea este semnată de Mariano Baffi.

● **LA FESTIVALUL INTERNAŢIONAL** al filmului de la Madras (India), cinematografia a prezentat filmele artistice **Ilustrate cu flori de cîmp, Osînda** şi **Cuibul salamandrelor.**

● **ÎN CADRUL Săptămînii muzicii româneşti în Portugalia,** manifestare care s-a desfăşurat în luna decembrie, dirijorul Ovidiu Bălan a condus orchestra Radiodifuziunii portugheze, care, cu acest prilej, a interpretat lucrări de George Enescu, Paul Constantinescu, Constantin Silvestri, Gh. Dumitrescu, Tiberiu Olah, Ştefan Niculescu, I. Scărlătescu.

● **ÎN CADRUL PROGRAMULUI** de schimburi cultural-ştiinţifice româno-daneze, au început în Danemarca **Zilele filmului românesc.** Cu această ocazie, în sala cinematografului „Delta" din Copenhaga, în prezenţa unui numeros public, a fost proiectată pelicula **Tănase Scatiu.**

● **ÎN PRIMELE ZILE** din acest an, în cadrul Tîrgului anual de artizanat din localitatea columbiană **Manizales,** a fost inaugurată o expoziţie românească de artă populară. Au fost prezentate în standurile de aici costume din diferite ţinuturi ale ţării noastre, obiecte din ceramică şi lemn, precum şi o serie de alte exponate.

revista străină

● **EXPERIMENTE ÎN DOMENIUL DESENULUI** animat electronic se realizează de mai mulţi ani la Harkov, în cadrul laboratorului de mijloace tehnice pentru automatizarea proiectării în domeniul construcţiilor şi în studioul de filme didactice ale Institutului politehnic de aci. Pentru probe se foloseşte maşina electronică de calcul „Munsk-22" cu display grafic „Intograf-2M" dotat cu un tub catodic cu diagonala de 43 centimetri. Displayul are un dispozitiv de fixare a imaginilor, pe film, sau pe o planşetă grafică, pe care operatorul poate finisa desenele sau corecta imaginea de pe ecran. Pentru crearea filmelor de desene animate se folosesc programe standard. Cu ajutorul maşinii electronice de calcul şi al peliculei obişnuite de 35 mm. a fost realizat primul film sonor de desene animate în alb-negru „adevărul elementar". Computerului i-a trebuit numai 20 de ore pentru studierea preliminară a planurilor, iar pentru filmările propriu-zis 10 ore. Deci, cam de cinci ori mai puţin timp decît dacă s-ar fi realizat în mod obişnuit.

● **MUZEUL „WILHELM LEHMBRUCK"** din Duisburg este cunoscut pentru colecţiile sale de artă plastică a secolului XX. Alături de cele mai valoroase creaţii ale lui Lehmbruck, operele de Ernst Barlach, Rudolf Belling, Giacometti, Henry Moore şi Constantin Brâncuşi, cărula muzeul i-a consacrat anul trecut, cu prilejul centenarului, prima expoziţie în R.F.G., recent, s-a achiziţionat o lucrare a unuia dintre cei mai interesanţi exponenţi ai tinerei generaţii de sculptori români, „Clopotniţa" de Ingo Glass, care a fost prezentată la Expoziţia anuală de pictură şi sculptură. Cu puţin timp în urmă tînărul sculptor a participat la un proiect de creaţie unic în genul său, „Tabăra de sculptură în metal Galaţi", adăugîndu-se cu acest prilej noi accente sculpto-arhitectonice centrului portuar şi industrial.

● **ÎN MAREA ARAL** arheologii au descoperit în partea de nord-vest o miniatură antică, de o frumuseţe excepţională, realizată în secolul V î.e.n. Pe o plăcuţă de aur se distinge imaginea unui lup încrustată în metalul preţios. Specialiştii au stabilit că ea ar fi fost îngropată în pămînt aproape 25 de secole şi a servit drept podoabă pentru vreun locuitor antic al stepelor kazahe.

● **SCRIERILE LUI GOGOL** au stimulat imaginaţia multor compozitori. Ceaikovski şi Rimski-Korsakov au folosit subiectul nuvelei „Noaptea din ajun". Musorgski a apelat în două rînduri la creaţia lui Gogol („Căsătoria" şi „Tîrgul din Sorocinţi"). Cea mai reuşită lucrare a compozitorului ucrainian Lisenko este opera „Taras Bulba". Prima piesă de concert pentru pian a lui Şostakovici a fost lucrarea „Nasul" după nuvela fantastică cu acelaşi titlu a lui Gogol. De curînd Teatrul Mare al U.R.S.S. a prezentat în premieră opera „Suflete moarte" a compozitorului Rodion Scedrin, după una din cele mai desăvîrşite scrieri a lui Gogol.

● **CU PRILEJUL CELEI DE-A 200 ANIVERSARI** a naşterii lui Heinrich von Kleist (1777—1811), la Muzeul Naţional „Schiller" din Marmach pe Neckar s-a deschis o expoziţie consacrată vieţii şi operei poetului, cuprinzînd peste o sută de exponate, printre care toate ediţiile princeps. Oraşul Siegen a marcat această aniversare cu un ciclu de conferinţe şi reprezentări ale pieselor „Ulciorul sfărîmat" şi „Penthesilea".

● **ÎN EDITURA W. P.** din Varşovia, a apărut „Europa şi lumea epocii lui Napoleon" semnată de Monika Senkowska-Gluk. O vastă panoramă a epocii napoleoniene : silueta lui, situaţia economică, politică şi culturală în Franţa, situaţia economică în Europa, aprecierea de care s-a bucurat Napoleon în Rusia, în Germania, Anglia, Austria şi în alte ţări, problema poloneză şi influenţa lui Napoleon în ţările extra-europene. Lucrarea prezintă ştiinţific diferitele concepţii şi interpretări a multor probleme, tratate în paralel cu tendinţele actuale şi atitudinile faţă de epoca napoleoniană în istoriografia contemporană.

● **CINCI ORIENTALIŞTI** de la Universitatea din Tubingen au descoperit în Syria o adevărată arhivă cu plăci de argilă; cu ocazia unor săpături pentru irigarea unui teren, ţăranii au găsit şi în regiunea Khaburului mijlociu, afluent al Eufratului, o serie de asemenea plăci. S-au strîns astfel 30 de plăci dintre care 13 perfect conservate. Sînt de mărimea unui calendar de buzunar şi pe ele se pot citi texte economice şi administrative, datînd din epoca, asyriană-mijlocie între 1200 şi 1000 î.e.n. foarte puţin cunoscută pînă în prezent.

PREZENŢE

● **MANUSCRIPTUM NR. 4 (29) 1977.** Şi ultimul tom al acestei publicaţii trimestriale editată de Muzeul literaturii române, se impune prin bogatul lui conţinut şi nu mai puţin prin excelenta ţinută grafică. În prima secţiune a sumarului (după un preambul semnat de Al. Dima) sînt prezente o seamă de texte inedite referitoare la preocupările folcloristice ale lui Eminescu, Arghezi şi Camil Petrescu. Deosebit de instructive din punct de vedere istoric-literar sînt şi celelalte documente inedite ai căror autori sînt : B. P. Haşdeu, Radu Stanca, Panait Istrati, H. Papadat-Bengescu, C. Stere, Lucian Blaga, Benedetto Croce, Iulia Haşdeu.

● **ODĂ DE 30 DECEMBRIE.** Demnă de laudă iniţiativa Editurii „Facla" de a tipări o culegere de versuri de inspiraţie patriotică, dedicată celei de a treizecea aniversări a proclamării Republicii. Volumul, îngrijit de Al. Jebeleanu, cuprinde poezii semnate de poeţi trăitori sau originari din partea de vest a ţării. Între altele, reţinem semnăturile poeţilor: Al. Andriţoiu, Gh. Azap, Vladimir Ciocov, Eugen Dorcescu, George Drumur, Anghel Dumbrăveanu, Franyo Zoltan, Traian Iancu, Carolina Ilica, Al. Jebeleanu, Karoly Endre, Franz Liebhard, Iv Martinovici, Ion Maxim, Ilie Măduţă, C. Miu-Lerca, Ivo Muncian, Duşan Petrovici, Petru Sfetca, Petre Stoica, George Suru, Damian Ureche.

În librării :
TIMPUL TRĂIRII, TIMPUL MĂRTURISIRII
jurnal parizian
de EUGEN SIMION

Constelaţia Chiapasului

În sudul Mexicului unde este situat statul Chiapas culmile muntoase ce înlănţuie litoralul opun adesea mari obstacole în calea călătorului din cauza avalanşelor de stinci desprinse de pe versanţii abrupţi. În statul Chiapas, mai precis în apropiere de frontiera cu Guatemala pămîntul e brăzdat de văi adinci, iar riurile sînt alimentate din abundenţă de precipitaţii şi adesea se revarsă distrugînd totul în calea lor. Aşezările umane sînt rare iar cu cît înaintezi spre verdele pădurilor compacte, peisajul social evocă pe alocuri epoci ale trecutului. Prin adincirea junglelor din Chiapas se mai găsesc, în comunităţi restrinse, triburi de indieni descendenţi ai maiaşilor. Printre ele se distinge tribul Laconda ce numără vreo 300 de persoane. Feţele lor sînt atît de asemănătoare cu cele ale figurinelor păstrate în templele maya, incît li se spune „statui vii". Această comunitate îşi asigură existenţa indeosebi cu vinat, pescuit şi fructe sălbatice. Pirogile uşoare ale indigenilor străbat fără întrerupere riurile din Chiapas, adesea în călătorii lungi spre ruinele unui fost sanctuar al strămoşilor lor unde omagiază divinităţile incaşe. Mai folosesc şi astăzi cuţite din lemn, arcuri şi săgeţi, iar noaptea dorm în hamacuri făcute din heneguen (o specie de agavă). În această localitate mai există şi alte comunităţi indigene ca Chamulas, Zinacanteco sau tehuana uşor de distins după îmbrăcămintea lor pitorească, tunicile lungi şi albe la bărbaţi sau năframele viu colorate, „sarapes", ce înfăşoară gîtul femeilor.

Puţine ţări din America Latină prezintă vizitatorului atita istorie concentrată ca Mexicul. O călătorie prin statul Chiapas a avut darul să mijlocească înţelegerea preocupărilor pe care le-au ilustrat străvechii locuitori de pe aceste meleaguri de o rară frumuseţe. Pe canionul riului Grijalva, cu maluri inalte de zeci de metri, cu peisaje ce farmecă privirile, intilneşti numeroase cascade inalte şi izvoare cu apă limpede ca boabele de mărgăritar, păduri seculare de coniferi, iar în sus pe cursul riului se zăreşte de la distanţă o bogată constelaţie de lumini ale hidrocentralelor construite în ultimii ani. În drum, privirea călătorului este atrasă de întinsele plantaţii de cafea şi trestie de zahăr, mandarine, portocale, banane, nuci de cocos şi alte plante specifice vegetaţiei subtropicală ce se cultivă din generaţie în generaţie. Tot în această localitate se cresc renumitele fructe mango — mult solicitate de consumatori pentru calităţile lor curative deosebite.

Un fenomen natural mai puţin înţeles de însişi locuitorii statului Chiapas este acela că lunile noiembrie-decembrie au fost cunoscute din generaţie în generaţie cu secetă excesivă, iar de cîţiva ani au început să aibă precipitaţii tot mai bogate. Secretul acestui fenomen aveam să-l aflăm ceva mai tîrziu.

Cu ani în urmă comisia federală de electricitate a luat în studiu folosirea mai judicioasă a riului Grijalva care secole de-a rindul a fost întrebuinţat parţial, în mică măsură pentru pescuit şi irigat. Mai mult, în perioadele de vară cu precipitaţii abundente cînd ploaia nu contenea timp de 6—8 luni aducea mari pagube locuitorilor revărsindu-se peste culturi, plantaţii şi locuinţe, făcindu-le una cu pămîntul.

De la Salvador Del Pozza Mastachi, directorul general la hidrocentrala Belisario Dominguez din Langustura cu o bună experienţă în această meserie, avind o îndelungată activitate în comisia federală de electricitate — peste 16 ani, am aflat citeva date ce jalonează realitatea acestor noi realizări cu poezia rece a faptelor, într-o „metrică" riguroasă de inginerie cutezătoare. În septembrie anul trecut a fost dată în folosinţă, la întreaga capacitate, cea de-a treia hidrocentrală de pe riul Grijalva, una dintre cele mai mari construcţii pînă la acea dată în Mexic. Lucrările de construcţii au început în 1970 şi s-au terminat în 1976, toamna, la îmblinzirea culorilor unui anotimp generos şi bogat, chiar şi pe locurile austere, de podiş. Dar, pentru a cunoaşte mai bine volumul lucrărilor, importanţa economică şi socială a hidrocentralei din Langustura, putem face apel la citeva cifre şi fapte.

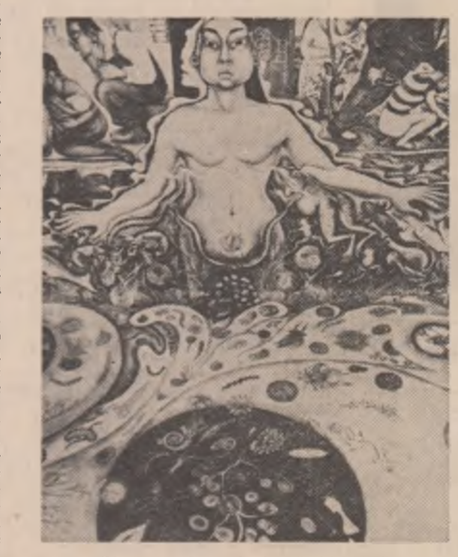

Rivera : „Apa şi viaţa" (detaliu)

Digul construit din rocă are o înălţime de 144 m şi o lăţime de 600 m la baza de jos, un adevărat monument, încastrat în formele de relief. Astfel, pe locul unde altădată era un fund de mare, s-a format un lac de acumulare lung de circa 100 km care are în medie 22 de miliarde de mc de apă şi o suprafaţă de 66 000 ha teren. Totul este aici de mari dimensiuni, ca monumentele aztece. Hidrocentrala are două tunele de refugiu, iar căderea apei în cele cinci turbine are o înălţime de 91 m.

Dar hidrocentrala din Langustura nu este ultima de pe riul Grijalva. Încă din anul 1974 a început construcţia celei de-a patra hidrocentrale în punctul Chicuoasen în amonte de Langustura care va fi gata în 1980 şi va avea în final o putere de 2 400 000 kWh fiind considerată pe bună dreptate cea mai mare din ţările Americii Latine şi a patra din lume. Mexicul priveşte în viitor, cu ochii unei istorii iniţiatice, în care ambiţia vechilor mayaşi era să stăpînească forţele naturii. Impresionează profund hărnicia, tenacitatea şi dăruirea întregului colectiv care lucrează pe acest mare şi important şantier al cărui front de lucru se întinde pe suprafaţă de 300 ha. Pretutindeni pe acest şantier intilneşti muncitori cu înaltă calificare, specialişti cu o bogată şi îndelungată activitate în profesia respectivă, minuiesc maşini şi utilaje de o mare tehnică, ei răscolesc adinc la sute de metri în măruntaiele pămîntului durind o temelie solidă acestui important obiectiv economic ce va dăinui peste secole.

Pentru a se putea pătrunde în această localitate cu agregate, utilaje şi materiale, a fost construită o şosea de 40 km. În final lungimea tunelelor va avea 16 km din care 8 km foarte mari şi 3 tunele de refugiul apei cu o viteză de 20 000 mc apă pe secundă toate trei. Barajul va avea o lungime de 1 000 m şi o înălţime de 265 m, iar căderea apei la cele 8 turbine a cite 300 000 kWh fiecare va fi de la o înălţime de 190 m. Volumul mare de lucrări va duce la dizlocarea a 15 milioane mc de terasamente din care o mare parte roc㠠de stincă de granit. Lacul de acumulare va depozita 1.5 miliarde mc apă. Aceste cifre par inscrise în studiul dedicat unor vechi civilizaţii, sînt coordonate tehnice cu semnificaţii care prizează voinţa omului de a dura monumente ale contemporaneităţii. Vechile popoare de aici înălţau temple, celebrînd forţe cosmice pe care le zeificau. Contemporanii noştri par a crea un cult al energiei electrice, care înseamnă progres şi bunăstare.

Desigur sînt citeva date care sintetizează volumul mare de lucrări, efortul oamenilor, inteligenţa lor şi măreţia acestui important obiectiv economic din Chicoasen. Odată cu darea în funcţiune a acestei hidrocentrale, energia electrică a Mexicului va spori simţitor. Interlocutorii noştri din Chiapas ce ne-au însoţit pe şantierul hidrocentralelor au precizat că din 6 în 6 ani energia electrică a ţării se dublează. Dacă în urmă cu 6 ani abia era de 6 milioane kWh, în prezent s-a ajuns la 12 milioane kWh, iar peste 6 ani, după studiile făcute şi lucrările începute se va ajunge la 24 milioane kWh.

Construirea hidrocentralelor pe riul Grijalva, regularizarea cursului apei şi formarea de mari lacuri de acumulare ce se intind pe sute de hectare, sînt o binefacere, o inriurire pozitivă asupra dezvoltării vieţii economice şi sociale a populaţiei din împrejurimi şi din intreaga ţară. Pe locurile unde s-au format lacurile de acumulare sau acolo unde s-au organizat şantierele si s-au construit hidrocentrale, au fost dizlocate sate şi cătune răzleţe şi s-au construit sate noi pe locuri ferite de inundaţii, frumos aliniate şi cu lumină electrică. Toate aceste mutaţii economice şi sociale ce au avut loc în statul Chiapas, durate de mina omului în decursul anilor în jurul şi de-a lungul riului Grijalva au avut darul să influenţeze în sens pozitiv natura. Acum precipitaţiile din perioada secetoasă sînt mult mai abundente, ceea ce contribuie din plin la dezvoltarea agriculturii, contribuie la o viaţă mai bună, mai prosperă. Noile realităţi pătrund uneori în viaţa contemporană ca şuvoiul apelor în turbinele ce creează energia, forţa propulsoare a agregatelor şi utilajelor noastre. Ele ne schimbă viaţa şi o adaptează dimensiunilor istoriei de azi.

Florea Ceauşescu

Din poezia arabă

În cultura arabă, poezia constituie un domeniu de predilecţie. Versurile au fost veacuri de-a rindul cea mai apreciată, de fapt unica exprimare a vieţii şi înţelepciunii tăcutelor nisipuri. Însăşi trecerea spre proză s-a făcut printr-o formă intermediară — de proză rimată şi ritmată (sag') — iar poezia, stare naturală a spiritului arab, a rămas într-o asemenea măsură precumpănitoare, incit chiar normele limbii literare au fost fixate după legile ei. Acel început de Ev Mediu, cînd cămilarii deşertului improvizau după mersul cămilei, poeţii se întilneau în „tîrguri de poezie" şi recitau nopţi întregi, într-o aproape magică exaltare, acel timp în care poetul era în acelaşi timp conducătorul, oratorul şi profetul tribului său, ale cărui cuvinte trebuiau urmate şi păstrate — acel timp a însemnat izvorul tradiţiei poetice pînă în zilele noastre.

Qasidele şi poemele clasice sînt scrise într-un ritm de incantaţie, unul din cei 12 metri arabi, socotiţi după mersul cămilei — şi în monorimă, indiferent de lungimea poemului, care poate ajunge uneori la peste o sută de versuri alcătuite din cite două hemistihuri. De aceea, forma lor, meşterită cu mare ingrijire, ca o podoabă care merită atenţia mai mult chiar decît conţinutul, este perfectă.

Autorii fragmentelor de faţă sînt cîţiva dintre cei mai de seamă reprezentanţi ai culturii clasice fie că e vorba de înţeleptul preislamic Zuhayr, de vestiţii poeţi din epoca omeyadă şi abbassidă Abu-l 'Atahiya, Al-Mutanabbi, Abu-l Ala al Ma'arri sau de învăţatul, poetul şi comentatorul de poezie Ibn Rashiq al-Qayrawany. Fie că se născuseră într-un cort beduin, ori în oraşe de mare cultură precum Kufa, Bagdad, Damasc, aceşti reprezentanţi ai poeziei clasice constituie o parte din averea spirituală a tuturor ţărilor arabe. Opera lor, care, datorită marilor dificultăţi de limbă veche a rămas puţin cunoscută Europei atitea secole, va aduce cu sine — după recunoaşterea valorii lor unice — necesitatea comparării şi structurării, căci lumea întreagă trebuie văzută sub semnul unor asemenea unităţi culturale care se întrepătrund, independente fiind, se înrudesc, deşi atit de diferite.

ZUHAYR

(sec. VI)

Cu faptele bune cinstirea se creşte

(fragment)

De-acum mi-e de-ajuns greul vieţii, căci optzeci
de ani sînt de-ajuns pentru a-ndestula-mă ;
ştiu tot ce e azi şi ce-a fost înainte,
dar orb sînt la ce voi plăti miine vamă.
Văzut-am că moartea cu-orbire loveşte :
de n-a nimerit, viaţa lungă se cheamă
şi cel ce nu ştie o lume să-mpace
călcat e-n picioare şi colţii-l destramă.
Cu faptele bune cinstirea se creşte ;
ferească-se omul de vorba infamă ;
pe cel ce prisosul a da se zgîrceşte
l-alungă ai săi dintru neam şi-l blesteamă ;
de vorba şi-o ţine şi-n inimă cinstea
clătit nu va fi de-a-ndoielilor lamă
cum laşul de moarte nu scapă nici dacă
o scară-ar urca pîn'la ceruri, de teamă.
Acel care face nedemnilor bine
va plînge, căci răii nu-l laud, ci-l blamă ;
de lăncile-ntoarse cînd nu vrea s-asculte
în vîrf ascuţit mai tîrziu o să geamă.
Pribeagul îşi crede duşmanul prieten
de nu se cinsteşte, luat nu-i în seamă
iar celui ce firea încearcă s-ascundă
o lume mereu ascunzişu-i descamă.
Il preţui pe unul cînd tace, dar preţu-i
mai mic — sau crescut — cînd l-auzi cum declamă...
Din om jumătăţile-s limba şi inima
iar restul în sînge e prins ca-ntr-o ramă ;
chiar dacă nu-i leac nebuniei de vîrstă,
cel tînăr mai iute-nţelept se întreamă.

ABU-L 'ATAHIYA

(748—825)

Învăţături

Vezi uneori că hrana e a dorinţei cheie –
dar ce folos aduce cînd viaţa se încheie !
Cînd nu ţi-e cumpătarea avere şi răspuns
atunci nimic în lume nu-ţi va părea de-ajuns.
N-are foloase omul decît din mintea dreaptă
Şi singura-i comoară e în cuminte faptă.
Din umbra stricăciunii răzbat virtuţi pe lume
şi-adesea gravitatea-i urmarea unor glume.
Speranţele ce inemi frămîntă şi aprind
mai rar sînt credincioase, adeseori te mint.
Nu-i lumea pe căi bune cînd umbli-n stricăciune –
departe eşti de-albeaţă cînd însuţi eşti tăciune !
Ba încă mîndrul soare n-apune şi răsare
decît pentru vreun lucru ce strălucit şi rar e :
Căci fiecare lucru-i cu simbure de preţ
poate fi mic, pe calea de mijloc sau măreţ.
Legatu-i dară miezul de simbur cum se leagă
o parte mică-a faptei de partea cea întreagă
iar binele şi răul îngemănat ne-apare
deşi la fiecare-i o altfel de urmare :
niciuna nu e pură, nimic nu-i fără pată –
un lucru e şi bun şi putrezit deodată.
Cînd pui clevetitorul să-ţi fie ochi, închis e ;
cel ce şopteşte rău i-asemeni cu cel ce ţi-l dorise
păzeşte-te de vorba piezişe, cu venin,
nimic nu-i de mustrat pe cit i-al birfei spin.
Trăim cu-o moştenire străveche laolaltă,
o casă-i înălţată cu pietre dintr-o altă ;
tovarăş fii la drum cu-al binelui augur
căci judecat e omul prin cine-i stă-mprejur.
Tinere vesel, june ! deci dacă asculţi poveţe
să nu uiţi că mireasma de grai e-n tinereţe.

AL-MUTANABBI

(915—965)

Poetul

(fragment)

E scris să afle cine va sta în aşezătoare
că eu sînt fruntea celor ce umblă pe picioare
şi orbul vrea să vadă ce scriu cu a mea mînă
şi cel care n-aude, la vorba mea tresare.
Adorm cu pleoape pline, deşi în jur îmi umblă
poemele pe drumuri de vis rătăcitoare
şi toţi care cetiră un vers al meu veghează
şi-n urma lui cu toţii se ceartă cu-nfocare.
De cite ori un prost stătu tihnit de risu-mi
la urmă îl ajunse ai glumei colţi şi ghiare –
cînd leu-l vezi rinjind din colţi, să nu-ţi închipui
c-anume îţi zîmbeşte şi gînduri bune are.
Destule inimi fost-au de care stînd cu grijă
le-am prins de un cal sacru, necălărit sub soare –
ce-n goană are glezne unite-n doar o gleznă
iar fapta-i cum vrea pumnul şi iutea alergare.
Cal, noapte şi pustie mă ştiu atît de bine –
lance şi spadă, foaie şi pană scriitoare ;
umblat-am prin deşerturi cu fiare-nsingurate
că se mirau de mine nisipuri şi ponoare...
Departe sînt de mine şi bîrfele şi lipsa :
eu sînt Pleiada ! – ele : păr alb şi resemnare.

ABU-L ALA AL-MA 'ARRI

(973—1 058)

Prin aer să mergi...

(fragment)

...Păşeşte uşor : cred că pielea ţărinei
e doar a trecutelor trupuri pocladă
şi nu se cuvine, cit vremea-i de veche,
să calci pe-a strămoşilor noştri dovadă.

Prin aer să mergi dacă poţi, nu te-ncrede
călcînd peste urmele lumii în cladă

Mormintele-adesea sînt iarăşi morminte
rizind ciţi se ceartă pe astfel de pradă
şi ciţi se-ngroapă pe vechi rămăşiţe
prin lungile vremi, nesfîrşirii iscoadă...

IBN RASHIQ AL-QAYRAWANY

(sec. XI)

Legiuieşte cu blîndeţe

Viersul e lucrare dragă –
nu-i păcat, nici grea desagă ;
doar un strop din el mi-alungă
grija, şi imi toarnă vlagă ;
legiuieşte cu blîndeţe,
nodul sfadelor dezleagă –
şi de cite ori frumseţea-i
nu dă feţei slava-ntreagă !

Prezentare şi traducere de
Grete Tartler

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dragoş
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scinteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion